

LIETUVOS NACIONALINĖ
MARTYNO MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

Sausis | 2026

tarpKNYGŲ

#GYVASŽODIS

Sausio 13-oji mūsų atmintyje

1

KARŠTAS KLAUSIMAS

Gerai profesionalo darbo dienos pradžia. Parengė Asta Stirbytė

2

TEMA / ŽALIASIS KURSAS BIBLIOTEKOSE

Silvija Stankevičiūtė.

Saulės elektrinės – draugiškas gamtai pagalbininkas

4

ŠIANDIEN AKTUALU

Bibliotekos – raštingumo visą gyvenimą lyderės. Baltijos šalių manifestas

8

ŠIANDIEN AKTUALU / PARAMA UKRAINAI

Keleri lietuvių ir ukrainiečių bibliotekininkų bendrystės metai. Parengė Larysa Sydorenko, Ieva Apulskė

9

NAUJI LEIDINIAI

Mugės lankytojams – geriausios talentingų autorių knygos. Parengė Loreta Jastramskienė

12

SUSITIKIMAI

Loreta Jastramskienė.

Kompozitorius, sukūręs daugiausia lietuviškų operų

14

ŽMOGUS IR LAIKAS

Arida Riaubienė.

Du levos Simonaitytės dešimtmečiai Kaune

17

SUKAKTYS

Ernesta Kazakėnaitė.

Lietuvių raštijos kūrėjui Baltramiejui Vilentui – 500

21

KRAŠTOTYRA

Laima Kutiščeva. **Kad išliktų visa, kas svarbu Ukmergei ir jos apylinkėms**

24

GEROJI PATIRTIS

Inovatyvūs sprendimai krašto šviesuoliams atminti. Šiaulių rajono savivaldybės Vytauto Vitkausko VB inf.

27

KRONIKA

Darius Žiemelis. **Dar vienas žurnalo „Aktualu rytoj / Relevant Tomorrow“ įvertinimas tarptautiniu mastu**

30

Įkvepianti iškilių Panevėžio moterų veikla. Parengė Indrė Rapkevičienė

31

Miglita Kašėtienė. **Tvarios skaitytojų bendruomenės link**

32

Austėja Gotautaitė. **Nuo 1935-ųjų – su meile knygai ir skaitytojui**

34

KRONIKA / ŽINIOS IŠ LIETUVOS BIBLIOTEKŲ

35

KRONIKA / PROJEKTAI

39

LEIDYBOS NAUJIENOS

40

VIRŠELYJE

Elvyra Kairiūkštytė. *Žaidimas*, 1982, spalvotas linoražinys, 62 x 80 cm. Šis estampa kartu su keliomis dešimtimis kitų grafikos darbų eksponuojamas Šiaulių rajono savivaldybės Vytauto Vitkausko viešojoje bibliotekoje įrengtoje galerijoje – čia E. Kairiūkštytės darbai perkelti ant kabančių kubų. Daugiau apie inovatyviai bibliotekos puoselėjamą krašto šviesuolių atminimą skaitykite p. 27.

REDAKCIJA

Tel. (0 5) 263 9110; el. p. tk@lnb.lt

Vyriausioji redaktorė

Asta STIRBYTĖ; el. p. asta.stirbyte@lnb.lt

Redaktorė

Vaidenė GRYBAUSKAITĖ; el. p. vaidene.grybauskaite@lnb.lt

Dizaineris

Kostas STANKEVIČIUS

REDAKCIJOS KOLEGIJA

Danguolė ABAZORIUVIENĖ

Doc. dr. Vincas GRIGAS

Dr. Ineta KRAULS-WARD

Grażina LAMANAUSKIENĖ

Sandra LEKNICKIENĖ

Prof. dr. Elena MACEVIČIŪTĖ

Alma MASEVIČIENĖ

Viktorija PUKĖNAITĖ-PIGAGIENĖ

Dr. Lina ŠARLAUSKIENĖ

Dr. Laura ŠIMKEVIČĖ

Aušrinė ŽILINSKIENĖ (pirmininkė)

Sausio 13-oji mūsų atmintyje

Laisvės gynėjų diena, kurios 35-metį šiomet minėjome, – svarbi Lietuvos žmonių vienybės ir tvirtybės pamoka, padedanti geriau suvokti tikrąją per Sausio 13-osios įvykius iškovotos laisvės kainą ir perduoti šį suvokimą ateities kartoms. Ypač šiandien, kai besikeičianti geopolitinė situacija vėl kelia nerimą.

Emilija Banionytė, Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos direktorė, 1987–2018 m. ėjusi buvusio Vilniaus pedagoginio (Lietuvos edukologijos) universiteto bibliotekos direktoriaus pareigas, 1991 m. sausį ne kartą budėjusi prie Aukščiausiosios Tarybos pastato:

1991 m. sausį dirbau tuometčio Vilniaus pedagoginio instituto (VPI) bibliotekos direktore. Būdami arti Parlamento, kitoje Neries pusėje, ne tik apsiklijavome langus, bet ir nusprendėme evakuoti vertingiausias bibliotekos knygas. Buvo atrinktos ir į saugią vietą už Vilniaus (ją žinojo tik du žmonės) išvežtos knygos. Tą sausį budėti prie Parlamento pagal sudarytą grafiką eidavome ir mes, bibliotekos darbuotojai. Nešdavome karštos arbatos, maisto, dalindavomės su atvykusiais iš kitų miestų. VPI studentai istorikai, kaip vėliau paaiškėjo, net buvo sudarę Parlamento gynimo grupę (apie ją nebuvo viešai skelbiama). Susirinkę žmonės netikėjo, kad sovietų tankai juos puls, kaip vėliau atsitiko prie TV bokšto. Gyvenau senamiestyje ir tą tragišką naktį mane pažadino šūviai. Negalėjau patikėti, pamaniau, gal sapnuoju. Apėmė ir pasipiktinimo jausmas, ir noras nepasiduoti. Išėjau prie Parlamento, norėjau būti drauge su bendraminčiais. Baimės nejaučiau, bet ėmė nerimas – kas mūsų visų laukia? Žinoma, vis dėlto turėjome vilties, kad drauge laimėsime.

Šiandien susiklosčius sudėtingai geopolitinei situacijai, stiprėjant ambicingų nedraugiškų valstybių lyderių godumui, turime suprasti, kad grėsmė laisvei ir demokratijai yra labai reali, turime būti pasiruošę ją ginti, o patriotizmas pirmiausia turi ateiti iš šeimos, iš kur ir ateina visos vertybės.

© Dmitrij Kudriavcev

Danguolė Barkauskienė, Kauno rajono savivaldybės viešosios bibliotekos Babtų bibliotekos vyriausioji bibliotekininkė, jau 26 metus dirbanti šiame padalinyje; lemtingomis 1991 m. sausio dienomis ji kartu su kitais rajono gyventojais saugojo Sitkūnų radijo stotį, per kurią, sovietų karaviams užėmus Lietuvos radiją, Lietuvai ir pasauliui buvo perduodamos karščiausios naujienos:

Tų Sausio dienų negalima užmiršti, nors praėjo jau 35 metai! Mūsų šeima taip pat dalyvavo sudarant Sitkūnų radijo stoties gynybos gyvąjį skydą. Vyras sakė: „Lik namie, jeigu žūsiu, kas augins vaikus...“ Bet keletą kartų, palikusi vaikus pas kaimynę, kartu su kitais gynėjais prie stoties buvau ir aš.

Tą Sausio 13-ąją iš Babtų į Sitkūnus ėjome pėsčiomis. Atėję pamatėme didelį sujudimą: mašinos išrikiuotos aplink ratu, tvirtinama viskas, kas tik įmanoma – daroma kaip kokia uždanga ar gynybinė siena. Stovėjo ir gaisrininkų automobilis su bokšteliu. Susirinkę žmonės gal ir buvo įsitempę, bet stengėsi to neparodyti – visi laikėsi rimties, sekė garsiai transliuojamus radijo pranešimus. Man labiausiai įsiminė begalinis žmonių nuoširdumas: iš pieno įmonės Kaune buvo atvežta karšto pieno, dalytasi sumuštiniais – kiekvienas norėjo kuo nors prisidėti. Jautėme vienybę. Dainavome „Augo girioj...“, „Palinko liepa...“ ir kitas lietuviškas dainas. Kai kurie gynėjai buvo labai rimtai pasiruošę – po striukėmis ar paltais buvo prisikišę padegamųjų butelių (vadinamųjų Molotovo kokteilių). „Kalba paskutinė laisva Lietuvos radijo stotis – padėkite mums“, – šie žodžiai kiekvienam iš susirinkusiųjų tuomet nuskambėjo kaip mūsų paskutinės vilties, vienybės ir kartu pagalbos šauksmas.

Dieve, kad tik niekada tai nepasikartotų!

© Iš asmeninio albumo

Gerai profesionalo darbo dienos pradžia

Parengė **Asta Stirbytė**

Baigiantis 2025-iesiems, gruodžio viduryje, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos interneto svetainėje atsirado naujas polapis – „Bibliotekų specialistų erdvė“. Jis skirtas Lietuvos bibliotekų specialistams ir visiems, besidomintiems bibliotekų veikla. Nacionalinė biblioteka, būdama vienas šalies bibliotekų metodinių centrų, ėmėsi kurti šį vieno langelio principu rengiamą informacinį išteklį, užtikrinsiantį bibliotekų bendruomenės aktualijų pateikimą.

📷 Vygaudas Juozaitis

Kas paskatino šio sumanymo įgyvendinimą? Kokios šios platformos augimo galimybės, kuria linkme? – pasiteiravome Nacionalinės bibliotekos Komunikacijos ir rinkodaros departamento direktorės **Viktorijos Pukėnaitės-Pigagienės**.

„Bibliotekų specialistų erdvė“ sukurta siekiant susisteminti Lietuvos

bibliotekų specialistams aktualios informacijos šaltinius ir patogiai vienoje vietoje sutelkti ir pateikti skirtingų formatų (ne tik tekstinį, bet ir audiovizualinį) turinį, skirtą jų profesiniam tobulėjimui.

Praktika kurti interneto svetaines profesinės informacijos sklaidai jau nebėra retas sprendimas. Didžiausiu postūmiu imtis šio sumanymo tapo kaimynų latvių pavyzdys – Latvijos nacionalinės bibliotekos administruojamas Latvijos bibliotekų portalas (lv. *Latvijas Bibliotēku portāls*; www.biblioteka.lv). Praėjusiame Baltijos

šalių nacionalinių bibliotekų seminare „LiLaEst“, 2024 metų vasarą, turėjome galimybę kolegoms latviams užduoti visus rūpimus su tokios platformos kūrimu susijusius klausimus. Tuomet išgryninome Lietuvai tinkančio sprendimo idėją ir pateikėme projektą Lietuvos kultūros tarybai. Nors negavome reikiamo finansavimo, nusprendėme dėl to nesustoti ir per 2025 metus dalį suplanuotų sprendimų įgyvendiname Nacionalinės bibliotekos ištekliais.

Mums svarbu „Bibliotekų specialistų erdvę“ plėtoti taip, kad ji būtų aktuali kuo didesniai bibliotekų specialistų ratui, nepriklausomai nuo to, už kokią sritį kolegos yra atsakingi. Žinoma, stengsimės, kad ieškantieji konkrečios jų kasdieniam darbui būtinos specifinės informacijos, pavyzdžiui, bibliotekų statistikos, taip pat galėtų patogiai ją pasiekti. Ateities planuose išlieka nemažai įgyvendintinų sprendimų: karjeros skiltis, renginių kalendorius, naujo turinio projektai.

Toliau dirbsime, kad ši erdvė teltų aktualų, naudingą ir įdomų turinį, būtų šiuolaikiška ir patraukli. Sieksime, kad specialistams platforma būtų patogiu naudotis, nesudėtinga būtų perprasti jos struktūrą ir visada rasti tai, ko reikia. Žinoma,

© Irmantas Gelūnas

sieksime, kad apie šią virtualią erdvę žinotų ir ja naudotųsi tiek viešųjų, tiek mokyklų, tiek kitų šalies bibliotekų specialistai.

IK Papasakokite smulkiau, kokios informacijos šiame polapyje gali rasti bibliotekos specialistas? Kas yra numatomas tikslinis platformos vartotojas? Ar startuojant

pavyko įgyvendinti visus struktūrinius sumanymus? Kokių naujienų galima tikėtis artimiausiu metu? – „Tarp knygų“ redakcija paklausė Nacionalinės bibliotekos Informacijos valdymo departamento Bibliotekininkystės metodikos ir tyrimų skyriaus vyriausiosios metodininkės-tyrėjos **dr. Rasos Januševičienės**, atsakingos už turinio rengimą ir pateikimą „Bibliotekų specialistų erdvės“ polapiui.

Čia specialistas ras ne tik informaciją apie mūsų šalies bibliotekas ir bibliotekų asociacijas, naujausias bibliotekų sektoriaus aktualijas iš Lietuvos bei pasaulio, bet ir susistemintą metodinę medžiagą, tyrimų rezultatus, informaciją apie naujausias kvalifikacijos tobulinimo galimybes. Polapyje pateikiami svarbiausi teisės aktai, strateginiai dokumentai, nuorodos į profesinius leidinius ir aktualius informacijos šaltinius. Nuolat bus skelbiamos naujienos, kvietimai, informacija apie profesinius renginius.

Svarbu tai, kad šis polapis nėra tik vienakryptis informacijos sklaidos kanalas – bibliotekos kviečiamos pačios aktyviai dalintis naujienomis, taip kartu kuriant gyvą ir bendruomenišką profesinę erdvę. Tad šis polapis suplanuotas ir kaip naujienų sklaidos kanalas, ir kaip praktinis įrankis, ir kaip bibliotekų žinių mainų erdvė, pradedant, tarkim, skaitmeninio raštingumo gairėmis ir baigiant pasidalintomis sėkmės istorijomis.

Nors polapis sukurtas Nacionalinės bibliotekos tinklalapio bazėje, jo turinys orientuotas į visą Lietuvos bibliotekų tinklą. Numatomas tikslinis vartotojas – visų tipų bibliotekų specialistai: nuo savivaldybių viešųjų, apskričių, mokyklų iki akademinių ir specialiųjų bibliotekų darbuotojų. Kurdami šią erdvę, sąmoningai siekėme, kad ji atlieptų skirtingus profesinius poreikius ir darbo kontekstus. Polapis skirtas tiek patyrusiems bibliotekininkams, ieškantiems aktualios, struktūruotos informacijos, tiek jauniems specialistams, kuriems svarbu greitai susiorientuoti

profesiniame lauke, rasti patikimus šaltinius ir matyti platesnį sektoriaus kontekstą. Tad mūsų tikslinė auditorija yra kiekvienas bibliotekos specialistas, ieškantis kokybiškos, patikimos ir įkvepiančios informacijos.

Prieš paleisdami funkcionuoti šį polapį, mes, Nacionalinės bibliotekos vadovų ir specialistų komanda, turėjome parengiamąjį etapą, per kurį gana aiškiai susidėliojome platformos struktūrą. Startuodami praėjusio gruodžio viduryje, įgyvendinome esminę sumanymo viziją, tačiau į šį polapį žiūrime kaip į gyvą, augantį ir besikeičiantį organizmą – tokios yra ir pačios bibliotekos, kurios niekada nebus „baigtos“. Sąmoningai palikome vietos lankstumui – norime stebėti, kaip vartotojai naudojami platforma, kas jiems aktualiausia. Tad polapio struktūra neabejotinai evoliucionuos, o tam tikrus sudėtingesnius interaktyvumo elementus planuojame diegti pažingsniui, atliepdami realų bendruomenės grįžtamąjį ryšį.

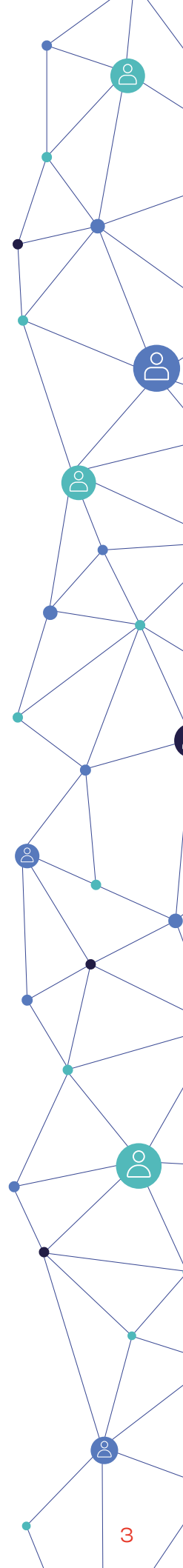
Artimiausiu metu daugiausia dėmesio skirsime turinio įvairovei. Planuojame plėsti „Ekspertų tribūną“, įtraukdami specialistus iš įvairių Lietuvos regionų. Taip pat ketiname daugiau dėmesio skirti tarptautinėms partnerystėms – pristatysime geriausias užsienio bibliotekų patirtis, kurias būtų galima pritaikyti pas mus. Numatome teminių akcentų, susijusių su kompetencijų ugdymu, aktualiais sektoriaus pokyčiais.

Ilgalaikis tikslas – kad „Bibliotekų specialistų erdvė“ taptų ta vieta, kurioje ir kuria prasideda kiekviena profesionalo darbo diena. Norime stiprinti ne tik žinias, bet ir bendruomeniškumo jausmą, kuris yra didžiausia mūsų sektoriaus jėga.

Kuriant polapio turinį, kviečiame dalyvauti ir kitų sričių profesionalus, kurių veiklos sritis vienu ar kitu aspektu susijusi su bibliotekomis: mokslininkus, dėstytojus, edukatorius ir kitus. Šių bendrakūrėjų labiausiai laukiame prioritentinėje ir, tikėtina, dinamiškiausioje Naujienų skiltyje. Tekstų ir geros kokybės iliustracijų (nuotraukų, skelbimų ir kt.) laukiama šiomis temomis:

- bibliotekų veiklos kryptys,
- naujos bibliotekų paslaugos,
- kvietimai: konferencijos, stažuotės, bendradarbiavimas projektuose,
- bibliotekų veiklos, projektinės veiklos ir bibliotekų specialistų įvertinimai,
- išskirtiniai bibliotekų renginiai,
- ekspertinės įžvalgos ir komentarai (Ekspertų tribūna).

Turinį polapiui siųsti elektroniniu paštu specialistams@lnb.lt.

Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešajai bibliotekai dalį elektros energijos pagamina nuotolinė saulės elektrinė Molėtų rajone. 📷 Žilvinas Kropas

Saulės elektrinės – draugiškas gamtai pagalbininkas

**Silvija
Stankevičiūtė**

Siekdamos mažinti taršą, tausoti aplinką, užtikrinti tvarų vartojimą, Europos Sąjungos valstybės yra įsipareigojusios kas dešimtmetį pagaminti vis daugiau elektros energijos iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių. Lietuvoje tiek tarp privačių asmenų, tiek tarp įstaigų ypač išpopuliarėjo saulės energijos panaudojimas. Į šią iniciatyvą įsitraukia ir šalies bibliotekos.

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka ir Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešoji biblioteka jau ne vienus metus naudojasi ant stogo įrengtų saulės jėgainių pagaminama energija, o Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešajai bibliotekai dalį elektros energijos pagamina nuotolinė saulės elektrinė Molėtų rajone. Bibliotekos pripažįsta – nors pastanga į savo kasdienybę įtraukti atsinaujinančiuosius energijos išteklius kėlė iššūkių, prabėgus keleriems metams nuo priimto „žaliojo sprendimo“, akivaizdi gaunama nauda.

Siekis – prisidėti prie tvarumo ir taupyti

Į savo kasdienybę įtraukti atsinaujinančiųjų energijos išteklių naudojimą bibliotekas paskatino noras prisidėti prie aplinkos tausojimo ir siekis taupyti. Erdvių apšvietimui, įvairiai įrangai, vėdinimo, kondicionavimo sistemoms palaikyti reikia nemažų elektros energijos resursų, todėl

ieškoma būdų, kaip sumažinti augančių elektros kainų įtaką įstaigos biudžetui.

G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos Bendrųjų reikalų skyriaus vadovas Žilvinas Kropas prisimena, kad idėja naudotis saulės elektrinės gaminama energija gana netikėtai gimė dar 2021 m. birželį, Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūros (APVA) interneto puslapyje pastebėjus besibaigiantį kvietimą teikti paraiškas saulės elektrinės įrengimui. Susiklosčius tokioms aplinkybėms, sprendimas buvo priimtas labai greitai, o situacija įvertinta praktiškai: bibliotekos pastatas labai didelis, elektros sąnaudos taip pat didelės.

Išanalizavus situaciją ir surinkus reikiamus dokumentus bei duomenis, pateikta paraiška dėl 90 kW galios saulės elektrinės įrengimo. Sprendimas buvo grindžiamas realiais vartojimo duomenimis: 2020 m. bibliotekos pastate suvartota 144 214 kWh, 2021 m. – 165 100 kWh,

o 2023 m. – 162 013 kWh elektros energijos. Įvertinus tokį didelį suvartojimą, tapo aišku, kad dalį elektros poreikio tikslinga gauti iš atsinaujinančiųjų energijos šaltinių.

Prisimindama saulės elektrinės idėjos ant M. Martinaičio viešosios bibliotekos stogo ištakas jos direktorė Daina Sutkevičienė pripažino, kad centrinė biblioteka kartu su filialais per metus suvartoja nemažai elektros energijos. Ieškant būdų, kaip sumažinti išlaidas už elektrą, rajono savivaldybės administracija paragino apsvarstyti saulės elektrinių įrengimo galimybes, pažadėdama prisidėti finansavimu, jeigu pavyktų pateikti APVA paraišką. Savivaldybė padėjo atlikti ir galimybių studiją, kuria pasinaudota teikiant paraišką.

„Norėjome, kad miesto centre esanti mūsų įstaiga būtų tvari, kad galėtume bent kiek prisidėti prie bendro rajono ir šalies tikslo – mažinti šiltnamio efektą, kad pasigamintume elektros iš atsinaujinančiųjų šaltinių. Žinoma, ne paskutinėje vietoje buvo tikslas taupyti. O tai padaryti, turint saulės modulius, mums jau pavyksta“, – pasakojo D. Sutkevičienė.

Nacionalinės bibliotekos administracija, 2022 m. antrojoje pusėje staiga akivaizdžiai išaugus išlaidoms už elektros energiją, taip pat ėmė svarstyti įvairius galimus lėšų taupymo būdus. Siekdama bent iš dalies sumažinti išaugusias išlaidas, Nacionalinė biblioteka APVA pateikė paraišką gauti paramą ant priestato stogo įrengiant saulės elektrinę. 2022 m. rugsėjį paraiška buvo patenkinta ir skirtas finansavimas, o 2024 m. kovą saulės elektrinė pradėjo gaminti pirmąją elektros energiją.

Koks populiariausias pasirinkimas

Nors atsinaujinantieji ištekliai aprėpia tiek vėjo, tiek geotermine ar vandens išteklų energiją, tarp bibliotekų populiariausios yra saulės elektrinės. Nacionalinė ir Raseinių bibliotekos pasinaudojo galimybe įrengti saulės elektrinę ant bibliotekos stogo. Tokį pasirinkimą lėmė pastatų specifika ir aplinka.

Nacionalinės bibliotekos Bendrojo skyriaus vadovė Jūratė Almantienė atkreipia dėmesį, kad bibliotekos pastatas stovi sostinės centre, taip pat yra kultūros paveldo objektas, todėl bet kokio įrenginio statymas pastato išorėje, pastato atnaujinimas turi atitikti griežtus reikalavimus. Negana to, Nacionalinė biblioteka stovi šalia tunelio, todėl nebūta minčių ir apie geotermine elektrinę. Pasak jos, tuo metu nuotolinės elektrinės naudojimas nebuvo svarstytas, nes 2022-aisiais tai dar nebuvo plačiai išplitusi galimybė, nemažai kvietimų buvo orientuoti į fizinius ir verslo vartotojus, o ne į biudžetines įstaigas ar viešojo

Paaškęjus, kad ant G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekos pastato stogo nebus galimybės įrengti planuotos galios saulės elektrinės, kaip tinkamiausia pasirinkta nuotolinės saulės jėgainės alternatyva. 📷 Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos archyvas

sektorius organizacijas. Esant staigiam elektros kainų šuoliui, sprendimus teko priimti labai greitai ir naudotis tuo metu buvusiomis saulės elektrinių įrengimo finansavimo galimybėmis. Taigi pasirinkimo spektras nebuvo didelis, o saulės jėgainės įrengimas geriausiai atitiko lūkesčius ir keliamus reikalavimus.

Panaši situacija susiklostė ir M. Martinaičio bibliotekoje. Sprendimą įsirengti saulės elektrinę ant stogo lėmė geografinė pastato padėtis – gatvių sankryžoje esantis pastatas neužstojamas medžių, beveik visą dieną yra apšviestas saulės, šalia pastato ar už miesto ribų neturėta žemės sklypo, kuriame galėtų būti įrengiama nutolusi saulės elektrinė.

O štai G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekai tinkamiausia buvo nuotolinės saulės jėgainės alternatyva. Ž. Kropas pasakoja, jog jau įgyvendinant projektą paaiškėjo, kad saulės elektrinės įrengimas ant bibliotekos stogo turi tam tikrų apribojimų: dėl vizualinės taršos nebuvo leista fotovoltinius modulius montuoti visose planuojamose stogo vietose, o, atlikus ekspertizę, nustatyta, kad ne visos stogo konstrukcijos gali saugiai atlaikyti modulių apkrovas. „Taigi, situacija pasikeitė kardinaliai – paaiškėjo, jog ant pastato stogo nebus galimybės įrengti planuotos galios saulės elektrinės. Visus projekto techninius sprendinius deriname su Aplinkos projektų valdymo agentūra. Ši pritarė sprendimui pakeisti elektrinės įrengimo vietą ir leido bibliotekai įsigyti nutolusią saulės elektrinę“, – projekto peripetijas atskleidė Ž. Kropas. Papildomu privalumu tapo

Ant Nacionalinės bibliotekos priestato stogo įrengta ir nuo 2024 m. kovo veikianti saulės elektrinė reikšmingai prisideda prie įstaigos bendro energijos poreikio mažinimo. 📷 Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos archyvas

Pasak Raseinių M. Martinaičio bibliotekos direktorės, saulės elektrinės sutaupyta lėšas elektros energijai apmokėti biblioteka gali panaudoti kitoms reikmėms. 📷 Daina Sutkevičienė

tai, kad pirkimą buvo galima vykdyti per Centrinę perkančiąją organizaciją (CPO) – techninė specifikacija ir sutarties sąlygos ten jau buvo parengtos, todėl procesas buvo aiškus ir teisiškai tvarkingas, nors pirkimą teko skelbti net tris kartus, kol atsirado tiekėjų.

Akivaizdūs teigiami rezultatai

Bibliotekų įveikintų saulės elektrinių nauda yra aiškiai pamatuojama, tačiau, kaip pabrėžia šių įstaigų atstovai, užsibrėžti tikslai negali būti galutiniai – ekologiškumo ir tvarumo siekis turi lydėti kasdien.

Raseinių biblioteka per metus elektros energijai apmokėti sutaupo apie 1500 eurų. Pasak D. Sutkevičienės, tokia suma gali atrodyti nedidelė, bet tas lėšas biblioteka gali panaudoti kitoms reikmėms. O didesnio skirtumo nesusidaro dėl to, kad saulės baterijos ir įrengta elektrinė padengia pagrindinio pastato kaštus. Direktorė atkreipė dėmesį, kad biblioteka turi dar 20 filialų, kurie yra skirtingiems savininkams priklausančiuose

pastatuose. Kadangi ne biblioteka yra pagrindinis jų abonentas (patalpos turimos panaudos pagrindais), nėra galimybių padengti elektros išlaidų iš pačios bibliotekos elektrinės gaminamų išteklių.

Su panašiais saulės elektrinės naudos matavimo iššūkiais susiduria ir Nacionalinė biblioteka.

J. Almantienė atkreipia dėmesį, kad ant bibliotekos pastato įrengta saulės elektrinė sėkmingai veikia ir nuo 2024 m. kovo iki šių metų pradžios pagamino reikšmingą – apie 141 tūkst. kWh – elektros energijos kiekį. Tai yra svarbus žingsnis tvarumo kryptimi, ypač turint mintyje sudėtingas pastato technines ir eksploatacines sąlygas.

„Biblioteka yra didelis, intensyviai naudojamas objektas su daugiaaukštėmis saugyklomis, kuriose būtina nuolat palaikyti griežtą mikroklimatą: temperatūrą, drėgmę ir vėdinimą. Be to, pastate nuolat vyksta renginiai, todėl vėdinimo ir kondicionavimo sistemos dažnai dirba dideliu pajėgumu. O didžioji elektros energijos dalis ir sunaudojama būtent vėdinimui, kondicionavimui, šildymui per oro sistemas, taip pat liftų veiklai. Todėl saulės elektrinė reikšmingai prisideda prie bendro energijos poreikio mažinimo“, – aiškino J. Almantienė.

G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekai nutolusi 90 kW galios saulės elektrinė per metus pagamina apie 91 800 kWh elektros energijos – tai sudaro daugiau nei 60 proc. pagrindinio bibliotekos pastato elektros poreikio (2023 m. duomenimis).

Ž. Kropo teigimu, rezultatas matomas ir sąskaitose – kai kuriais mėnesiais iš nepriklausomo elektros tiekėjo už pastatą Respublikos gatvėje gaunama nulinė elektros energijos sąskaita. Pavyzdžiui, 2024 m. nulinės sąskaitos fiksuotos nuo gegužės iki rugsėjo, o 2025 m. – gegužės ir birželio mėnesiais.

Raseinių bibliotekos vadovė džiaugiasi, kad saulės elektrinė nėra vienintelė bibliotekos pastanga prisidėti prie tvarumo. Prieš pat Kalėdas biblioteką pasiekė dviratis-treniruoklis. Tai lietuvių inžinierių sukonstruotas įrenginys, galintis ne tik gaminti energiją, bet ir ją kaupti. Pristatydama naują, D. Sutkevičienė pasakojo, jog mindamas dviratį žmogus gali generuoti 50–300 W galią, o to pakanka, kad per 15 minučių mynimo būtų galima išmaniojo telefono bateriją nuo 0 proc. įkrauti iki 100 proc., o per valandą – net ir nešiojamąjį kompiuterį. Pagaminta energija keliauja į 2 kWh talpos bateriją, iš kurios galima maitinti bet kokius buitinius prietaisus iki 3 kW galios. Visiškai įkrautas dviratis gali dvi dienas tiekti elektros energiją televizoriui, tris dienas – šaldytuvui ar įkrauti daugybę smulkesnių kasdien naudojamų įrenginių.

Įmonės „Tukas EV“ vadovas Jonas Navickas Raseinių bibliotekoje pristatė lietuvių inžinierių sukonstruotą dviratį-treniruoklį, kuris ne tik gamina energiją, bet ir gali ją kaupti. © Raseinių M. Martinaičio bibliotekos archyvas

Visi iššūkiai gali būti įveikiami

Saulės elektrinių duodama nauda džiugina, tačiau paklausti apie kilusius iššūkius bibliotekų atstovai tvirtina, kad jų būta įvairių, bet vieningai sutaria, jog kiekviena problema išsprendžiama, tik kartais sprendimų reikia ieškoti ilgiau ir nebijoti pažvelgti kūrybiškai.

Ž. Kropas teigia, kad didžiausias iššūkis buvo tai, jog bibliotekos komanda saulės elektrinės projekto ėmėsi pirmą kartą. Pasak specialisto, reikėjo daug skaityti, domėtis, gilintis į techninius ir teisinius aspektus, o tuo metu dar nebuvo tokių pagalbinių įrankių kaip dirbtinis intelektas, kuris būtų palengvinęs informacijos analizę.

J. Almantienė neslepia, kad vienas pagrindinių iššūkių buvo pastato stogo ypatybės ir esami apribojimai. Pagrindinio Nacionalinės bibliotekos pastato stogas yra šlaitinis, su stoglangiais, be to, jo konstrukcija nėra pritaikyta papildomoms apkrovoms, todėl saulės elektrinės įrengimas ant didžiosios pastato dalies nebuvo galimas nei techniškai, nei architektūriškai. Vienintelis realus sprendimas buvo saulės elektrinę įrengti ant priestato, turinčio plokščią stogą. Situaciją dar labiau apsunkino tai, kad pastatas yra kultūros paveldo objektas, todėl jam taikomi papildomi paveldosaugos reikalavimai.

„Papildomą ribojimą lėmė ir pastato vieta – jis yra netoli Lietuvos Respublikos Seimo, todėl galioja

saugumo reikalavimai. Saulės elektrinės plokštės galėjo būti montuojamos tik taip, kad neišsikištų už stogo perimetro. Visa tai reikšmingai apribojo galimą elektrinės plotą ir jos galią. Nepaisant šių ribojimų, siekėme maksimaliai išnaudoti leistinus plotus ir rasti sprendimą, kuris būtų suderinamas tiek su techniniais, tiek su paveldosaugos ir saugumo reikalavimais“, – projekto detalėmis dalijosi J. Almantienė.

Raseinių biblioteką iššūkiui užklupo po paraiškos pateikimo, kai, atlikus ekspertizę, paaiškėjo, jog stogo perdangos yra per silpnos, kad būtų galima įrengti saulės elektrinę. Teko koreguoti projektą, kad būtų pakeistos atitinkamos gegnės ir sustiprintos stogo konstrukcijos atitiktų reikalavimus, taip pat teko gauti papildomus sutikimus ir leidimus dėl saulės elektrinės įrengimo. Daug laiko ir jėgų pareikalavo įvairių dokumentų parengimas, derinimas.

Patarimai: įsivertinti ir bandyti

Saulės elektrinių gaminamą energiją naudojančių bibliotekų atstovai tvirtina, kad tikrai verta savo kasdieniais veiksmais prisidėti prie tvaresnės aplinkos kūrimo. Be to, tai nėra taip sudėtinga, kaip gali pasirodyti iš pirmo žvilgsnio.

Ž. Kropas: „Svarbiausia remtis realiais savo pastato elektros suvartojimo duomenimis ir nebijoti ieškoti alternatyvių sprendimų, jei vietoje įrengti elektrinę nėra galimybių. Šiuo metu sprendimų priėmimą gerokai palengvina ir papildomos priemonės, įskaitant dirbtinio intelekto įrankius, kurie leidžia greičiau atlikti skaičiavimus, duomenų analizę, parengti galimybių studiją.“

D. Sutkevičienė: „Naudotis atsinaujinančiais energijos šaltiniais verta ne tik dėl taupymo: jautiesi einantis koją kojon su naujais procesais, juos išbandai, įvertini, pasisemi patirties. O ir jausmas, kad bibliotekos sugeba parengti tuos projektus ir gauti finansavimą – taip pat geras. Žinoma, malonu žinoti ir tai, kad esam ne tik elektros vartotojai, bet patys ją ir gaminame.“

J. Almantienė: „Svarbu įsivertinti realų elektros poreikį ir siekti pagaminti tiek, kiek suvartojama. Vertėtų apsvarstyti ne tik saulės elektrines, bet ir kitų atsinaujinančiųjų energijos šaltinių naudojimo galimybę, galbūt dalį energijos poreikio pasidengti nuotoliniu būdu, atsižvelgiant į konkrečias pastato ir vietos sąlygas. Svarbiausia – rinktis tinkamiausią sąnaudas mažinantį ir įstaigos energetinį atsparumą didinantį sprendimą.“

2025 m. gruodį Kaune įvykusiame XII Baltijos šalių bibliotekinių kongrese (CoBaL) priimtas Baltijos šalių bibliotekų raštingumo manifestas, įtvirtinantis bendrą regiono poziciją dėl bibliotekų svarbos ugdant visuomenės įvairių sričių – skaitymo, skaitmeninį, medijų ir informacinį, finansų, aplinkosaugos, technologijų ir kt. – raštingumą. Kad dokumentas regiono visuomenę pasiektų kuo plačiau, jis parengtas anglų kalba, taip pat išverstas į kongreso šalių dalyvių kalbas: estų, latvių ir lietuvių.

Bibliotekos – raštingumo visą gyvenimą lyderės. Baltijos šalių manifestas

Kylant vis naujiems iššūkiams, susijusiems su dirbtinio intelekto plėtra, didėjančiu skaitmeniniu atotrūkiu, kintančiais įgūdžių poreikiais ir geopolitine įtampa, dar niekada nebuvo taip svarbu remti šių sričių raštingumą. Atsižvelgdami į šiuos iššūkius ir galimybes, mes, Baltijos šalių bibliotekininkai, turime bendrą viziją:

1. BIBLIOTEKOS – RAŠTINGUMO VISĄ GYVENIMĄ PROPAGUOTOJOS.

Bibliotekose ne tik saugomos žinios ir dokumentai. Tai erdvė, kurioje gyventojai gali gerinti savo įvairių sričių raštingumo kompetencijas ir mokytis visą gyvenimą.

2. BIBLIOTEKOS YRA ĮTRAUKIOS IR PRIEINAMOS.

Bibliotekos siekia pašalinti mokymosi kliūtis, siūlo išteklius ir paramą visų amžiaus grupių, įvairios aplinkos ir gebėjimų asmenims, įskaitant turinčius negalią ar patiriančius socialinę atskirtį.

3. BIBLIOTEKOS UGDO SMALSUMĄ NUO ANKSTYVOJO AMŽIAUS.

Bibliotekos – tai vieta, kur vaikai atranda skaitymo džiaugsmą, o šeimoms padedama auginti vaikus, kurie mokysis visą gyvenimą.

4. BIBLIOTEKOS LAIKOSI TVIRTOS POZICIJOS SVARBAIS KLAUSIMAIS.

Bibliotekininkai įsipareigoja laikytis principingos pozicijos svarbiais klausimais – nuo žmogaus teisių ir demokratijos gynimo iki kovos su dezinformacija, taip užtikrindami reikšmingą bibliotekų vietą viešajame gyvenime.

5. BIBLIOTEKOS VEIKIA KAIP LABAI PLATUS TINKLAS.

Bibliotekų tinklas yra palaikomas ir plečiamas tiek vietos, tiek nacionaliniu mastu, užtikrinant informacijos ir žinių prieigą nepriklausomai nuo vietos. Tokią prieigą taip pat suteikia mokyklų bibliotekos, kurios yra labai svarbios vaikų mokymuisi.

6. KIEKVIENOJE BIBLIOTEKOJE DIRBA PROFESIONALUS BIBLIOTEKININKAS.

Kiekvienoje bibliotekoje, nepriklausomai nuo jos dydžio, dirba gerai pasirengę specialistai, konsultuojantys vartotojus, ugdantys kritinį mąstymą, medijų ir informacinį raštingumą ir stiprinantys bendruomenės ryšius.

7. BIBLIOTEKININKAI NUOLAT TOBULĖJA PROFESINĖJE SRITYJE IR DIEGIA NAUJOVES.

Bibliotekininkai nuolat dalyvauja švietimo ir mokyimo veikloje, diegia naujas technologijas, siekdami sėkmingai atliepti kintančius visuomenės poreikius ir išlaikyti profesinį aktualumą.

8. BŪSIMI BIBLIOTEKININKAI ĮGYJA KOKYBIŠKĄ IŠSILAVINIMĄ AUKŠTOJO MOKSLO ĮSTAIGOSE.

Aukštojo mokslo įstaigos siūlo specializuotas ir naujausias programas, skirtas naujiems bibliotekų specialistams rengti, taip pat programas esamiems specialistams, siekiantiems tobulinti savo įgūdžius.

9. BIBLIOTEKOS YRA SVARBIOS PARTNERĖS, DIDINANČIOS POVEIKĮ.

Bibliotekos bendradarbiauja su mokyklomis, universitetais, pilietinėmis ir vyriausybėmis organizacijomis, įtraukdamos bendruomenes į savo iniciatyvas ir taip didindamos savo veiksmų poveikį.

10. BIBLIOTEKININKAI AKTYVIAI BENDRADARBIAUJA VISOSE BALTIJOS ŠALYSE.

Bibliotekininkai įsipareigoja bendradarbiauti visose Baltijos šalyse ir už jų ribų, kurti stiprius profesinius tinklus, keistis idėjomis, dalytis patirtimi ir išbandyti novatoriškus metodus.

Mūsų vizija ir įsipareigojimas: mes, bibliotekininkai, tikime, kad bibliotekos yra labai svarbios vietos raštingumui skatinti. Raginame sprendimų priėmėjus ir bibliotekų specialistus pritarti šio dokumento tikslams ir užtikrinti paramą bibliotekoms, kurios veikia gerinant piliečių raštingumą visose Baltijos šalyse.

Keleri lietuvių ir ukrainiečių bibliotekininkų bendrystės metai

Karas Ukrainoje atnešė daugybę skaudžių išbandymų, tačiau kartu tapo postūmiu glaudesniems tarpbibliotekiniams ryšiams. Per pastaruosius trejus metus Lietuvos apskričių viešųjų bibliotekų asociacijos inicijuoti Ukrainos bibliotekininkams skirti renginiai šią dvišalę partnerystę pavertė reikšmingu kultūrinio, profesinio bei demokratines vertybes stiprinančio bendradarbiavimo pavyzdžiu.

Parengė
**Larysa
Sydorenko,
Ieva Apulskė**

2025 m. vasarą vykusios stažuotės dalyvės nusifotografavo su Klaipėdos apskrities I. Simonaitytės viešosios bibliotekos direktore Laura Šimkevičė. 📷 Stažuotės organizatorių archyvas

Pirmieji ryškesnio bendradarbiavimo žingsniai žengti 2023 m., kai birželio 7–9 d. Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje įvyko Lietuvos ir Ukrainos bibliotekų forumo „Bibliotekų vaidmuo stiprinant demokratinę visuomenę“ renginiai. Ukrainiečiai dalijosi patirtimis iš karo zonų, o Lietuvos specialistai pristatė demokratiją stiprinančias iniciatyvas, medijų ir informacinio raštingumo programas, bendruomenių įtraukties modelius. 2024 m. birželio 3–6 d. surengtame antrajame forume „Bibliotekų vaidmuo sprendžiant demokratinės visuomenės iššūkius“ Vilniuje, Panevėžyje ir Kupiškyje buvo pristatytos tarptautinės ir vietos iniciatyvos, diskutuota apie emocinį atsparumą, informacinį saugumą, švietimą, paslaugų prieinamumą ir bendruomenių telkimą. Svarbiu šio forumo rezultatu tapo trišalės bendradarbiavimo sutarties tarp Lietuvos apskričių viešųjų bibliotekų asociacijos, Lietuvos bibliotekininkų draugijos ir Ukrainos bibliotekų

asociacijos pasirašymas, įtvirtinęs tęstinius profesinius mainus.

Šis susitarimas netruko virsti konkrečiomis veiklomis, atnešusiomis apčiuopiamų rezultatų, nes 2025 m. stažuotis į Lietuvą atvyko keturios Ukrainos bibliotekininkų grupės – nuo nacionalinių bibliotekų vadovų iki rajonų ir mokyklų bibliotekų darbuotojų. „Džiugu, kad į stažuotes pavyko pakviesti iš viso 32 skirtingų sričių profesionalus iš Ukrainos bibliotekų. Šie profesiniai mainai buvo abipusiai: Lietuvoje galėjome ne tik pristatyti savo veiklas, bet ir geriau suprasti kolegų kasdienybę bei jų gebėjimą veikti net karo sąlygomis. Nuoširdžiai tikiu, kad ateityje turėsime galimybę stažuotčių programas organizuoti ne tik Lietuvoje, bet ir Ukrainoje“, – kalbėjo Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešosios bibliotekos vyriausioji metodinė projektinei veiklai ir stažuotčių programos projekto koordinatore Viktorija Žilinskaitė.

Stazuotės dalyvės Šiaulių apskrities P. Višinskio viešojoje bibliotekoje susipažino su sensorinių ir terapinių skaitymų taikymu.

Trečiosios stazuotės dalyviai su kultūros paveldo skaitmeninimu susijusių žinių sėmėsi ir Panevėžio apskrities G. Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje. 📷 Stazuotės organizatorių archyvas

Ukrainiečių vizitai vyko keliais etapais – nuo vasaros iki žiemos ir apėmė keturias temines profesines stazuotes. Birželio mėnesį surengtos dvi stazuotės subūrė 16 Ukrainos specialistų, dirbančių vartotojų aptarnavimo, švietimo, mokymų ir paslaugų kūrimo srityse. Į trečiąją stazuotę rudenį atvyko 8 kultūros paveldo skaitmeninimo, restauravimo, išsaugojimo ir viešinimo specialistai, o stauočių ciklą žiemą užbaigė programa, skirta 8 nacionalinių ir savivaldybių bibliotekų vadovams.

Pirmosios programos dalyviai iš Chmelnyckio, Kyjivo, Kropyvnyckio, Luhansko, Lvivo, Rivnės ir Sumų¹ lankėsi Šiaulių apskrities Povilo Višinskio, Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus

¹ Chmelnyckio regiono universali moksline biblioteka, Kyjivo Lesios Ukrainkos viešoji biblioteka, Kyjivo Solomiansko rajono Hryhorijaus Skovorodos centrinė biblioteka, Kropyvnyckio regioninė universali Dmytro Čyževskio moksline biblioteka, Luhansko regiono universali moksline biblioteka, Lvivo regiono Romano Ivanyčuko jaunimo biblioteka, Rivnės regiono universali moksline biblioteka, Sumų viešoji biblioteka.

bei Klaipėdos apskrities levos Simonaitytės viešosiose bibliotekose. „Bibliotekų paslaugų įvairovės“ programa buvo siekiama stiprinti Ukrainos bibliotekinių profesines kompetencijas, dalijantis gerąja Lietuvos bibliotekų paslaugų kūrimo, skaitymo skatinimo, žiniasklaidos ir informacinio raštingumo ugdymo patirtimi. Stazuotės dalyviams rengti praktiniai užsiėmimai. Ukrainiečiai stebėjo ir analizavo edukacines veiklas skirtingoms tikslinėms grupėms – nuo ankstyvojo amžiaus vaikų iki suaugusiųjų, susipažino su sensorinių ir terapinių skaitymų taikymu bei vykdomomis nacionalinėmis programomis.

Klausimas, kaip biblioteka gali būti atvira skirtingiems žmonėms ir jų poreikiams, tapo antrosios stazuotės, kurios pagrindinė tema – „Bibliotekų paslaugų ir auditorijų įvairovė“, ašimi. Kolegos iš Bobrovycios, Chmelnyckio, Dnipro, Donecko, Lvivo, Oleksandrijos, Poltavos² lankėsi Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje, Lietuvos audiosensorinėje bibliotekoje, Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje, Vilniaus miesto savivaldybės centrinės bibliotekos Naujosios Vilnios bibliotekoje, Kauno Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje ir Vilniaus dizaino kolegijoje. Vizitų metu domėtasi šiose bibliotekose teikiamomis paslaugomis žmonėms, turintiems regėjimo ar skaitymo sutrikimų, auditorijų įtraukties, informacinio raštingumo ugdymo, skaitymo skatinimo ir kultūrinių edukacijų veiklomis, bendradarbiavimu su kitomis kultūros ir susijusių sektorių institucijomis. Stazuotės dalyviai taip pat susipažino su mobiliosiomis ir sensorinėmis bibliotekų paslaugomis, skirtomis atokioms ar mažiau įtrauktoms auditorijoms.

„Kultūrinė atmintis skaitmeniniame amžiuje: identifikavimas, atkūrimas ir prieinamumas visuomenei“ – tokia buvo trečiosios stazuotės pagrindinė tema. Vykdam šią programą, iš Chmelnyckio, Čerkasų, Dnipro, Kyjivo, Rivnės, Vinycios³ atvykę ukrainiečiai kolegos lankėsi Kauno apskrities viešojoje Ažuolyno bibliotekoje, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešojoje bibliotekoje ir Vilniaus universiteto bibliotekoje. Bibliotekų specialistai gilino

² Bobrovycios miesto savivaldybės viešoji biblioteka (Černihivo sritis), Chmelnyckio regiono Taraso Ševčenkos vaikų biblioteka, Dnipro miesto savivaldybės viešoji biblioteka, Donecko regiono vaikų biblioteka, Lvivo regiono vaikų biblioteka, Lvivo savivaldybės biblioteka, Oleksandrijos miesto centrinė biblioteka, Poltavos regiono Olesio Hončaro jaunimo biblioteka.

³ Chmelnyckio regiono universali moksline biblioteka, Čerkasų regiono universali Taraso Ševčenkos moksline biblioteka, Dnipropetrovsko srities universali slavų apaštalių šv. Kirilo ir Metodijaus moksline biblioteka (Dnipro mieste), Ukrainos nacionalinė Jaroslavo Išmintingojo biblioteka, Rivnės regiono universali moksline biblioteka, Vinycios regiono universali Valentyno Otamanovskio moksline biblioteka.

profesines žinias ir praktinius įgūdžius kultūros paveldo srityje: stebėjo ir analizavo dokumentų skaitmeninimo, atrankos, identifikavimo, metaduomenų kūrimo, restauravimo bei viešinimo procesus. Taip pat buvo aptariama, kaip kultūros paveldą pristatyti visuomenei ir užtikrinti jo prieinamumą bei apsaugą skaitmeninėje aplinkoje.

Šiuolaikinių bibliotekų lyderystė tapo ketvirtosios stažutės pagrindine tema – „Lyderystė šiuolaikinėse bibliotekose: skaitymo, žiniasklaidos ir informacinio raštingumo skatinimas“. Šia stažutės programos buvo siekiama stiprinti vadovavimo įgūdžius, skatinti tarpvalstybinį bendradarbiavimą ir analizuoti veiksmingas praktikas, skirtas skaitymui ir informaciniam raštingumui skatinti. Stažutės dalyviai iš Čortkivo, Kyjivo, Lucko, Odesos, Poltavos, Užhorodo, Vynycios⁴ apsilankė Kauno apskrities viešojoje Ažuolyno bibliotekoje, Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje bei Lietuvos audiosensorinėje bibliotekoje, taip pat dalyvavo XII Baltijos šalių bibliotekinių kongrese „CoBaL: bibliotekos – raktas į raštingą visuomenę“.

Kiekvienos stažutės programa sudarė galimybę įvertinti bibliotekų veiklą platesniame, kintančio pasaulio kontekste. Susitikimai su kolegomis, praktiniai vizitai ir bendros diskusijos padėjo geriau suprasti šiuolaikinių bibliotekų darbo procesus ir taikomus metodus.

Praktinę stažuotėjų vertę patvirtina dalyvių atsiliepimai. Vynycios regiono universalios Valentyno Otamanovskio mokslinės bibliotekos Dokumentų užsienio kalbomis skyriaus vedėjos Olenos Marčuk teigimu, dalyvavimas tarptautinėje stažutės programoje leido per trumpą laiką pamatyti, kaip Lietuvoje nuosekliai plėtojamos bibliotekų paslaugos, diegiamos naujosios technologijos, saugomas ir aktualizuojamas kultūros paveldas. „Ypač vertinga buvo susipažinti su senųjų leidinių skaitmeninimo, jų atrankos ir saugojimo procesais. Ši įgyta patirtis bus svarbi tiek kasdienei bibliotekų veiklai, tiek ilgalaikiai Ukrainos bibliotekų raidai“, – vertino stažutės dalyvė.

Apie stažuotėjų naudą mintimis pasidalijo ir Kyjivo Lesios Ukrainkos viešosios bibliotekos direktorė Olha Romaniuk. Pasak jos, žiemos stažutė Kaune ir Vilniuje bei dalyvavimas Baltijos šalių bibliotekinių kongrese tapo reikšminga

⁴ Čortkivo viešoji biblioteka, Kyjivo Lesios Ukrainkos viešoji biblioteka, Ukrainos nacionalinė Jaroslavo Išmintingojo biblioteka, Voluinės regiono universalioji Olenos Pčilkos mokslinė biblioteka (Lucko mieste), Odesos nacionalinė mokslinė biblioteka, Poltavos regiono universalioji Ivano Kotliarevskio mokslinė biblioteka, Užkarpatės regiono mokslinė biblioteka, Vynycios regiono universalioji Valentyno Otamanovskio mokslinė biblioteka.

Su lyderystės įgūdžius stiprinusiomis viešniomis iš Ukrainos susitiko Vilniaus apskrities A. Mickevičiaus viešosios bibliotekos direktorė Emilija Banionytė. 📷 Stažutės organizatorių archyvas

profesine patirtimi ir naujų idėjų šaltiniu. „Įspūdį paliko kolegų šiuolaikinis ir drąsus požiūris į darbą su įvairiomis auditorijomis. Mums aktualiausios temos buvo kova su dezinformacija, Baltijos šalių bibliotekų požiūris į fondų derusifikacijos ir dekomunizacijos procesus, vaikų skaitymo ugdymas“, – sakė O. Romaniuk. Bibliotekos vadovė neabejoja, kad Lietuvoje įgytos žinios ir išbandyti praktiniai įrankiai bus pritaikomi kasdienėje jos įstaigos veikloje ir perduodami kitoms Ukrainos bibliotekoms.

Ateities perspektyvos

- Keturios 2025 m. Lietuvoje surengtos stažutės tapo atspirties tašku tolesniam dialogui ir bendradarbiavimui. Lietuvos ir Ukrainos bibliotekų užmegzti ryšiai, pasidalytos patirtys ir abipusis pasitikėjimas kuria tvirtą profesinių stažuotėjų tęstinumo pagrindą ir skatina imtis naujos bendros veiklos ateityje.
- Atsižvelgdama į pasiteisinusią praktiką, Kultūros ministerija Ukrainos kultūros darbuotojams skirtą profesinio tobulinimosi programą tęsia ir šiemet. Įvairių sričių bibliotekininkams bei restauratoriams numatyta 100 tūkst. eurų.
- „Lietuva <...> gali ir privalo dalintis ekspertine patirtimi. Mūsų tikslas – suteikti kolegoms įrankius ir žinias, kurie leis jiems ne tik atkurti tai, kas sugriauta, bet ir kurti šiuolaikišką, atvirą, demokratišką ateities kultūrą“, – Kultūros ministerijos pranešime cituojama ministrė Vaida Aleknavičienė.

Programą organizuoja Apskričių viešųjų bibliotekų asociacija bendradarbiaudama su Lietuvos bibliotekinių draugija ir Ukrainos bibliotekų asociacija. Inicijatyvą finansuoja Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

Vilniaus
knygų
mugė

Žodis
ieško *savo*
žmogaus

Mugės lankytojams – geriausios talentingų autorių knygos

Parengė **Loreta Jastramskienė**

Artėjant vasario 26–kovo 1 dienomis vyksiančiai 26-ajai tarptautinei Vilniaus knygų mugėi, šiam išskirtiniam Baltijos šalyse kultūros renginiui ruošiasi ir leidėjai. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras (MELC), išleidęs įdomių, išliekamąją vertę istorijoje ir literatūroje turinčių knygų, kviečia skaitytojus į naujų leidinių pristatymo renginius ir susitikimus su autoriais. Perfrazuojant šiųmetės mugės temą – „Žodis ieško savo žmogaus“, o leidėjai ieškos *savo* skaitytojo.

Nacionalinė biblioteka šių metų Vilniaus knygų mugėje organizuoja net 10 renginių. Bibliotekos Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro vadovo dr. Arturo Mickevičiaus teigimu, leidybinis krepšelis formuojamas taip, kad jame atsidurtų reikšmingi, didelę kultūrinę vertę turintys užsienio ir lietuvių autorių kūriniai. „Stengiamės būti atpažįstami kaip vertingos negrožinės literatūros leidėjai. Besidominčius knygos istorija ir ypač bibliotekininkus tikimės sutikti Jameso Raveno knygos „Kas yra knygos istorija?“ pristatyme. Tikriausiai ypatingo susidomėjimo sulauks susitikimas su knygos „Baltija. Europos ateitis“ autoriumi Oliveriu Moody, kuris yra itin populiarius Europoje, ne kartą lankęsis Lietuvoje. Teisę išleisti šią knygą lietuvių kalba įgijome gana atkaklioje konkurencinėje kovoje su kitais šalies leidėjais. O. Moody knyga itin aktuali šiandienos geopolitiniame kontekste“, – porą naujienų pristatė A. Mickevičius.

Kitos Nacionalinės bibliotekos leidybos naujienos susijusios su reikšmingomis sukaktimis. MELC vadovas priminė, kad pernai, minint Mikalojaus Konstantino Čiurlonio 150-ąjį jubiliejų, išleisti keturi nauji leidiniai, metų pabaigoje pasirodė vinilo plokštelė – perleistas unikalus 1942 m. darytas kompozitoriaus simfoninės poemos „Miške“ įrašas. YIVO žydų mokslo instituto šimtmečio proga išleistos dvi knygos, kurių viena bus pristatoma knygų mugėje. Tęsimas ir Nacionalinės bibliotekos

lituanistinio paveldo publikavimas. „Tikimės, kad skaitytojai nenusivils mūsų naujausiais leidiniais, lauks naujienų ir 2026-aisiais“, – kalbėjo A. Mickevičius.

Glaustai pristatome Nacionalinės bibliotekos parengtą renginių ir knygų pristatymų programą.

Vasario 26 d., ketvirtadienis

Nacionalinė biblioteka tęsia tradiciją Knygų mugės pirmąją dieną paskelbti bibliotekos kasmet kartu su partneriais organizuojamų Metų knygų rinkimų nominantus. Ketvirtadienį **12 val. konferencijų salėje 5.1** „Metų knygos 2025“ nominantus prozos, poezijos, negrožinės literatūros, knygų vaikams ir knygų paaugliams kategorijose paskelbs atskirų komisijų atstovai, dalyvaus Nacionalinės bibliotekos generalinė direktorė Aušrinė Žilinskienė.

13 val. konferencijų salėje 5.2 skaitytojai kviečiami į Jameso Raveno knygos „Kas yra knygos istorija?“ pristatymą. Renginį moderuos prof. dr. Aušra Navickienė, dalyvaus prof. dr. Arvydas Pacevičius, vertėjas Armandas Rumšas. Knygos autorius prof. J. Ravenas (g. 1959) – vienas žymiausių šiuolaikinių knygos istorijos tyrinėtojų. Studijavęs Kembridžo universitete, 1985 m. čia įgijęs filosofijos daktaro (PhD) laipsnį, 2019 m. tapo Britų akademijos nariu. J. Raveno kūrinio išleidimas lietuvių kalba tapo reikšmingu knygų istorijai įvykiu, lietuvių skaitytojų suteiksiančiu galimybę pažinti knygos, kaip vieno svarbiausių kūrinių, įtaką pasaulio raidos ir žmonijos istorijai.

13 val. konferencijų salėje 1.3 muzikologas, M. K. Čiurlionio muzikos tyrinėtojas dr. Darius Kučinskas ir Asta Bielinskienė pristatys naujo leidimo (2025) vinilinę plokštelę „M. K. Čiurlionis. Simfoninė poema „Miške“: 1942 m. istorinis įrašas“.

13 val. LLA renginių erdvėje amerikiečių autoriaus Jimo Trelease'o į lietuvių kalbą išverstą (vertėja Ieva Venskevičiūtė) „Skaitymo garsiai vadovą“ Medeinos Andriulienės moderuojamame renginyje pristatys edukologė doc. dr. Vaiva Schoroškienė, aktorė, edukatorė Kristina Savickytė, poetas Paulius Norvila, dr. Rasa Railaitė.

15 val. LLA renginių erdvėje dr. Daiva Janavičienė ir Rasa Derenčienė kviečia į susitikimą „Pasikalbėkime. Biblioterapija: kaip atrasti gydančias knygas?“

Vasario 27 d., penktadienis

11 val. LLA renginių erdvėje vyks knygos „Ignoto Grubinsko dienoraštis“ (sudarytoja, redaktorė ir komentarų autorė Asta Miltenytė) pristatymas. Renginį moderuos dr. Tomaszas Blaszcakas, dalyvaus prof. dr. Jonas Vaičėnionis, dr. Juozas Skirius, prof. habil. dr. Giedrius Subačius. Leidinį finansavo Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

14 val. konferencijų salėje 1.3 bus pristatyta vokiečių istoriko Klausio Richterio knyga „Fragmentacija Vidurio Rytų Europoje. Lenkija ir Baltijos šalys 1915–1929 m.“. Renginį moderuos prof. habil. dr. Alfonsas Eidintas, dalyvaus prof. habil. dr. Zenonas Butkus, dr. Česlovas Laurinavičius. Įdomiausių istoriją apie tai, kaip Pirmasis pasaulinis karas pakeitė Europos politines sienas žlugus trims imperijoms, apie atsiradusias galimybes kurti naujoms valstybėms autorius parašė, remdamasis Lenkijos ir Baltijos šalių pavyzdžiu. Skaitytojai turės gerą progą susipažinti su vertinga Lietuvos istoriografijos sklaidoje tapusia knyga. Leidybą finansavo Lietuvos kultūros taryba.

14 val. LLA renginių erdvėje skaitytojai susitiks su renginio „Gerbiamas Žydų mokslo institute!“, kuriame bus pristatyta instituto YIVO Vilniuje korespondencijos (1925–1941 m.) antologija (sudarytoja Lara Lempertienė). Dalyvaus Rasa Stakauskaitė, dr. Aivaras Poška, dr. Julijana Andriejauskienė, dr. Lara Lempertienė.

18 val. LLA renginių erdvėje skaitytojų lauks knygos „Aš papuošiu žirgo galvą pinavijom: Vytautas Klovą“ autorius Paulius Andriuškevičius ir kūrinio pristatymo dalyviai doc. Aušra Stasiūnaitė, Ričardas Grušas, Vaiva Klovaitė, moderatorė prof. Rūta Gaidamavičiūtė. Tai įdomus ir savitas pasakojimas apie lietuvių kompozitorių, pedagogą Vytautą Klovą (1926–2009), legendinės operos „Pilėnai“ autorių. Knyga veda skaitytoją į pasaulį, kuriame daug reikšmingų prisiminimų, kūrinių, nuotraukų ir nuolat skamba muzika. Leidybą finansavo Lietuvos kultūros taryba.

Vasario 28 d., šeštadienis

11 val. konferencijų salėje 5.3

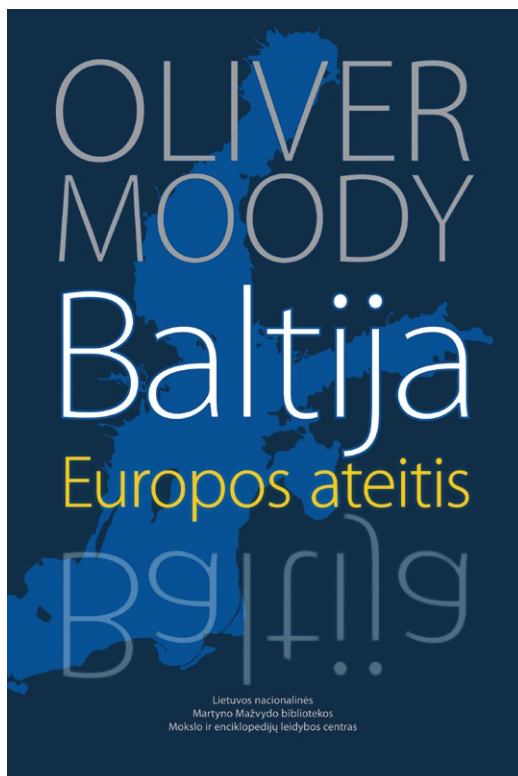
skaitytojai turės puikią progą susitikti ir padiskutuoti su iš Berlyno atvykstančiu knygos „Baltija. Europos ateitis“ (išvertė Elena Belskytė) autoriumi, laikraščio „The Times“ biuro vadovu, žurnalistu Oliveriu Moody. Autorius yra vienas ryškiausių šiuolaikinių Europos geopolitikos apžvalgininkų. 2025 m. pasirodžiusi jo knyga „Baltic: The Future of Europe“ sulaukė didelio skaitytojų susidomėjimo, ji sudrumstė nusistovėjusį požiūrį, kad Europos ateitį lemia didžiųjų valstybių įtaka politiniams sprendimams. O. Moody iškėlė ir pagrindinę nuostatą apie Baltijos šalių

įtaką bei reikšmę Europos ateities politikai. Baltijos šalimis jis plačiau susidomėjo, kai 2021 m. Rusija prie Ukrainos sienos sutelkė iki 120 000 karių. Žurnalisto įsitikinimu, būtent Baltijos šalys geriausiai perpratusios Rusijos grėsmės niuansus, o Europos gyventojai tik dabar pradeda tai suvokti. Pasak O. Moody, ši knyga – apie tai, kaip Vakarai gali laimėti ilgą kovą su Rusija dėl įtakos Baltijos jūros regione ir kaip jos baigtis nulems Europos ir visų Vakarų ateitį. Renginį moderuos žurnalistas Audrius Ožalas.

Po renginio knygos autorius su skaitytojais susitiks Nacionalinės bibliotekos stende (5 salė D22). Leidybą finansavo Lietuvos kultūros taryba.

Į Vilniaus knygų mugę atvyksiantis Nacionalinės bibliotekos išleistas knygos „Baltija. Europos ateitis“ autorius Oliveris Moody susitiks su skaitytojais. 📷 Martin von den Driesch

Viršelio dailininkas Saulius Bajorinas

Kompozitorius, sukūręs daugiausia lietuviškų operų

Loreta
Jastramskienė

Prieš šimtą metų sausio 31 d. Tirkšliuose (Mažeikių r.) gimė vienas žymiausių lietuvių kompozitorių, muzikos pedagogas Vytautas Klova (1926–2009). 70 metų sukanka ir nuo kompozitoriaus sukurtos legendinės operos „Pilėnai“ premjeros. Šias sukaktis įprasmino neseniai Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro išleista Pauliaus Andriuškevičiaus knyga „Aš papuošiu žirgo galvą pinavijom: Vytautas Klova“¹.

Vytautas Klova – ne tik žymus operų, simfoninių poemų ir kitų kūrinių simfoniniam orkestrui autorius. Pripažinimą jis pelnė ir harmonizuodamas, išplėtodamas lietuvių liaudies dainas. 📷 Klovų šeimos archyvas

Kas ir koks buvo kompozitorius Vytautas Klova? Kokia „Pilėnų“ sukūrimo ir pastatymo 1956-aisiais istorija, kai kalbėti apie patriotinius jausmus Lietuvai buvo draudžiama ir už tai baudžiama? Atsakymus į šiuos klausimus skaitytojas ras naujame leidinyje, atskleidžiančiame talentingo kūrėjo, tęsusio klasicizmo ir romantizmo tradicijas muzikoje, pasaulį.

Knygos autorius – V. Klovos kraštietis, muzikologas, kompozitorius, pedagogas Povilas Andriuškevičius, taigi muzikos pasaulis jam

artimas ir gerai suprantamas². Pratarmėje jis rašo: „Su kuo pirmiausia asocijuojasi šis vardas? Daugelis atsakytų – su opera „Pilėnai“, jos Ūdrio daina „Aš papuošiu žirgo galvą pinavijom“. Manau, visuomenei būtų įdomu sužinoti apie šią asmenybę daugiau.“ Kompozitoriaus gyvenimas ir kūryba knygoje atskleidžiami per pokalbius su kolegomis, jo operose dainavusių solistų atsiminimus, asmeninius dokumentus, laiškus, publikuojamus pirmą kartą. Knygos pristatymo renginyje Nacionalinėje bibliotekoje praėjusių

¹ Andriuškevičius, Povilas. *Aš papuošiu žirgo galvą pinavijom: Vytautas Klova*. Vilnius: Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2025. 174, [2] p.: iliustr., faks., nat., portr.; bibliografinė rodyklė: p. 170–175.

² P. Andriuškevičius gimė 1980 m. Mažeikiuose, 1999 m. baigė Mažeikių Vytauto Klovos muzikos mokyklą, 2003 m. Šiaulių universitete – muzikos pedagogikos studijas bei vargonininkų kursus. 2006 m. Lietuvos muzikos ir teatro akademijoje jis įgijo muzikologo specialybę (pas prof. Joną Bruverį).

„Pilėnų“ operoje vaidmenis sukūrė: Elena Saulevičiūtė – Eglė, Jonas Stasiūnas (viduryje) – Margiris, Valentinas Adamkevičius – Danyla, 1956 m.

metų gruodžio 4 d. dalyvavusi dainininkė ir pedagogė doc. Aušra Stasiūnaitė džiaugėsi: „Padarytas didelis darbas, puiki knyga išėjo. Labai informatyvi, daug medžiagos sutalpinta.“

V. Klova iki šiol yra daugiausia lietuviškų operų (šešias) sukūręs kompozitorius. Jo melodingi kūriniai yra tapę svarbia lietuviškos muzikos istorijos dalimi. Operą „Pilėnai“ lietuviai iškart pamėgo (nors čia geriau tiktų žodis „pamilo“) už nenugalimą dvasią ir pasipriešinimo kryžiuočiams įkūnijimą librete bei muzikoje. Knygos skyriuje „Pilėnai“: geriau mirtis negu vergovė!“ aprašoma operos sukūrimo istorija, jos atsiradimo idėja, kurią įžiebė bičiulių Vytauto Klovos ir libreto autoriaus Jono Mackonio pokalbiai apie tautos didvyrišką praeitį. „Šioje pirmojoje operoje Vytautas Klova atskleidė melodisto talentą, kūrybinę brandą, pasiekė didelio populiarumo ir pelnė lietuvių operos klasiko vardą. <...> Dėl melodingumo, artimumo tautos kūrybos dvasiai opera labai išpopuliarėjo, buvo mėgstama atlikėjų ir publikos, ypač plačiai iki šiol atliekamos jos arijos, reikšmingi chorai, tarsi didžiuliai paveikslai masinėse scenose kartu su orkestro faktūra ir liaudies intonacijomis. Tai epinio žanro kūriniui suteikia didingumo“, – rašoma knygoje.

Per septyniasdešimt metų „Pilėnuose“ dainavo plejada žymiausių lietuvių dainininkų. Apie tai, pristatant knygą įkvepiančiai pasakojo

Jonas Mackonis (kairėje), Vytautas Klova ir Liudmila Mackonienė repetuoja Mirtos ariją iš operos „Pilėnai“, 1955 m.

Scena iš operos „Pilėnai“, priekyje centre – Abdonas Lietuvninkas (Potikas).

prof. Vladimiras Prudnikovas. Pasirodo, jis pats paprašė kompozitoriaus, kad jam skirtų kunigaikščio Margirio vaidmenį, ir šis sutiko. „Didis muzikas, tikrai tas žodis tinka šiam kompozitoriui. Daug kas jį vadina lietuviškuoju Verdžiu“, – kalbėjo V. Prudnikovas. Operos solistas prisiminė atvejį, kai „Pilėnai“ buvo rodomi Trakų festivalyje. Tuomet pirotechnikai pastatymui suruošė fantastišką reginį, bet ugniagesiai reagavo kitaip: „gesinti gaisro“ suvažiavo visų apylinkių ugniagesiai ir tik atvykę pamatė, kad tai – operos scenoms skirtos pirotechnikos sukelti efektai.

Mirtos arijas „Pilėnuose“ dainavusi operos solistė mecosopranas A. Stasiūnaitė išsaugojo šilts prisiminimus ir apie kompozitorių, ir apie savo tėvą Joną Stasiūną, atlikusį Margirio vaidmenį „Pilėnų“ premjeroje 1956-aisiais. Dainininkės teigimu, tėtis su ta opera ir savo penkiasdešimtmetį šventė, ir daugiau kaip trisdešimt metų atliko šį vaidmenį.

Knygos pristatymas Nacionalinėje bibliotekoje. Iš kairės: autorius P. Andriuškevičius, dainininkai V. Prudnikovas ir A. Stasiūnaitė, kompozitoriaus duktė V. Klovaitė. 📷 Vygaudas Juozaitis

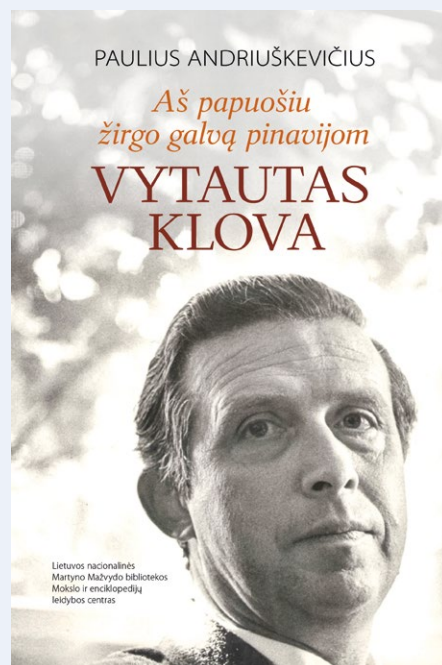
„Pilėnus“ ji mačiusi dar nuo vaikystės. Per knygos pristatymą A. Stasiūnaitė pabrėžė, kad spektaklis apkeliavo daugelį Lietuvos kampelių. „Papasakosiu tokį juoką: atvažiuoja spektaklis, orkestras, choras į Žagarę – įvykis didžiulis. Žmonės renkasi nuo pat ryto, mato, kaip statomos dekoracijos, ir kai kurie vietos gyventojai švenčia ta proga. Pamenu tėtės pasakojimą: „Einu dainuoti spektaklio, matau – žagarietis po krūmu guli. Aš jam – „oi, kokie tie žemaičiai silpni, dar vakaras neatėjo, o jau po krūmu guli“. Šis atrėžė: „Kad galėčiau atsikelti, kaip duočiau tau...“ Buvo ir tokių nutikimų.“

Tą jaukų vakarą Nacionalinėje bibliotekoje apie tėtį kompozitorių, jo įpročius bei kūrybą pasakojo ir Vaiva Klovaitė. Įdomus sutapimas: operą „Vaiva“ kompozitorius kūrė tuo metu, kai su žmona laukė į pasaulį atkeliaujančios dukters. Šiai gimus, pavadino Vaiva. „Pasipylė sveikinimai su Vaiva. Na, taip, autorius buvo tas pats, – šmaikštavo V. Klovaitė. – Augau mylimas vaikas. Namai buvo pilni muzikos. Tapau smuikininke, o sesuo Jūratė – pianiste.“ Paklausta, koks tėtis – piktas, geras, švelnus ar griežtas – buvo V. Klova, atsakė: „Ne, jis nebuvo piktas, ir nebuvo griežtas. Švelnus, minkšto charakterio. Namuose buvo du fortepijonai, tėtis ir sesuo jais skambindavo, o aš su smuiku keliaudavau. Tėtis kurdavo namuose, tuomet į jo kabinetą negalima buvo eiti.“

Kompozitorius pripažinimą pelnė ir harmonizuodamas, išplėtodamas lietuvių liaudies dainas. Jos tapo neatsiejama lietuvių dainų ir šokių švenčių tradicijos dalimi. Dauguma V. Klovos aranžuotų liaudies dainų balsui ir fortepijonui, kaip rašoma knygoje, yra išplėstinės. Jis kūrė dainų ir šokių ansambliui „Lietuva“, kūrinių užsakydavo ir pripažinti solistai, dažniausiai – Virgilijus Noreika, Vaclovas Daunoras, Valentinas Adamkevičius.

Apie kompozitoriaus gyvenimą ir kūrybą pasakoja knygoje gausiai publikuojamos fotografijos iš Klovų šeimos archyvo. Čia ir V. Klovos kambarys namuose Pavasario gatvėje Vilniuje, kompozitoriaus seneliai Jokūbas ir Marija Navickai, mama Emilija ir tėtis Julijonas, šeimos vestuvių nuotraukos, vaikystė, jaunystė ir daug svarbių dokumentų, liudijančių, atrodytų, paprastą, o iš tiesų išskirtinį kūrėjo gyvenimą. Tarp istorinių fotografijų publikuojami V. Klovos šaržai ir jo paties piešiniai, „Pilėnų“ premjeros vaizdai, operų afišos, aprašymai iš premjerų programų, kai kurių arijų partitūra, pateikiamas kompozitoriaus kūrinių sąrašas.

Atkūrus Lietuvos Nepriklausomybę, už nuopelnus Lietuvos kultūrai 1996 m. Vytautas Klova apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Komandoro kryžiumi.

Knygos dailininkas Saulius Bajorinas

KAS: P. Andriuškevičiaus knygos „Aš papuošiu žirgo galvą pinavijom: Vytautas Klova“ pristatymas (2025; leidybą finansavo Lietuvos kultūros taryba).

KUR: Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka.

KADA: 2025 m. gruodžio 4 d.

DALYVIAI: knygos autorius P. Andriuškevičius, dainininkai V. Prudnikovas ir A. Stasiūnaitė, kompozitoriaus duktė V. Klovaitė. Fragmentus iš operos „Pilėnai“ dainavo Kamilė Globytė (sopranas), Goda Zakarauskaitė (mecosopranas), Lukas Sandhu (baritonas), akomponavo pianistas Aleksandras Vizbaras.

Du levos Simonaitytės dešimtmečiai Kaune

Dr. Arida
Riaubienė

levos Simonaitytės (1897–1978) vardas dažniausiai siejamas su Klaipėdos kraštu, Mažąja Lietuva.

Tačiau nemažą gyvenimo dalį, beveik ketvirtį amžiaus, rašytoja praleido ir Kaune – atvykusi į Laikinąją sostinę jau po to, kai Lietuva iš savarankiškos valstybės tapo Sovietų Sąjungos dalimi, čia ji praleido hitlerinę okupaciją, matė, kaip šalis buvo antrą kartą okupuota sovietų.

Gyventi į Kauną Simonaitytė persikraustė 1940 m. rudenį¹. Kartu su kitais rašytojais ji įsikūrė nacionalizuotuose bankininko Jono Vailokaičio namuose² (Vienybės a.), kurie tuo metu buvo vadinami „Rašytojų namais“. Tuo laikotarpiu kūrė nemažai rašė: 1941 m. pirmoje pusėje išleistas romanas „Be tėvo“, daug jos kūrybos buvo publikuojama to meto periodiniuose leidiniuose. Pavyzdžiui, 1940 m. literatūros ir meno žurnale „Raštai“ (Nr. 1) pasirodo fragmentas iš apysakos „Tėvas“, pavadintas „Marės vargai“; 1941 m. to paties pavadinimo žurnale (Nr. 2) – apysakos „Bušė ir Barbė Karnelikės“ fragmentas. 1941 m. kovo 14–23 d. „Tiesos“ laikraštyje buvo spausdinamas apsakymas „Molinis ir Liaudžemis“.

Karo metai Simonaitytei buvo labai sunkūs. 1941 m. rugpjūčio 15 d. gestapininkai ją areštavo, pateikė „<...> kaltinimus kaip pabėgusiai iš Vokietijos komunistei, kuri negana to, parodė didelį pritarimą sovietinėms reformoms Lietuvoje“³. Remiantis šiais kaltinimais, iš bibliotekų ir knygynų buvo šalinamos Simonaitytės knygos. Prie lietuvininkų metraštininkės išlaisvinimo prisidėjo rašytojai Faustas Kirša ir Sofija Čiurlionienė, jie „<...> garantavo nuošios moters nepavojingumą trečiajam reichui, išrūpino ligonio pažymėjimą ir suteikė prieglobstį“⁴. Nuo 1941 m. žiemos iki 1944 m. liepos Simonaitytė dirbo vienoje Kauno tiekimo ir paskirstymo įstaigoje⁵ mašininke ir vertėja.

Kaune I. Simonaitytė gyveno 1940–1963 m. ir čia parašė ne vieną kūrinį, tarp jų – romaną „Be tėvo“, apysaką „Pikčiurnienė“, baigė kurti „Vilių Karalių“. Fotografuota apie 1949 m. Publikuota LIMIS. ©(originalas saugomas Maironio lietuvių literatūros muziejuje)

Besibaigiant karui, 1944 m. rašytoja apsigyveno Žaliakalnyje, buvusioje ministro pirmininko Juozo Tūbelio (1882–1939) rezidencijoje Dainavos gatvėje Nr. 1. Nelengvo gyvenimo etapo prisiminimais yra pasidalijusi kartu su Simonaityte gyvenusi iš Žemaitijos kilusi pradedanti rašytoja Kotryna Laukaitienė (1902–1993): „Mudvi radome tuščią buvusio Lietuvos ministro pirmininko Juozo Tūbelio namą. Prieš tai jame gyveno vokiečiai, po to – rusai. Jiems pasitraukus, patalpos liko tuščios. <...> Įsikūrėme virtuvėje, pusrūsyje. Mudvi kartu gyventi pradėjome 1944 rudenį. Simonaitytė vos vaikščiojo. Tvarkiau aš. Radau geležinę krosnelę, vamzdį, vogėme vokiečių

¹ Kubilius, Vytautas. *levos Simonaitytės kūryba*. Vilnius: Vaga, 1987, p. 159.

² Antrojo pasaulinio karo metais pastatas gerokai nukentėjo, vėliau likusi jo dalis buvo nugriauta.

³ Karmalavičius, Ramutis. *Sofija Čiurlionienė-Kymantaitė: epocha, idealai, kūryba*. Vilnius: Vaga, 1992, p. 317.

⁴ Kubilius, Vytautas. *levos Simonaitytės kūryba*, p. 160.

⁵ Tiekimo ir paskirstymo įstaiga buvo įsteigta 1941 m. Kaune; ji buvo pavaldi nacistinės Vokietijos okupuotos Lietuvos generalinės srities generaliniam komisariui. Ši įstaiga koordinavo organizuotą materialinių gėrybių išvežimą iš užgrobtų teritorijų ir buvo atsakinga už kuo mažesnę prekių įvežimą į užgrobtas šalis iš Vokietijos – žr. Braslauskas, Justinas. *Prekyba Lietuvoje viešpataujant naciams. Lietuvos istorijos studijos*, 2001, t. 9, p. 56.

Šiame name, buvusioje ministro pirmininko J. Tūbelio rezidencijoje (dabar čia įsikūrusi Kauno dailės gimnazija), rašytoja buvo apsistojusi nuo 1944 m. rudens iki 1946 m. 📷 Arida Riaubienė

Namo (Dainavos g. 5 / Dzūkų g. 3) antrame aukšte I. Simonaitytė gyveno beveik du dešimtmečius, iki pat savo persikraustymo 1963-iaisiais į Vilnių.

paliktą anglį, kurią saugojo rusų kareiviai. Nešiausi portfelyje. Prakuroms laužiau tvoras. Kaune dar prieš karą buvau įsigijusi žemės sklypą. Jame padirbėjau, atsirado daržovių. Valdžia davė kortelių: gaudavau amerikoniško maisto konservų, miltų, kiaušinių. Aš dirbau leidykloje, todėl gavau korteles. Simonaitytė jų negavo. Tik pagerinome gyvenimo sąlygas: Simonaitytė įsikraustė į Tūbelienės kambarį, aš – į Tūbelytės.⁶ Dainavos gatvėje rašytoja gyveno beveik porą metų. 1945 m. pavasarį namą perėmė Rašytojų sąjunga, čia persikraustė gyventi kiti to meto žymūs rašytojai.

1946 m. Simonaitytei paskirtas butas Dainavos g. 5 / Dzūkų g. 3. Jame rašytoja gyveno beveik du dešimtmečius – 1946–1963 metais⁷. Šis laikotarpis Simonaitytės kūryboje itin produktyvus: periodiniuose

⁶ *Aš esu Etmės Evė: Ieva Simonaitytė amžininkų liudijimuose*: simonaitistikos šaltinių publikacija / liudijimus užrašė, rinkinį sudarė ir parengė leisti Domas Kaunas. 2-oji laida. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2019, p. 253.

⁷ 1992 m. minint Simonaitytės 95-ąsias gimimo metines, ant „Rašytojų namo“ (Dainavos g. 5 / Dzūkų g. 3) buvo atidengta memorialinė lenta su horeljefu: „Šiame name 1940–1963 m. gyveno rašytoja Ieva Simonaitytė“ (skulptorė Danutė Danytė-Varnauskienė, architektas Juozas Valentukonis). Atkreiptinas dėmesys, kad lentoje nurodyta klaidinga data – Simonaitytė šiame name gyveno nuo 1946 m.

leidiniuose „Pergalė“, „Valstiečių laikraštis“ buvo spausdinami jos apsakymai apie hitlerinę okupaciją, 1948 m. išleistas apsakymų rinkinys „Apsakos“. Kaune Simonaitytė sukūrė apsaką „Pikčiurnienė“ (1953), toliau rašė „Viliaus Karaliaus“ 2-ąjį tomą (1956), 1956–1958 m. pasirodė jos „Raštų“ šešiatomis. 1958 m. liepą už romaną „Vilius Karalius“ Simonaitytei skirta LSSR valstybinė premija.

*

Apie žmogų, o ypač apie kūrėją, daug pasako knygos, kurias jis įsigyja, kaupia, skaito. Nors žinių apie Kauno laikotarpį Simonaitytės turėtą asmeninę biblioteką, jos saugojimą ir prieinamumą nėra daug, vis dėlto galima teigti, kad biblioteka per gyvenimo šiame mieste metus buvo nuosekliai kaupiama.

Rašytojas Kazys Jankauskas (1906–1996) yra rašęs apie savo apsilankymą 1946 m. Kaune, Rašytojų sąjungos namuose, kurie tuo metu buvo įkurdinti Juozo Tūbelio viloje. Kaip jau buvo minėta, viename iš šio pastato kambarių kurį laiką gyveno ir Simonaitytė. Pasak Jankausko, rašytojos kambaryje buvusi knygų lentyna su išrikiuotais

1992 m., minint I. Simonaitytės 95-ąsias gimimo metines, buvo atidengta memorialinė lenta su horeljefu (skulpt. Danutė Danytė-Varnauskienė). Tiesa, atminimo lentoje klaidingai nurodyta, nuo kada rašytoja name gyveno, – turi būti „nuo 1946“, o ne „nuo 1940“. Arida Riaubienė

vokiečių klasikų kūrinių ir Sudermanno raštų rinkiniu⁸. Pastarąjį autorių Simonaitytė labai mėgo, „<...> buvo įvaldžiusi jo stilių, rašymo manierą, perpratusi jo kūrinių nuotaikas“⁹.

Rašytojos portretą tapiusiai kaunietei dailininkei Valerijai Juškei (1903–2000) imponavo Simonaitytės „išsilavinimas, enciklopedinės žinios“¹⁰. Dailininkė buvo įsitikinusi, kad to priežastis buvo „parankinė Simonaitytės knyga – Brokhauzas“¹¹. Yra žinoma, kad rašytoja turėjo keturis (3, 6, 16 ir 19) šios enciklopedijos tomus, kurie šiuo metu saugomi Gargždų krašto muziejuje (levos Simonaitytės memorialiniame muziejuje) Priekulėje.

Rašytojai gyvenant Kaune, pagerėjo jos materialinė padėtis, tai sudarė palankesnes sąlygas knygoms įsigyti. Apie 1950–1960 m. „buvo nupirkta daugiau nei pusė bibliotekoje sukauptos grožinės lietuvių ir verstinės

literatūros“¹². Knygas rašytoja pirkdavo įvairiuose miesto knygynuose. Vienas tokių buvo Kauno knygynas Nr. 2 (antikvariatas). Šį faktą liudija kai kuriuose leidiniuose matomi keturkampiai šio knygyno antspaudai, kuriuose ranka įrašyta knygos pirkimo data ir kaina.

Rašytojos biblioteką pildė ir dovanotos knygos, nes Simonaitytė palaikė ryšius su kitais kūrėjais, mokslo ir kultūros veikėjais. Kaimynystėje gyvenęs jau minėtas rašytojas Jankauskas 1946 m. rašytojai padovanojo savo romaną „Vieškelyje plytų vežimai“ (1938). Antraštiniame puslapyje jis įrašė draugišką dedikaciją: „Antro aukšto kaimynei, lietuvių klasiškai I. Simonaitytei 1946-III-17 d.“

Artima bičiulė Sofija Kymantaitė-Čiurlionienė Simonaitytei padovanojo savo raštų pirmą tomą, kuriame įrašė: „Miela Jėva! Gyvenk ir rašyk... S. Čiurlionienė 56 m [...] gruodžio 17 d.“ Dviejų moterų rašytojų bičiulystę liudija Čiurlionienės asmeninėje bibliotekoje esančios Simonaitytės knygos su dedikacijomis. Paminėtini romano „Aukštųjų Šimonių likimas“ 1936 ir 1946 m. laidų egzemplioriai. Pastarajame Simonaitytė įrašė: „Savo brangiausiajai Sofijai Čiurlionienei atminimui – laikų žingsnių pėdsakomis sekant... E. Simonaitytė, Kaunas, 1947 m. gegužės 15 d.“¹³. Su dedikacijomis Čiurlionienei ji taip pat padovanojo į „Raštus“ (1956–1958) įtraukto „Viliaus Karaliaus“ pirmą ir antrą tomus. Dedikacijoje Simonaitytė save vadina Čiurlionienės krikšto mama: „Mielajai Sofijai Čiurlionienei iš jos podės“¹⁴ „Be tėvo“. E. Simonaitytė. Kaunas, 30.3.58 m.“¹⁵

Rašytojas ir spaudos darbuotojas Karolis Vairas-Račkauskas Simonaitytei padovanojo savo paties verstas JAV rašytojų knygas – H. W. Longfellow epinę poemą „Hiavatos giesmė“ (1948) ir Theodore'o Dreiserio „Genijus“ (1950); škotų rašytojo Archibaldo J. Cronino autobiografinį romaną „Citadelė“ (1957). Pastaroji knyga Simonaitytei buvo padovanota švenčiant 60 metų jubiliejų.

Rengdama spaudai „Aukštųjų Šimonių likimą“ (1935), Simonaitytė susipažino su tuomečiu švietimo viceministru, ėjusių Knygų ir mokslo priemonių tikrinimo komisijos pirmininko pareigas, Kazimieru Masiliūnu (1902–1973). Bendravimas nenutrūko ir pasikeitus politinei santvarkai. Prisimindamas seną pažintį, 1960 m.

⁸ Jankauskas, Kazys. Rašytoja kopia į garbę. *Literatūra ir menas*, 1987, sausio 24, p. 4.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Pašnekesių nuotrupos, bendravimo akimirkos: [Valerijos Juškeienės prisiminimai apie levą Simonaitytę] / užrašė Danutė Vailionytė. *Kauno diena*, 1997, vasario 1, p. 21.

¹¹ Vokiečių leidyklos „Brockhaus AG“ leista enciklopedija. Žr. ten pat.

¹² Kaunas, Domas. *Donelaičio žemės knygiai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993, p. 250.

¹³ Žukas, Vladas. Sofijos Čiurlionienės knygų pasaulis. *Bibliotekų darbas*, 1983, Nr. 10, p. 33.

¹⁴ Podė – senoji svetimybė, reiškianti krikštą, krikštą.

¹⁵ Aš esu Etmės Evė: Irena Simonaitytė amžininkų liudijimuose, p. 156.

bičiulis rašytojai padovanojo Valerijos Čiurlionytės parengtą M. K. Čiurlionio knygą „Apie muziką ir dailę“ (1960)¹⁶.

Buvęs kooperatinės bendrovės „Spaudos fondas“ pirmininkas Balys Žygelis ir jo žmona Stasė Žygelienė Simonaitytei padovanojo lenkų romantizmo atstovo Adomo Mickevičiaus poezijos rinktinę (1955), kurioje įrašė prasmingą įrašą: „Gerbiamai Rašytojai levai Simonaitytei, minint Jūsų gimimo sukaktį nuoširdžiai sveikiname ir džiaugiamės, kad Jus atskleidėtė Mažosios Lietuvos–Klaipėdos krašto lietuvių išgyventus vargus ir rūpesčius. Savo talentinguose kuriniuose, o ypač „Aukštųjų Šimonių Likime“ praturtinot naujais perlais mūsų turtingą lietuvių kalbą. Linkime brangiai Rašytojai geros sveikatos ir ilgų kūrybingų metų! Balys Žygelis, Stasė Žygelienė Kaunas, 1957. I. 26 d.“

*

Gyvendama Kaune, Simonaitytė dalyvavo įvairiuose literatūriniuose renginiuose. Pavyzdžiui, 1945 m. sausio 28 d. Kauno universitete įvykusiame literatūros vakare ji skaitė ištrauką iš prieš karą pradėto rašyti romano „Vilius Karalius“¹⁷. Minėto romano ištraukas skaitė ir literatūriniuose šeštadieniuose, kuriuos organizuodavo netoliese, Kauko laiptų papėdėje, gyvenusi Kymantaitė–Čiurlionienė.

Simonaitytei labai patiko Žaliakalnis. Giminaitė Marija Skrabienė (1933–2021)¹⁸, kuriai teko porą žiemų gyventi pas rašytoją, yra pasakojusi, kad ji „<...> stovėdama prie lango, ant Žaliakalnio

¹⁶ Didžiąją leidinio dalį sudaro žymaus menininko laišakai artimiesiems ir bičiuliams, rasti tuometiniame Kauno valstybiniame M. K. Čiurlionio dailės muziejuje (dabar – Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus). Likusioje leidinio dalyje spausdinami M.K. Čiurlionio straipsniai apie dailę ir muziką.

¹⁷ Venclova, Antanas. *Vidurdienio vėtra*. Vilnius: Vaga, 1971, p. 566.

¹⁸ Marija Mickutė-Skrabienė – rašytojos pusseserės Marijos Simonaitytės-Mickienės (1907–1991) dukra.

Rašytojos portretą tapiusiai kaunietei dailininkei V. Juškienei (kairėje) imponavo I. Simonaitytės enciklopedinės žinios. Fotografuota apie 1952 m. *Publikuota LIMIS*. © (originalas saugomas Maironio lietuvių literatūros muziejuje)

60-mečio proga I. Simonaitytė sveikina artima bičiulę S. Kymantaitė-Čiurlionienę (kairėje). 1957 m. *Publikuota LIMIS*. © (originalas saugomas Maironio lietuvių literatūros muziejuje)

kranto, antrojo pusėje Kauno matė Aleksotą, uždainuodavo „Pavasaris eina Aleksoto kalnais“¹⁹.

Sekmadieniais rašytoja mėgdavo skaityti giesmynus, čia „surasdavo gražių žodžių, stulpelių, giesmelių“²⁰. Ji buvo Kauno dramos teatro spektaklių gerbėja. Labiausiai patikęs pagal Rudolfo Blaumanio pjesę pastatytas spektaklis „Siuvėjų dienos Silmačiuose“²¹, kuriame vieną iš vaidmenų (Bebenės) atliko Regina Varnaitė.

1963 m. Simonaitytė persikraustė į Vilnių, sostinėje gyveno iki pat mirties.

¹⁹ Priekulė. *Mažas miestelis prie didelio kelio* / [sudarė Edita Barauskienė]. [Kaunas]: Judex, 2005, p. 421.

²⁰ Ten pat, p. 420.

²¹ Ten pat, p. 419.

Lietuvių raštijos kūrėjui Baltramiejui Vilentui – 500

2025-ieji buvo puiki proga prisiminti ryškų pėdsaką lietuvių raštijoje palikusį Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės kunigą Baltramiejų Vilentą (Bartholomæus Wilentus). Tiesa, tiksli jo gimimo data nei vieta nežinomos, tačiau sutartinai laikoma, kad šis religinių tekstų į lietuvių kalbą vertėjas galėjo gimti apie 1525 m. turbūt žemaičių ir aukštaičių paribyje – Jurbarko, Ariogalos (Raseinių r.) ar Tytuvėnų (Kelmės r.) kraštuose. Taigi 2025-aisiais minėjome šio Martyno Mažvydo darbų tęsėjo 500 metų sukaktį.

**Dr. Ernesta
Kazakėnaitė**

Vilniaus universiteto
Filologijos fakulteto
Baltistikos katedra

Ką žinome apie M. Mažvydo pusbrolio B. Vilento gyvenimą? Kokius tekstus jis parengė, kurie jį išliko? Kuo jie buvo svarbūs lietuvių kalbos įtvirtinimui ir kaip jo palikimas vertintas vėliau?

Biografijos nuotrupos

Išlikusios B. Vilento gyvenimo detalės fragmentiškos, tačiau iš nuotrupų ryškėja įdomi istorija. Tikėtina, kad pirmųjų mokslų jis ragavo Vilniuje Abraomo Kulviečio 1541 m. atidarytoje mokykloje – vienoje pirmųjų protestantiškų mokyklų Lietuvoje. Tačiau pirmą kartą B. Vilento vardas aptinkamas tik 1546 m., kai kartu su M. Mažvydu buvo įtrauktas į Karaliaučiaus universiteto studentų sąrašus. Šias studijas tęsė iki 1549 m., o jas rėmė pats Prūsijos kunigaikštis Albrechtas Brandenburgietis.

Prieš dešimtmetį, 2015 m., senųjų raštų tyrėja habil. dr. Ona Aleknavičienė, remdamasi Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve Berlyne rastu B. Vilento laišku Prūsijos kunigaikščiui Albrechtui, patikslino, kad B. Vilentas Šv. Mikalojaus lietuviškosios parapijos kunigu Karaliaučiuje tapo 1553 m., o ne 1550 ar 1551 m. Šiame mieste jis išdirbo visą likusį gyvenimą, iš viso apie 34 metus. Net ir sunkiais laikais, kaip pats rašė, liko ištikimas parapijai, kurią aptarnavo, – Karaliaučiaus lietuviams.

Iš šiuo metu žinomų šešių išlikusių tame pačiame archyve saugomų laiškų atsiskleidžia ir kelios B. Vilento asmeninio gyvenimo detalės. Vyras turėjo gausią šeimą – vaikų iš pirmosios ir antrosios santuokos. Kaip nustatė O. Aleknavičienė (2015), pirmą kartą greičiausiai buvo vedęs apie 1554 m., bet apie 1570-uosius tapo našliu. Po 1572 m. antrą kartą vedė Oną Vilentienę, kuri ne tik pergyveno vyrą, bet ir rūpinosi jo paliktais rankraščiais. Žinoma ir tai, kad bent du B. Vilento sūnūs – Baltramiejus ir Kasparas – 1578 m. buvo

imatrikuluoti Karaliaučiaus universitete ir dėl tėvo nuopelnų buvo atleisti nuo mokesčio.

B. Vilentas mirė 1587 m. pavasarį, eidamas pareigas toje pačioje Karaliaučiaus senamiesčio Šteindamo Šv. Mikalojaus bažnyčioje, kurioje ir pradėjo tarnauti.

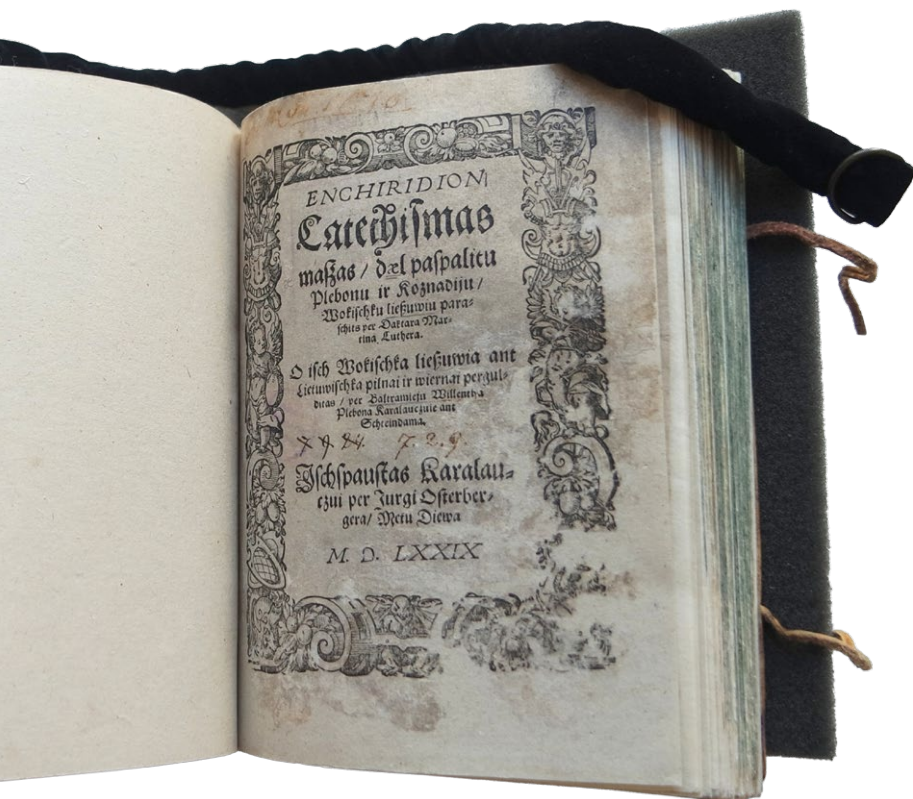
Kūrybinis palikimas

B. Vilento rašytiniam palikimui priskiriamos ne tik iki šių laikų išlikusios dvi reikšmingos knygos – Martino Lutherio mažojo katekizmo vertimas ir perikopų (per šv. Mišias skaitomų Biblijos ištraukų) rinkinys, bet ir giesmės, keli vokiškai ir lotyniškai rašyti laišakai bei nebaigtas postilės vertimas, laikomas pradingusiu.

Ankstyviausias B. Vilento spausdintas darbas yra giesmės. Nors sudarytojo pavardė antraštiniuose puslapiuose neminima, būtent jis pasirūpino, kad 1566 ir 1570 m. būtų išleistos abi rankraščiais paveldėto Martyno Mažvydo giesmyno „Giesmės krikščioniškos“ dalys. Šiuose rinkiniuose B. Vilentas ne tik tęsė pusbrolio darbą, bet ir redagavo, pildė bei įtraukė savo verstas giesmes – taip jis tyliai, bet nuosekliai prisidėjo prie lietuviškos bažnytinės poetikos formavimo.

Pirmoji B. Vilento knyga, kurios pagrindiniu autoriumi jis laikomas, buvo iš vokiečių kalbos verstas minėtas M. Lutherio „Enchiridionas“. Tačiau šios knygos egzempliorių iki šiol nėra rasta. Apie jį sužinoma iš vieno B. Vilento laiško, kuriame užsimenama, kad buvo tokį išleidęs. O. Aleknavičienės (2009) spėjimu, leidinys turėjo pasirodyti iki 1572 m., ne 1575 m., kaip mokslinėje literatūroje teigta anksčiau. „Enchiridiono“ išliko tik antras leidimas, spausdintas 1579 m. Georgo Osterbergerio spaustuvėje Karaliaučiuje.

Tuo pat metu, 1579 m., išleistas ištraukų iš evangelijų ir laiškų rinkinys „Evangelijos bei

B. Vileto išversto M. Lutherio „Enchiridiono“ išlikęs tik antras leidimas, išspausdintas 1579 m. G. Osterbergerio spaustuviėje Karaliaučiuje. © Ernesta Kazakėnaitė

epistolas“, skirtas skaityti per sekmadienio mišias ir švenčių dienomis. Tai pirmieji tokio pobūdžio B. Vileto vertimai į lietuvių kalbą, liudijantys jo teologinį išsilavinimą bei pastangas, vadovaujantis Reformacijos moto, tarnauti Dievui ir rūpintis religinių tekstų prieinamumu vietos gyventojų, šiuo atveju – ir lietuvių – kalba. Perikopų knygos pratarmėje jis rašė: „Visas jėgas skirdamas tam, kad Bažnyčia, kurios pamatai vos tik buvo pradėti kloti, mano tautoje ir šiose Kunigaikščio valdomose žemėse stiprėtų ir kad Dievo žodis gimtąja kalba visur būtų skleidžiamas kuo plačiausiai“ (R. Koženiauskiene vertimas iš lotynų kalbos, 1990).

Šiuo metu minėtų B. Vileto lietuviškų vertimų (M. Lutherio veikalo ir Biblijos ištraukų rinkinio) žinoma vos po du egzempliorius: vienas saugomas Vilniaus universiteto bibliotekoje (abi knygos įrištos į vieną), kitas – Berlyne, Prūsijos kultūros paveldo Slaptajame valstybiniame archyve. Vilniaus universiteto bibliotekos egzempliorius įtrauktas (30-uju numeriu) į UNESCO programos „Pasaulio atmintis“ nacionalinį registrą.

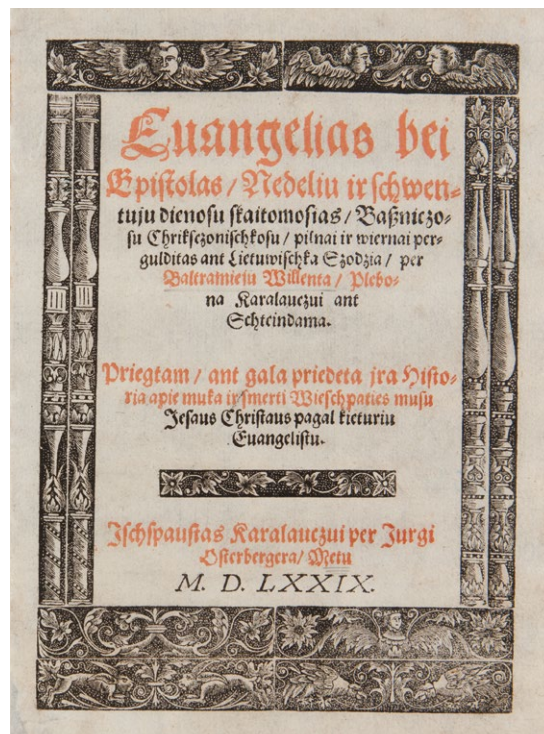
Iš su B. Vileto susijusių laiškų taip pat sužinome, kad gyvenimo pabaigoje jis buvo pradėjęs versti žymaus liuteronų teologo Veito Dietricho vokiškąją postilę. Deja, šio didžiausio savo darbo jis nespėjo užbaigti, išvertė dalį nuo advento iki penkto sekmadienio po Švč. Trejybės. Rankraščio likimas iki šiol nežinomas. Prarasti tekstai primena, kad B. Vileto indėlis galėjo būti dar didesnis, nei leidžia spręsti iki mūsų dienų išlikę šaltiniai.

B. Vilentas ir lietuvių kalba

Lietuvių kalbos ir senųjų raštų istoriją tyrinėjęs Zigmąs Zinkevičius (1988) darė prielaidą, kad XVI a. trečiajame ketvirtyje būta nemažai lietuviškais religiniais tekstais besirūpinančių kunigų. Vis dėlto B. Vilentas yra tik antrasis iš mums žinomų autorių po M. Mažvydo, spausdinęs knygas lietuviškai. Gana reikšminga, kad būtent jis pirmasis knygos antraštiniame puslapyje pavartojo žodį *lietuviškas* (ant *Lietuwiſchka*). Taip lietuvių kalba buvo ne tik knygos pagrindinio teksto kalba, ji aiškiai išskirta kaip savarankiška rašto kalba jau pačioje antraštėje.

Įprastai skiriami trys XVI a. lietuviškų tekstų rašto variantai: vakarų, vidurio ir rytų. B. Vileto darbai priklauso vakariniam variantui, siejamam su Mažosios Lietuvos raštijos tradicija ir besiremiančiam vakarų aukštaičių tarme. Jie tęsia M. Mažvydo pradėtą lietuvių rašomosios kalbos kelią, tačiau B. Vileto knygų kalba kiek nuoseklesnė, su mažiau žemaitybių. Jo vertimai praturtino abstraktųjį bei religinį lietuvių kalbos žodyną. Z. Zinkevičius primena tokius B. Vileto raštų kalboje vartotus ir mums šiandien puikiai pažįstamus lietuviškus žodžius kaip *audra*, *būtybė*, *jaunimas*, *valanda*, *užrašas* ir kt.

Žiūrint iš šių dienų perspektyvos, natūralu, kad prieš 450 metų rašytuose B. Vileto tekstuose yra neįprastų ar nebevertinamų rašmenų, gramatinių formų bei žodžių, todėl juos skaityti nėra labai paprasta. Štai kalbos pavyzdys iš šv. Kalėdoms skirtos Biblijos ištraukos, bene chrestomatinio skaitinio – Evangelijos pagal Joną 1 skyriaus, jis leidžia iš arčiau pažvelgti į ankstyvosios rašto kalbos ypatybes (žr. iliustr. p. 23):

B. Vileto išversto ir išleisto Biblijos ištraukų rinkinio „Evangelijos bei epistolas“ (1579) antraštinis puslapis.

IN DIE NATIVITATIS

Christi, Euangelium Ioannis I.

ISch pradžas buwa Szodis / ir tas

šodis buwa Diewep / ir Diewas buwa tas
šodis / tapats buwa ischpradžias Diwiep. Wiffi
B ij daiktay

daiktai per tapati padariti jra / ir be ta paties
nieks ne esti padarit / kas padarit jra. Ieme zy=
wats buwa / jr tas Szywats buwa schwiefibe
šmoniu / ir ta schwiefibe schwietese Tamfibies/
ir tamfibies ne apieme.

Buwa šmogus nūg Diewa fiustas / kuri
wadina Ionu. Taspats ataia ant ludima / idant
ghis apie schwiefibe luditu / idant wiffi per ghi
yntikietu. Nebuwa ghis schwiefibe / bet idant
ghis luditu apie schwiefibe. Ta buwa tikroghi
Schwiefibe / kuri wiffas šmones apschwicz
kurie ant scho Swieta ateit. Ant Swieta buwa /
ir Swietas per ta pati padaritas jra / o Swie=
tas iō nepašina.

Ghis Sawumpyiump ataia / ir sawieghi
iō neprieme. Bet kiek yu ghi prieme / tiemus ghis
dawe mače / waikais Diewa buti / kurie ing iō
Warda tikietu. Kurie ne isch krauyu / nei ischwa=
lias vira / bet nūg Diewa vschgime jra.

Ir tas Szodis pastoia Kunu / ir giwena
tarp mufu. Ir mes regeiome iō Garbe / Garbe /
kaip wiengimia Sunaus nūg Tiewa / pilna
Malones ir teifibes.

IN DIE NATIVITATIS

Christi, Euangelium Ioannis I.

ISch pradžas buwa Szodis / ir tas
šodis buwa Diewep / ir Diewas buwa tas
šodis / tapats buwa ischpradžias Diwiep. Wiffi
B ij daiktay

daiktai per tapati padariti jra / ir be ta paties
nieks ne esti padarit / kas padarit jra. Ieme sy=
wats buwa / jr tas Szywats buwa schwiefibe
šmoniu / ir ta schwiefibe schwietese Tamfibies/
ir tamfibies ne apieme.

Buwa šmogus nūg Diewa fiustas / kuri
wadina Ionu. Taspats ataia ant ludima / idant
ghis apie schwiefibe luditu / idant wiffi per ghi
yntikietu. Nebuwa ghis schwiefibe / bet idant
ghis luditu apie schwiefibe. Ta buwa tikroghi
Schwiefibe / kuri wiffas šmones apschwicz
kurie ant scho Swieta ateit. Ant Swieta buwa /
ir Swietas per ta pati padaritas jra / o Swie=
tas iō nepašina.

Ghis Sawumpyiump ataia / ir sawieghi
iō neprieme. Bet kiek yu ghi prieme / tiemus ghis
dawe mače / waikais Diewa buti / kurie ing iō
Warda tikietu. Kurie ne isch krauyu / nei ischwa=
lias vira / bet nūg Diewa vschgime jra.

Ir tas Szodis pastoia Kunu / ir giwena
tarp mufu. Ir mes regeiome iō Garbe / Garbe /
kaip wiengimia Sunaus nūg Tiewa / pilna
Malones ir teifibes.

Dešinėje – teksto perrašas (iš <https://seniejirastai.lki.lt>), kairėje – skaitmeninė Vilniaus universiteto bibliotekos kopija (Lr 1386).

Kaip matyti, teksto kalba nuo dabar vartojamos bendrinės kalbos skiriasi ne tik rašyba. Tekste yra nemažai šiandien sunkiai atpažįstamų, nebevartojamų ar tik tarmėse girdimų žodžių ir formų: pavyzdžiui, *ghi*, *ji*, *zywats*, *gyvenimas*, *mače*, *galia*, *tiemus*, *tiems*, *buwa*, *buvo*; vartojami senieji postpoziciniai vietininkai, tokie kaip *Diewep*, *pas Dievą*, *Sawumpyiump*, *pas savuosius*. Kita vertus, skirtumų nėra tiek jau daug.

Darbų reikšmė

B. Vilentas buvo ne tik lietuviškos knygos tradicijos tęsėjas – jis padėjo pagrindus liuteroniškai spausdintų perikopijų tradicijai Prūsijoje. Jo vertimai buvo svarbus Biblijos pažinimo šaltinis, vėliau Biblijos ištraukas lietuvių kalba leidę liuteronai naudojo šiais vertimais. Pavyzdžiui, nors ir nenurodė, B. Vilento darbu tiesiogiai naudojo Jonas Bretkūnas, versdamas Naująjį Testamentą (1579–1580) ir „Postilę“ (1591), taip pat reformatas Jokūbas Morkūnas, 1600 m. Vilniuje leisdamas „Postilę“. Taigi šio Karaliaučiaus lietuvių bendruomenės kunigo darbai buvo aktualūs tiek Mažojoje, tiek Didžiojoje Lietuvoje. 1612 m. jo verstus darbus – „Evangelijas bei epistolas“ ir M. Lutherio „Enchiridioną“ – perleido

Mažosios Lietuvos raštijos veikėjas, evangelikų liuteronų kunigas Lozorius Zengštokas, pabrėždamas, kad taip reikalingi veikalai jau tapo retenybe.

Ir iš tiesų, jie buvo reikalingi dar ilgą laiką: B. Vilento parengtas evangelijų ištraukų vertimas bažnyčiose buvo nepakeičiamas daugiau kaip šimtmetį, iki pat 1701 m. Naujojo Testamento leidimo, o dabar jie – vertingi XVI a. lietuvių kalbos pažinimo šaltiniai.

Publikacija parengta pagal naujausius tyrimus. Išsamią bibliografiją ir daugiau informacijos rasite B. Vilento jubiliejaus proga parengtame internetiniame puslapyje adresu <https://sites.google.com/view/vilentas>.

Literatūra

Aleknavičienė, Ona. Pirmasis Baltramiejaus Vilento Enchiridiono leidimas: *terminus ad quem* – 1572-iejį. *Archivum Lithuanicum*, 2009, Nr. 11, p. 121–158.

Aleknavičienė, Ona. Baltramiejus Vilentas, šteindamo Šv. Mikalojaus bažnyčia, Karaliaučius, 1553–1587. *Archivum Lithuanicum*, 2015, Nr. 17, p. 53–80.

Koženiauskienė, Regina. *XVI–XVIII amžiaus prakalbos ir dedikacijos*. Vilnius, Mokslas, 1990, p. 77–87.

Zinkevičius, Zigmas. *Lietuvių kalbos istorija. T. 3, Senųjų raštų kalba*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1988.

Kad išliktų visa, kas svarbu Ukmergei ir jos apylinkėms

Laima
Kutiščeva

Ukmergės kraštą garsina įvairių profesijų žmonės, kurie savo buvimu, žodžiu ar pasiekimais turtina savo gimtuosius namus. Kiekvieni metai yra brangūs, nes praėjusieji – jau istorija. Kad svarbūs dalykai nenuieitų užmarštin, Ukmergės rajono savivaldybės Vlado Šlaito viešoji biblioteka nuo pat įsteigimo vykdo kryptingą kraštotyros darbą – apie krašto asmenybes, svarbius įvykius kaupia aplankus, albumus, kuria vaizdo ar garso medžiagą.

Ne viena kraštui svarbi istorija užfiksuota Žemaitkiemio bibliotekos aplankuose, nuotraukų albumuose. © V. Šlaito viešosios bibliotekos Žemaitkiemio padalinio archyvas

Bibliotekos Kraštotyros ir fondų valdymo skyriuje saugoma apie 4 tūkst. vnt. dokumentų, kraštotyros kartotekoje sukaupta per 42 tūkst. bibliografinių įrašų. Bibliotekos padalinių, kurių yra 27, darbuotojai yra surinkę įvairiausių istorijų – žmogaus, miestelio ar gyvenvietės, bažnyčios, dvaro, bibliotekos, mokyklos, bendruomenės ir kt. Daug kraštotyros darbų yra parengusios Šventupės, Taujėnų, Žemaitkiemio, Lyduokių, Dainavos bibliotekų darbuotojos.

Apie žinomus žmones

Žemaitkiemiečiams gerai žinomas ne tik poetas Vladas Šlaitas, bet ir spaustuvininkas bei leidėjas Juozas Kapočius (išleido „Lietuvių enciklopediją“, žinomą kaip Bostono), Kauno prisikėlimo bažnyčios statytojas kunigas Feliksas Kapočius, dailininkas Vidas Kazimieras Gibavičius, poetė, politinė kalinė Stasė Vitaitė-Babraitienė. Jų gyvenimo istorijos sugulusios Žemaitkiemio bibliotekos aplankuose, nuotraukų albumuose. Glaudžiai bendradarbiaujant su

Žemaitkiemio seniūnija, apie vietos žmones pasakoja ir miestelio istoriją pristato knygelė „Žemaitkiemis – mūsų tėvų ir protėvių žemė“ (2008, 2018).

Toje pačioje seniūnijoje esančioje Valų bibliotekoje surinkta istorinės medžiagos apie Berzgainių, Martnonių, Šimaičių kaimus, Valų kaimo mokyklą. Bibliotekoje galima rasti informacijos apie Berzgainių ir Šimaičių kaimų knygnešius bei mokytojus (daraktorės Kazimierą Vernickaitę-Kazlauskienę, Marijoną Pusvaškytę, knygnešius Andrių ir Kazimierą Vernickus). O nuotraukos pasakoja ir apie gražias, ir apie nelengvas žmonių gyvenimo akimirkas. Štai garsaus Valų kaimo muzikanto Stasio Musniko šeimos, kuri apie 1940 m. jau turėjo malūną, lėptjūvę, vėlimo įrangą, arba Valės ir Stasio Piragių šeimos istorija. Nuotraukose atsispindi ir senieji Valai, žmonių pasibuvimai šventėse, įamžinti mokytojai, dirbę dvaro mokykloje... Balelių bibliotekoje saugomas išsamus darbas apie kaimo kultūrinį gyvenimą (1964 m. ir vėlesni) – tai pasakojimas,

Tarp kraštotyrinės medžiagos – daug tremtinių istorijų ir nuotraukų. Šventupės bibliotekoje užrašyta Urbanavičių šeimos istorija. Nuotraukoje – Pranas Urbanavičius su dukrelėmis. Magadano sritis, 1956 m....

kaip po sunkių darbų žmonės džiaugėsi šventėmis, surinkta informacijos apie žinomą kanklių meistrą Antaną Bujoką.

Lyduokių bibliotekoje profesionaliai parengta medžiaga apie dailininkus Anatolijų Stiško ir Vaidą Žvirblį, aktorių ir dailininką Kazį Veselką, skulptorių tautodailininką Rimantą Zinkevičių, fotomenininką Julijų Vaicekaską, žurnalistą Petrą Katiną, vertėją Ireną Mariją Andrašiūnaitę-Balčiūnienę, akademiką Henriką Zabulį, gydytoją Feliksą Janušį, bitininką Joną Balžeką ir kt.

Gausi medžiaga apie vietos žmones sukaupta ir Jasiuliškio bibliotekoje, kuri įsikūrusi Jasiuliškių socialinės globos namuose. Aplankuose aprašyti ten gyvenantys ar gyvenę žmonės: dailininkės Svetlana Karveckaitė, Aušra Urmonavičiūtė, Elena Alina Vaicikaskaitė, grafikas ir karikatūristas Rimtautas Oškutis, tautodailininkas Jonas Povilavičius, poetai Kazimieras Klevinskas, Vladimiras Garbacevičius, Ruslanas Šerkšnys, Vitalijus Paukštis, Regina Nugarienė, Monika Blauzdienė, Marytė Našlėnaitė. Biblioteka palaiko gražų bendravimą su šiais globos namais – kiekvienų metų pavasaris pražysta „Poezijos pavasarėlio“ renginiais.

Tiems, kurie domisi grafų Kosakovskių biografijomis, šia tema Varinės bibliotekoje parengti straipsnių bei spaudos ištraukų aplankai, taip pat Alberto

...Ilgono lagerio melžėjų grupė. Vanda Buteikytė – antroje eilėje centre. Apie 1950 m.

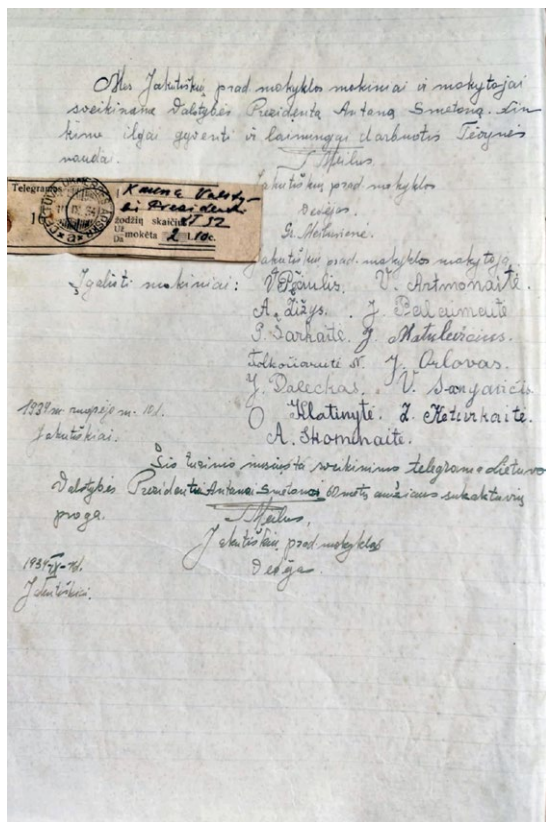
Gursko bibliotekai dovanotas jo sudarytas aplankas „Pasiskaitymai apie grafų Kosakovskių, jų dvarų ir kaimynų istoriją“. Jame pateiktas išsamus Ukmergės kraštotyros muziejuje tuomet dirbusio muziejininko Raimondo Ramanausko pasakojimas apie Stanislovą Kazimierą Kosakovskį.

Sunkios praeities istorijos

Veprių bibliotekoje skaitytojai gali sužinoti apie lietuviškos spaudos draudimo metais (1864–1904 m.) Ukmergės krašte gimusius, gyvenusius ir veikusius knygnešius bei slaptų mokyklų mokytojus (parengę Stanislava Talutytė, Rita Adomonytė). O Petronių bibliotekoje lankytojai, sklaidydami aplanką „Senolių atsiminimai“, gali skaityti vietos gyventojų prisiminimus apie sunkų gyvenimą kaime, tarnystę pas ūkininkus: linų mynimą, javų kūlimą, gyvulių ganymą, šieno ruošimą, verpimą, audimą ir gyvenimą sudėtingu pokario laikotarpiu.

Slizių bibliotekoje užrašyta Nijolės Kasperavičienės, kuriai tuo metu buvo vos 10 metų, o jos seseriai – 14 metų, su tėveliais išvežtos į Irkutsko sritį, netoli Jakutijos, tremties istorija. Skaudžios gyvenimo istorijos apie trėmimą ir gyvenimą Vorkutos bei kituose lageriuose atspindi tremtinių Vytauto Kazimiero Giedraičio, Kotrynos Bradulskaitės-Kilienės, Mykolo Baškausko ir Juozo Kanapecko istorijose, kurios saugomos Lyduokių bibliotekoje. Užfiksuoti ir Eleonoros Giedraitienės, Elenos Jurienės, Janės Morkūnaitės-Grudzinskienės papasakoti prisiminimai apie gyvenimą tremtyje, Tomsko srityje. Bibliotekos darbuotojos yra surinkusios informacijos apie ištremtus Lyduokių krašto gyventojus.

Šventupės bibliotekoje užrašyta Vandos Buteikytės-Urbanavičienės tremties istorija, Petronių bibliotekoje parengti aplankai apie Gražinos Puišienės bei

Jakutiškių bibliotekoje saugomas Antanui Smetonai skirtos sveikinimo telegramos jo 60 metų sukakties proga tekstas – 1934 m. rugsėjį Prezidentą sveikino Jakutiškių pradinės mokyklos mokiniai ir mokytojai.

Alekso Puišio gyvenimą tremtyje. Valų bibliotekoje saugoma skaudžių prisiminimų apie kaimo partizanus, kalėjusius Irkutsko, Mordovijos, Norilsko, Intos ir kituose lageriuose. Nuotraukų aplankas apie tremtinius, partizanus sukauptas ir Krikštėnų bibliotekoje.

Įvairialypiai atminimo ženklai

Ukmergės bibliotekos padaliniuose sukaupta daug medžiagos apie įvairius atminties ženklus, gilinamasi į vietovių ir jų vardų istoriją. Štai Žemaitkiemio bibliotekoje parengti aplankai apie seniūnijos kryžius, koplytstulpius, istorinius ir archeologinius paminklus. Tajėnų bibliotekoje skiriama dėmesio miestelio pristatymui bei krašto garsinimui: renkama informacija, rengiami leidiniai apie Tajėnų krašto kryžius, patį miestelį.

Lankytojų netrūksta ir Lėno bibliotekoje, kur, rodos, kiekviename žingsnyje gali pastebėti buvusio Lietuvos Prezidento Antano Smetonos buvimą, tarsi jis čia gyventų – tai ir knygos, informacija apie šį iškilų veikėją. Jakutiškių bibliotekoje saugomas Antanui Smetonai skirtos sveikinimo telegramos jo 60 metų sukakties proga tekstas – 1934 m. rugsėjį Prezidentą sveikino Jakutiškių pradinės mokyklos mokiniai ir mokytojai. Šioje bibliotekoje galima rasti medžiagos apie išnykusius Liudmilavos, Tabalų, Rokų, Klimiškių, Marčių, Nazariškių, Lesagurų kaimus. Informacijos apie išnykusias vietas taip pat yra ir tarp Atkočių bibliotekos kraštotyros darbų.

Ukmergės rajone veikiančių bibliotekų darbuotojos renka medžiagą apie krašto vietovardžius. Štai informacija apie Valų kaimą. Manoma, kad vietovės pavadinimas atsirado iš pavardės *Valis, Vala, Valys*, šiame rajone būta daug pavardžių su šaknimi *val-*. Apie Laičių krašto vietovardžius originaliai skelbė Laičių biblioteka – ji išleido 2024 m. kalendorių, kuriame buvo remiamasi mokinių aprašyta vietovardžių medžiaga. Dainavos bibliotekininkės iniciatyva taip pat 2024 m. buvo išleistas kalendorius, tik jau apie Dainavos (Ukmergės r.) apylinkių vietovardžius, taip pat nykstančius ar išnykusius vardus. Ne vienas Sližių bibliotekoje dirbęs darbuotojas paliko savo indėlį aprašydamas Sližių, Samantonių, Gavėnionių, Knyzlių, Pauplių kaimų vietovardžius.

Nuo piliakalnių iki saugomų medžių

Ukmergės rajonas įdomus savo išdidžiai stūksančiais piliakalniais, rieduliais ar šaltiniais. Pabaisko seniūnijoje išlikę į saugomų gamtos objektų sąrašą įtraukti Moko akmenys (spėjama, kad prie jų buvusi senovės lietuvių aukojimo vieta), padavimais apipintas Sukinių (Žuvintės) šaltinis, kurio vanduo turi savitą skonį. Bartkūnų kaimo pasididžiavimas – ozas, vadinamas Barzdos kalnu, kaip ir Bartkūnų piliakalnis, dar vadinamas Koplyčkalniu. Informacijos apie pastaruosius objektus surinkta Krikštėnų bibliotekoje.

Deltuvos seniūnijoje auga ypatinga Atkočių kaimo tuopa, 1960 m. paskelbta saugomu gamtos objektu. Informacijos apie šį medį nėra daug, aprašyta medžiaga saugoma Atkočių bibliotekoje.

Važiuojant į Balelius, pasitinka išskirtinio grožio brandus Viškonių ąžuolas, kurį vietiniai vadina Balelių ąžuolu, o ir gatvė vadinama Ažuolu... Balelių kaimo, kurio pakraštyje ir auga saugomas medis, bibliotekos aplankuose šalia aprašytos istorijos apie kaimą pateikiama daugiau informacijos apie šį senolį.

Į kraštotyros darbus sugula ne tik žmonių gyvenimai, bet ir tai, kas konkrečioje vietovėje tuo metu buvo svarbu ar turi istorinę vertę. Džiugu, kai šią veiklą vykdančios viešosios bibliotekos gali pagelbėti, suteikdamos vartotojams aktualios, juos dominančios informacijos.

Pažymėtina, kad Ukmergės rajono savivaldybės Vlado Šlaito viešoji biblioteka nuo 2008 m., kai pradėtas kurti Vilniaus apskrities kraštotyros portalas „Vilnijos vartai“ (www.vilnijosvartai.lt), partnerio teisėmis dalyvauja Vilniaus apskrities Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos vykdomame tęstiniame projekte ir teikia jam informaciją – taip rajono kraštotyriniai duomenys tampa prieinami ir internete.

Inovatyvūs sprendimai krašto šviesuoliams atminti

Šiaulių rajono savivaldybės Vytauto Vitkausko viešoji biblioteka aktyviai puoselėja kraštiečių atminimą – tuo tikslu ji inicijuoja ir įgyvendina inovatyvius kultūros projektus bei edukacijas.

Kad ši veikla būtų pastebima prie modernių technologijų jau pripratusių vartotojų, regiono kultūros paveldą stengiamasi atgaivinti šiuolaikiškais formomis, padaryti jį prieinamą bei patrauklų tiek vietos bendruomenei, tiek svečiams.

Krašto folklorui skirta instaliacija, pasitelkus su skaitmenine realybe susijusias interaktyvias priemones, žinomų Šiaulių rajono asmenybių įamžinimas kuriant interneto svetaines, virtualias parodas, vizualizacijas, turistinių maršrutų programėles, įtraukius pažintinius žaidimus tiek moksleiviams, tiek suaugusiems. Tai – ryškiausios V. Vitkausko bibliotekos pastaruoju metu su krašto šviesuolių atminimu susijusios įgyvendintos ar įgyvendinamos veiklos.

Pažintis su savitos grafikos pasauliu

Vienas ryškiausių pastarojo laikotarpio bibliotekos sumanymų – kurį laiką Kuršėnuose gyvenusios dailininkės Elvyros Kairiūkšytės (1950–2006) atminimui skirtas projektas „360° galerija: Elvė sugrįžta namo“, atveriantis visiškai naują grafikos kūrybos pažinimo būdą.

2024 m. pradžioje menininkės palikimo paveldėtojams – kuršėniškių Norvaišų šeimai padovanojus bibliotekai apie du šimtus

...ir apžiūrint grafikos darbų galeriją bibliotekos erdvėje. 📷 Joneta Filinskė

E. Kairiūkšytės grafikos darbų ir publikacijų apie dailininkę, įstaiga tapo šios išskirtinės kūrėjos paveldo saugotoja. Dalis dailininkės darbų yra itin didelio formato. Jie, susukti rulonuose, daug metų nebuvo eksponuoti, taigi pagrindine projekto ašimi tapo inovatyvi 360 laipsnių galerija, su kuria susipažįstama žvelgiant pro virtualiosios realybės akinius. Suskaitmeninti maždaug 50 linoraižinių ir piešinių suteikia lankytojams galimybę, stebint itin aukštos raiškos kūrinius, įžengti į menininkės metafizinių erdvių pasaulį, „vaikščioti“ po temines ekspozicijas, išgirsti pasakojimus apie grafikos kūrybos kelią ir išskirtinį kūrybos braižą.

Virtuali E. Kairiūkšytės palikimo paroda tapo prieinama tiems, kurie negali fiziškai lankytis parodose. 2025 m. rudenį pamatyti ją buvo galima Telšiu, Kretingos, Mažeikių, Kelmės, Gargždų,

Su E. Kairiūkšytės kūryba galima susipažinti per virtualiosios realybės akinius...

Šiaulių miesto viešosiose bibliotekose, o, minint dailininkės 75-ąsias gimimo metines, jos fizinių darbų paroda surengta Šiaulių dailės galerijoje. Ten pat pristatytas bibliotekininkų parengtas E. Kairiūkštytės kūrinių katalogas, suteikiantis galimybę išsamiau pažinti grafikės palikimą.

Igyvendinant projektą, viešojoje bibliotekoje buvo sukurta Elvyros Kairiūkštytės kabančių kubų galerija – grafikės estampai perkelti ant šviečiančių kubų. Tapę bibliotekos puošmena, jie atgyja, intriguoja ir kviečia lankytojus grožėtis dailininkės kūriniais. Ši instaliacija simboliškai sugrąžina menininkę į gimtuosius Kuršėnus, suteikdama jos kūrybai nuolatinį ir gyvą buvimą miesto kultūros erdvėje.

Iškilios asmenybės – lauko galerijoje

Ne mažiau svarbus bibliotekos iniciatyvų laukas – 2025 m. pradėtas projektas „Šiaulių rajono šviesuolių lauko galerija“, kuriuo siekiama įamžinti iškiliausias rajono asmenybes viešojoje erdvėje, suteikiant joms deramą vietą miesto peizaže. Biblioteka pakvietė gyventojus siūlyti asmenybes ar šeimas, vertas būti įamžintas lauko galerijoje. Iš gautų pasiūlymų komisija atrinko dešimt labiausiai Šiaulių rajonui nusipelnusių asmenų ir šeimų, tarp kurių yra Leontina ir Petras Valskiai, Romualdas Ozolas, Tomas Algirdas Zauka, Zubovų šeima ir kiti. Tuomet kūrėjai vizualizacijų konkursui teikė projektinius pasiūlymus, kaip galėtų atrodyti bibliotekos laiptų siena puošianti šviesuolių galerija. Atrinkti trys geriausi vizualizacijų projektai praėjusį spalį pateikti visuomenės balsavimui, o lapkritį konkurso prizininkams iškilmingame bibliotekos renginyje įteiktos piniginės premijos.

Daugiausia komisijos balų ir visuomenės balsų surinkusios vizualizacijos projektą planuojama įgyvendinti šiais, 2026-aisiais.

Šiaulių rajono šviesuolių lauko galerijos projektas gyventojams ne tik suteikė realią galimybę dalyvauti kuriant savo krašto kultūrinį veidą, bet ir sustiprino bendruomeniškumą. Taigi dar viena įveiklinta Kuršėnų miesto erdvė primins šią bibliotekos iniciatyvą.

Interaktyvios veiklos ir 3D projekcijos

Besidomintieji krašto istorija kviečiami apsilankyti Šiaulių rajono šviesuolių erdvėje, įkurtoje 2022 m. bibliotekai persikėlus į naujas patalpas ir supažindinančioje su krašto kūrėjų, mokslininkų bei visuomenininkų biografijomis ir darbais. Čia įamžintas kalendorių leidėjas Laurynas Ivinskis, literatai Antanas Budzinskas, Apolinaras Čepulis. 2023 m. bibliotekai suteikus kalbininko Vytauto Vitkausko vardą, ypatingas dėmesys skiriamas garbaus mokslininko atminimui: jau laiptinėje lankytojus pasitinka Dainiaus Šukio sukurtas modernus V. Vitkausko portretas, o šviesuolių ekspozicijoje eksponuojami originalūs kalbininko darbai, rankraščiai, asmeniniai daiktai ir nuotraukos, dovanoti jo paties ar brolio Algio Vitkausko. Pristatomos ir kitų kūrėjų knygos, rankraščiai, autografa, asmeniniai daiktai – tarp jų ir Kuršėnų miesto garbės piliečio, poeto Vacio Reimerio stalas bei rašomoji mašinėlė.

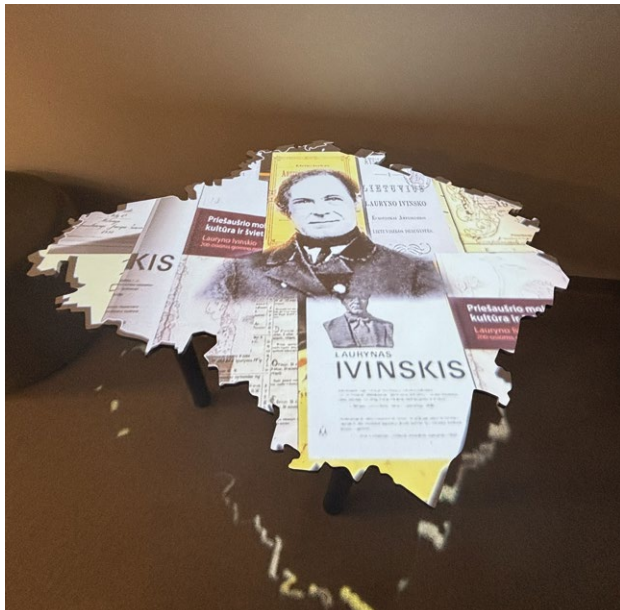
Įrengiant šviesuoliams atminti skirtą erdvę pasitelktas ne vienas modernus sprendimas. Štai moksleiviai ir suaugusieji, jau ketvirtus metus žaisdami žaidimą „Skaitau, tyrinėju, atrandu“, kuriame ant butaforinio medžio kabo lapai su QR kodais, kviečiami atsakyti į klausimus apie krašto

Projekto „Šiaulių rajono šviesuolių lauko galerija“, kuriuo siekiama įamžinti iškiliausias krašto asmenybes viešojoje erdvėje, vizualizacija-nugalėtoja.

Moksleiviai mėgsta žaisti žaidimą „Skaitau, tyrinėju, atrandu“, kuriame reikia atsakyti į klausimus apie žinomas krašto asmenis. 📷 Kristina Ruočienė

Šiaulių rajono kontūro interaktyvus stalas, pasakojantis apie šviesuolius iš skirtingų seniūnijų. 📷 Joneta Filinskė

asmenybes. Jei žinių pritrūksta, atsakymo ieško ekspozicijos vitrinose. Šalia įrengtas Šiaulių rajono kontūro stalas, pasitelkiant 3D projekciją, žemėlapiui leidžia atgyti: rajono vietovės bei krašto šviesuoliai jame pristatomi vizualiai. Dėl patirtinių ir žaismingų edukacijų ši bibliotekos erdvė kasmet pritraukia gausybę moksleivių, turistų ir tampa svarbia istorijos pažinimo vieta.

V. Vitkausko biblioteka siekia sudominti jaunimą ir liaudies kūryba – čia pagelbėja liaudies dainų muzikos perteikimo instaliacija „Etno-folk bangos“. Bibliotekos audiovizualinėje studijoje skamba Šiaulių rajono liaudies dainos, atliekamos vietinių folkloristų ir ansamblių. Jaunimas kviečiamas ne tik klausytis dainų per butaforinius garsiakalbius, bet ir išbandyti jėgas dalyvaujant sumodernintų liaudies dainų karaokėje.

Programėlės Kuršėnams pažinti

Biblioteka kartu su Romualdo Ozolo paramos fondų bendradarbiauja kuriant interneto svetainę <https://ozolas.lt>, kurioje pateikiamas gausus Šiaulių krašte gimusio, mokyklą baigusio filosofo, kultūrininko, Sąjūdžio ideologo, Kovo 11-osios akto signataro filosofinis, kultūrinis, politinis, eseistinis skaitmenintas fondas.

Viešosios bibliotekos Ginkūnų padalinys taip pat tęsia krašto šviesuolių įprasminimo tradiciją. 2024 m., ėmęsis projekto „Ženkla, įprasminantys Zubovų paslaptį“, atgaivino vienos žymiausių Lietuvos istorijoje kilmingų šeimų – grafų Zubovų atminimą ir supažindino visuomenę su jų veikla. Ginkūnų biblioteka, bendradarbiaudama su Šiaulių „Aušros“ muziejaus istorikais ir kraštotyrininkais, sukūrė keturias virtualias parodas, prieinamas bibliotekos svetainėje www.srsvb.lt ir skenuojant Ginkūnų dvaro skvero akmenyse įmontuotus QR kodus, o languose įrengta ekspozicija apie Zubovų šeimos visuomeninę veiklą ir šių asmenybių veiklos mastą.

Kūrybiški bibliotekos sprendimai – interaktyvios turistinių maršrutų programėlės „paKURŠĖNauki!“ ir „Esi Šiaulių rajone“, sukurtos pažinti Kuršėnų miesto žymiausius objektus: Kuršėnų dvarą, Vyčio paminklą, Šv. Jono krikštytojo bažnyčią, Šiaulių rajono išskirtines vietas: Kryžių kalną, Kurtuvėnų dvaro svirną, Girnių kalną. Po miestą ar rajoną keliaujant naudojantis programėle, atvykus į numatytą tašką, ekrane pasirodantis animuotas personažas patraukliai pasakoja apie lankomo objekto istoriją, pavyzdžiui, prie Kurtuvėnų dvaro prabyta Kurtuvėnų žirgyno žirgas, o Kuršėnų dvaro istoriją pasakoja Vladimiras Zubovas. Nemokamos programėlės su žaidimo elementais prieinamos „Google Play“ ir „App Store“ parduotuvėse.

Visos šios iniciatyvos liudija, kad Šiaulių rajono savivaldybės Vytauto Vitkausko viešoji biblioteka ne tik kaupia, bet ir aktyviai įprasmina regiono kultūros paveldą. Bibliotekos projektai, edukacijos ir atminimo puoselėjimas sukuria gyvą, nuolat atsinaujinančią aplinką, kurioje šviesuoliai nėra tik praeities vardai – jie tampa šiuolaikinės bendruomenės dalimi ir įkvėpimo šaltiniu ateities kartoms.

Sisteminis ir kūrybingas bibliotekos specialistų darbas neliko nepastebėtas – 2025 m. Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų asociacijos Metų nominacijų konkurse Vytauto Vitkausko biblioteka už 2024 m. įgyvendintus projektus pelnė „Inovatyviausios bibliotekos“ titulą.

**Šiaulių rajono savivaldybės Vytauto
Vitkausko viešosios bibliotekos informacija**

Dar vienas žurnalo „Aktualu rytoj / Relevant Tomorrow“ įvertinimas tarptautiniu mastu

Dr. Darius
Žiemelis

2025 m. gruodį Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos leidžiamas deimantinės atvirosios prieigos elektroninis periodinis mokslo žurnalas „Aktualu rytoj / Relevant Tomorrow“ įtrauktas į tarptautinę bibliografinių duomenų bazę DOAJ (*Directory of Open Access Journals*). DOAJ ekspertai konstatavo, kad žurnale publikuojamos aukšto lygio mokslo publikacijos, kurios aktualios ir tarptautinei akademinėi bendruomenei.

Mokslo žurnalų registravimas bibliografinių duomenų bazėse – neatsiejama akademinės leidybos dalis, reikšmingai prisidedanti prie mokslinių darbų prieinamumo ir matomumo. Pripažintoje duomenų bazėje registruotas leidinys yra indeksuojamas – o tai reiškia, kad jame publikuoti akademiniai darbai bus lengviau surandami, be to, laikoma, kad indeksavimas yra aukštesnės leidinio kokybės rodiklis. Mokslo komunikacijos ir mokslo vertinimo požiūriu Lietuvoje išskirtinę reikšmę turi trys duomenų bazės: „Scopus“, „Web of Science“ ir DOAJ.

Pastarojoje duomenų bazėje teikiamas atvirosios prieigos mokslinių žurnalų turinys yra nemokamai prieinamas iškart arba su minimaliomis vartotojo registracijos sąlygomis. DOAJ bazėje skelbiami žurnalai atitinka aukštus kokybės standartus: jie recenzuojami, redakcija vykdo kokybės kontrolę. Indeksuojami žurnalai taip pat taiko atvirąją licenciją, leidžiančią bet kuriam vartotojui laisvai prieiti prie straipsnių, juos skaityti, atsisiųsti, kopijuoti, platinti, spausdinti, po juos naršyti ir naudoti kitais teisėtais tikslais.

DOAJ siekia padidinti recenzuojamų atvirosios prieigos mokslinių tyrimų žurnalų matomumą, prieinamumą, reputaciją ir poveikį visame pasaulyje, nepriklausomai nuo mokslo disciplinos, šalies ar kalbos. Šiai misijai įgyvendinti 2015 m. buvo pradėtas pakartotinio paraiškų teikimo procesas, grindžiamas atnaujintais ir išplėstais įtraukimo kriterijais. Tarp tikrinamų aspektų yra žurnalo politika, recenzavimo ir straipsnių pateikimo taisyklės, publikavimo istorija, redaktorių kolegijos sudėtis, tinkamas licencijų taikymas ir kiti kokybės rodikliai.

Nuo 2021 m. leidžiamo dvikalbio (lietuvių ir anglų) mokslo žurnalo „Aktualu rytoj / Relevant Tomorrow“ vyriausiojo redaktoriaus doc. dr. Vinco Grigo ir mokslinio redaktoriaus dr. Dariaus Žiemelio

teigimu, žurnalo registracija DOAJ duomenų bazėje padės didinti leidinio bendradarbių ratą, gausinti aukšto mokslinio lygio Lietuvos ir užsienio tyrėjų publikacijų. Žurnalo rengėjai tiki, kad kelias į DOAJ yra glaudžiai susijęs ir su tyrimų bei jų publikavimo kultūros ugdymu, o tai priklauso tiek nuo redaktorių, tiek nuo autorių ir recenzentų, pažymėtinas ir bibliotekos Mokslo ir enciklopedijų leidybos centro darbuotojų indėlis.

Patenkinta „Aktualu rytoj“ leidėjų paraiška registruoti žurnalą DOAJ bazėje – reikšmingas Nacionalinės bibliotekos pasiekimas, liudijantis apie šio periodinio leidinio mokslinę brandą. Galiausiai ši registracija atveria žurnalui kelius greičiau patekti į nūdienos mokslo pasaulyje labiausiai kotiruojamą bibliografinių duomenų bazę – „Web of Science“, kurioje registruoti žurnalai Lietuvos mokslo priskiriami aukščiausiam lygiui.

Iki šiol šis Nacionalinės bibliotekos žurnalas buvo registruotas tarptautinėse duomenų bazėse „Lituanistika“ ir „Google Scholar“.

- DOAJ yra atvirosios prieigos žurnalų bibliografinių duomenų bazė. Ją kuria tarptautinė akademinė bendruomenė, o centrinė būstinė – Roskildėje (Danija).
- DOAJ pradžia – 2003 m., kai buvo paskelbtas maždaug 300 atvirosios prieigos leidinių sąrašas. Pirmieji lietuviški žurnalai bazėje pradėti indeksuoti nuo 2007 metų.
- 2025 m. gruodžio duomenimis, DOAJ duomenų bazėje buvo registruota daugiau nei 22 tūkst. atvirosios prieigos žurnalų, daugiau kaip 12 mln. straipsnių, apimančių visas mokslo, technologijų, medicinos, socialinių ir humanitarinių mokslų sritis.

Įkvėpianti iškilių Panevėžio moterų veikla

Panevėžyje tęsiama tradicija kasmet prisiminti kraštui nusipelnusias moteris. 2025 m. gruodžio 3-iają Panevėžio Elenos Mezginaitės viešojoje bibliotekoje jau devintą kartą surengta konferencija „Iškilios Panevėžio krašto moterys“.

Parengė **Indrė Rapkevičienė**

Bibliotekoje eksponuota aktorės R. Zdanavičiūtės 100-mečio proga G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekos parengta kilnojamoji paroda. 📷 Indrė Rapkevičienė

Kartu su Panevėžio švietimo centru organizuotame renginyje prisimintos ir pagerbtos šešios moterys, palikusios ryškų pėdsaką krašto istorijos švietimo, kultūros, meno, religijos ir sporto srityse, savo darbu, kūryba ir dvasine stiprybe garsinusios Panevėžio kraštą ir visą Lietuvą.

Pranešimus skaitė įvairių sričių specialistai: istorikai, muziejininkai, bibliotekininkai, kultūros ir meno tyrėjai. Sveikindama konferencijos dalyvius, bibliotekos direktorė Loreta Breskienė teigė, kad moterys dažnai geba vienu metu derinti kelis vaidmenis darbinėje veikloje ir asmeniniame gyvenime, o jų atkaklumas ir gebėjimas įkvėpti kitus padeda kurti teisingesnį ir įtraukesnį pasaulį.

Pirmas Švč. Nekaltosios Mergelės Marijos tarnaičių kongregacijos sesers Jolitos Šarkaitės skaitytas pranešimas buvo pasakojimas apie vienuolę, švietėją Margaritą Rimkevičaitę (1875–1969). Vienuolė Margarita ėmėsi intensyvios šviečiamosios veiklos ne tik Lietuvoje, bet ir Latvijoje, Lenkijoje. 1921 m. ji įkūrė minėtos kongregacijos Lietuvos provinciją, subūrė apie 50 seserų bendruomenę. 1923 m. jos pastangomis Rokiškyje atidaryta pirmoji mergaičių amatų mokykla, vėliau perkelta į Panevėžį.

Apie mokytojos Bronės Kiaugaitės-Kisieliienės gyvenimą ir pedagoginę veiklą kalbėjo Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio viešosios bibliotekos darbuotoja Zita Dilbienė. B. Kiaugaitė-Kisieliene net 50 metų dirbo pedagoginį darbą Panevėžio ir Rokiškio krašte, režisavo mokinių spektaklius, rengė koncertus, rašė eilėraščius. Ir išėjusi į

pensiją liko itin aktyvi: giedojo chore, dalyvavo „Carito“ organizacijos veikloje, rašė straipsnius, daug keliavo.

Panevėžio kraštotyros muziejaus darbuotoja muziejininkė Vitalija Vasiliauskaitė priminė trumpą, tačiau prasmingą vienos iš pirmųjų Panevėžio romuvių Danutės Rudytės (1960–1992) gyvenimą. Panevėžio rajono Burvelių kaime įsigijusi sodybą, mergina ėmėsi organizuoti „Romuvos“ bendruomenės veiklą. Nors gyveno tik 32 metus, jos palikimas – gausi etnografinė medžiaga, straipsniai, kostiumų rekonstrukcijos – svarbus Lietuvos etninės kultūros istorijai.

Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešosios bibliotekos Kultūros paveldo tyrinėjimo ir skaitmeninimo skyriaus darbuotoja Angelė Mikeliniskaitė priminė ilgametę Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatro aktorę Reginą Zdanavičiūtę (1925–2015). Režisieriaus J. Miltinio mokinė teatre ir kine per daugiau kaip 60 metų sukūrė 120 su viršum vaidmenų. Pranešėjos pasakojimą lydėjo archyviniai kadrai, fotografo Kazimiero Vitkaus nuotraukos. E. Mezginaitės bibliotekoje eksponuota ir aktorės šimtmečio proga G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekos parengta kilnojamoji fotografijų paroda.

Nuotoliniu būdu pranešimą apie savo mamą – dailininkę Sofiją Kanaverskytę (1935–2024) skaičiusi dizainerė Agnė Kanaverskytė atskleidė jos šešių dešimtmečių gyvenimo ir kūrybos kelią. Dailininkės kūrybinis palikimas – šimtai batikos darbų, portretų, scenografijos projektų, vėliavų, šviestuvų, koliažų, šaržų, iliustracijų, eilėraščių ir atsiminimų knygos. Iki paskutinių gyvenimo dienų kūrusios S. Kanaverskytės gyvenimo moto – „Niekada nėra per vėlu kurti“ – tapo pranešimo leitmotyvu.

Sporto istorijos specialistė, muziejininkė Janina Sinickienė pristatė vieną ryškiausių Lietuvos sportininkių, treko dviratininkę, pasaulio rekordininkę ir Europos bei pasaulio čempionatų prizininkę Simoną Krupeckaitę (g. 1982), net tris kartus rinktą šalies Metų sportininke. Pranešėja pasakojo apie dviratininkės sportinio kelio pradžią Panevėžyje, per karjerą iškovotus medalius, dalyvavimą penkiose olimpinėse žaidynėse.

VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS
VIEŠOJI BIBLIOTEKA

KRONIKA

Tvarios skaitytojų bendruomenės link

Miglita Kašėtienė

Varėnos rajono
savivaldybės viešosios
bibliotekos Skaitytojų
aptarnavimo skyriaus
bibliotekininkė

„Visa Varėna skaito“ – taip Varėnos rajono savivaldybės viešoji biblioteka pavadino visus 2025 m. vykdytą suaugusiųjų skaitymo skatinimo renginių ciklą. Regione, kaip ir visoje Lietuvoje, daugiausia dėmesio skiriama vaikų skaitymui lavinti, tačiau būtent suaugusieji formuoja šeimos, bendruomenės skaitymo įpročius. Tyrimai rodo, kad vaikai knygomis susidomi stebėdami tėvus, todėl projekto sumanytojai išsikėlė tikslą suburti tvarią skaitytojų bendruomenę, kuriai skaitymas būtų ne vien asmeninė, bet ir socialinė patirtis.

Taip Varėnos bibliotekoje atsirado knygų klubas, o jos socialiniuose tinkluose – mėnesio rubrika „Bibliotekininkė rekomenduoja“, vyko gyvos diskusijos su šalies rašytojais, susitikimai su žinomais visuomenininkais bei nuomonės formuotojais, kuriems skaitymas yra svarbi gyvenimo dalis.

Projektas pradėtas 2025 m. kovą, o baigtas su kalendorine žiema. Per tą laiką bibliotekoje įvyko devyni kultūriniai renginiai, šeši knygų klubo susitikimai, trys meno terapijos užsiėmimai klubo nariams. Kai kurios projekto veiklos tęsiamos iki šiol.

Bibliotekoje įkurtas knygų klubas šiandien vienija net 17 narių. Jie kiekvieną mėnesį renkasi aptarti perskaitytų knygų, ruošiasi naujoms meno terapijos dirbtuvėms ir planuoja šių metų kultūrinės išvykas. Bibliotekininkės socialiniuose tinkluose toliau rengia knygų rekomendacijas. Šie įrašai sulaukia nemažai dėmesio: žmonės ateina į biblioteką su išsisaugotomis rekomendacijomis ir ieško būtent pasiūlytų knygų. O kur dar pernai, vykdant projektą, bibliotekoje apsilankiusių

svečių – rašytojų, aktorių, visuomenininkų – varėniškiams paliktos skaitymo rekomendacijos...

Į „Pokalbius apie literatūrą ir ne tik“ atvyko Rimantas Kmita, Kotryna Zylė, Jurga Tumasonytė, Patricija Tilvikaitė, Kastytis Sarnickas, Irena Buivydaite, Danutė Kalinauskaitė. Rengdami šiuos pokalbius, projekto organizatoriai norėjo atskleisti kūrėjo asmenybę, knygų rašymo užkulius, parodyti, kad literatūra randasi iš kasdienybės, patirčių ir gyvų istorijų, o susitikimas su autoriumi gali tapti impulsu iš naujo atrasti skaitymo džiaugsmą.

Itin sėkminga projekto dalis – „Skaitantys autoritetai“. Tai – pokalbiai apie knygas ir skaitymo įpročius su žinomais žmonėmis netradicinėse miesto erdvėse. Suaugusieji, kaip ir vaikai, mokosi mėgdžiodami kitus, todėl, vykdant skaitymo skatinimo veiklas, nuspręsta pasitelkti autoritetus. Pasidalyti savo skaitymo įpročiais birželį į Varėną atvyko aktorius Giedrius Savickas, o pačioje rugsėjo pradžioje – visuomenininkė, nuomonės formuotoja Dovilė Filmanavičiūtė.

Aktorius atvirai pasakojo, kaip skaitymas jam padeda susivokti gyvenime, atrasti vidinį balansą, o ne vien įsijausti į knygoje vaizduojamus personažus ar istorijas. Skaitymas jam – geriausias poilsis, jį vertina labiau nei dalyvavimą renginiuose. G. Savickas apžvelgė ir kino bei teatro užkulsių patirtis. Susitikimas su D. Filmanavičiūte vyko prie bibliotekos esančiame M. K. Čiurlionio skvere, po atviru dangumi. Vasariška nuotaika skatino atvirą pokalbį: Dovilė kalbėjo apie savo skaitymo rutiną, apie knygos vaidmenį kūryboje ir kasdienybėje, ragino žiurovus skaityti tai, kas iš tiesų patinka, o ne tai, kas „ant bangos“, nes skaitymas pirmiausia turi teikti malonumą.

Abu susitikimai buvo jaukūs ir įkvepiantys, kupini humoro. Jie padėjo žmonėms skaitymą pamatyti

M. K. Čiurlionio skvere savo skaitymo įpročiais dalijosi visuomenininkė D. Filmanavičiūtė.

Į „Pokalbius apie literatūrą ir ne tik“ atvyko rašytoja D. Kalinauskaitė (pirmoje eilėje antra iš kairės).

Knygų klubo nariai dalyvavo meno terapijos dirbtuvių veiklose.

Pokalbiuose apie literatūrą dalyvavo ir rašytojai P. Tilvikaitė ir K. Sarnickas. 📷 Bibliotekos archyvas

kaip veiklą, kurioje galima atrasti vidinę ramybę, pasipildyti intelektualinį bagažą, praplėsti požiūrį į pasaulį.

Projekto kulminacija – M. K. Čiurlionio skvere suplanuota masinė skaitymo akcija „Visa Varėna skaito“ – dėl permainingų rugsėjo vidurio orų buvo perkelta į biblioteką. Renginyje dalyvavo jaunieji varėniškiai, jau spėję tapti įvairių kultūros sričių profesionalais: aktorė Kamilė Petruškevičiūtė, vertėjas ir muzikantas Aidas Tamulevičius bei žurnalistė, dainininkė Ugnė Martusevičiūtė. Jie dalijosi savo patirtimis, kalbėjo apie kūrybos procesus, darbo specifiką ir ryšį su gimtąja Varėna, be abejonės, prisidėję prie jų asmenybių formavimosi. Renginio svečiai ir dalyviai, atsinešę pamėgtas knygas, vienas po kito skaitė ištraukas, taip kurdami vientisą, spontanišką tekstų mozaiką. Greta vyko knygų mainytuvės, tapusios gyva ir praktiška renginio dalimi: žmonės keitėsi leidiniais, rekomendavo autorius, dalijosi literatūriniais atradimais.

Akcija parodė, kad skaitymas gali būti ne tik individualus, bet ir bendruomeninis veiksmas, suburiantis skirtingų patirčių žmones. Tai buvo tvirtas žingsnis siekiant, kad tokio pobūdžio

iniciatyvos Varėnoje taptų nuolatinės ir ilgainiui įtrauktų dar daugiau miestiečių.

Projekto veiklomis neužmiršti ir regiono literatai – jiems buvo skirta Alytaus apskrities literatų šventė „Poezijos rudenėlis“, kuria puoselėjamas regiono kūrybinis potencialas ir skatinamas vietos literatų matomumas platesniame kultūriniame kontekste. 2025 m. „Poezijos rudenėlio“ šventė buvo skirta Varėnos literatų klubo „Jievaras“ kūrybinės veiklos 20-mečiui paminėti.

Varėnoje jau seniai vyksta respublikinio masto teatro, muzikos, šiuolaikinio meno festivaliai, o nuo šiol skatinama ir dar vienos meno rūšies – literatūros – sklaida. Literatūra nėra vien tik skaitymas, tai – ir intelektualūs pokalbiai, diskusijos, kritinio mąstymo pasitelkimas. Varėnos bibliotekos įgyvendintas suaugusiųjų skaitymo skatinimo projektas tapo reikšmingu pavyzdžiu miestams, siekiantiems jausti gyvą literatūros pulsą.

Projektą „Skaitymo skatinimo renginių ciklas „Visa Varėna skaito“ finansavo Lietuvos kultūros taryba ir Varėnos rajono savivaldybė

Nuo 1935–ųjų – su meile knygai ir skaitytojui

**Austėja
Gotautaitė**

2025 m. pabaigoje 90 metų veiklos sukaktį iškilmingai paminėjusi Kretingos rajono savivaldybės Motiejaus Valančiaus viešoji biblioteka šiandien yra moderni, šiuolaikiškomis technologijomis grindžiamų paslaugų erdvė. Per visą veiklos laikotarpį ji augo kartu su visuomene, išgyveno istorinius lūžius, saugodama žodžio laisvę ir žinias.

K. Kundrotienė direktorei B. Karčauskienei įteikė kultūros ministrės V. Aleknavičienės padėkos raštą. © Darius Šypalis

Gruodžio 12 d. įvykęs šventinis renginys buvo prasmingas susitikimas su gyva institucijos istorija, bendruomene ir kultūra, kaip telkiančia jėga. Tačiau įvairūs renginiai, edukacijos, iniciatyvos ir akcijos, kvietusios bibliotekos 90-mečio proga pažinti ją iš naujo, vyko visus metus. Išsinešamose knygose skaitytojai galėjo rasti jubiliejinus palinkėjimus, o naujieji lankytojai gavo sukakties proga sukurtus specialaus dizaino skaitytojo pažymėjimus. Ant bibliotekos pirmojo aukšto langų įrengta istorinė laiko juosta bylojo apie bibliotekos kelią nuo 1935–ųjų iki šių dienų, o socialiniuose tinkluose šis pasakojimas atgijo šiuolaikiškais formatais: vaizdo įrašais, faktų ciklais, nuotaikingais istoriniais atradimais.

Bibliotekos istorijoje – daug įvairių, gal net nuostabą keliančių faktų: 1936–aisiais bibliotekoje buvo registruoti 136 skaitytojai, ir jie per metus perskaitė net 8852 knygas; norint leidinius skolintis, reikėjo ne tik abonementinio mokesčio, bet ir solidaus piniginio užstato. 1960–aisiais biblioteka buvo „visur“ – net Kretingos kino teatre „Audra“ veikė kilnojamoji bibliotekėlė. 2006 m. pradėtas kraštotyrinės informacijos skaitmeninimas ir įsigaliojęs bendras LIBIS skaitytojo pažymėjimas

ženklino naują, patogesnę skaitytojo kasdienybę, o 2018-ieji tapo lūžio metais, kai biblioteka, persikėlus į naujus namus J. K. Chodkevičiaus gatvėje, pradėjo modernų etapą ir plačiai atsivėrė bendruomenei.

Šventiniame renginyje biblioteką sveikino Seimo narė Violeta Turauskaitė, Kretingos rajono savivaldybės vicemerė Vaida Jakumienė, Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų asociacijos tarybos narė Renata Rudienė, Klaipėdos apskrities leivos Simonaitytės viešosios bibliotekos direktoriaus pavaduotoja Kristina Kundrotienė. Pastaroji Kretingos bibliotekos direktorei Birutei Karčauskienei perdavė kultūros ministrės Vaidos Aleknavičienės pasirašytą sveikinimą ir padėkos raštą.

Veiklą 2018–2025 m. laikotarpiu, kai biblioteka įsikūrė specialiai jai pastatytoje erdvėje ir iš esmės sustiprino savo vaidmenį bendruomenėje, apžvelgė direktoriaus pavaduotoja Erika Kazlauskienė. Biblioteka tapo gyvu kultūros centru, kuriame vyksta parodos, susitikimai, edukacijos, teikiamos naujos paslaugos ir kuriama kasdienė bendrystė. Pranešimą E. Kazlauskienė užbaigė vienos skaitytojos žodžiais: „Su gimtadieniu, mieloji biblioteka. Kretingoje labai gera gyventi – dėl žmonių šilumos, jų tikėjimo, jaunimo klegesio, jaukių vietų susitikimams, bet svarbiausia – dėl bibliotekos. Man ši vieta ypatinga: šilta, jauki, įtraukianti, ugdoma, praturtinanti. Neįsivaizduoju Kretingos be mūsų gražiosios bibliotekos.“

Žurnalisto, kultūros laidų kūrėjo ir rašytojo Ryčio Zemkausko pranešimas „Ką iš tiesų gali kultūra?“ šiandienos informacinio triukšmo ir visuomeninių įtampų kontekste priminė, kad kultūra nėra priedas ar pramoga – ji padeda išlaikyti kritinį mąstymą, gebėjimą vieniems kitus girdėti ir kurti dialogą. O šventinę nuotaiką kūrė populiariosios klasikos grupės „Il Senso“ pristatyta muzikinė programa – atlikėjų balsai, tapdami tiltu tarp epochų, emocijų ir patirčių, suteikė vakarui iškilmingumo ir šilumos.

Sveikiname

Kultūros viceministrai Renata Kurmin ir Matas Drukteinis gruodžio 11 d. įteikė 2025 metų Kultūros ministerijos premijas labiausiai įvairiose srityse nusipelnusiems kultūros ir meno darbuotojams, kūrėjams. Garbės ženklas „Nešk savo šviesą ir tikėk“ – aukščiausias Kultūros ministerijos apdovanojimas, skirtas ir dviem Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo darbuotojams: Judaikos tyrimų centro vadovė dr. Larisa Lempertienė įvertinta už žydų kultūros ir judaikos paveldo tyrimus, saugojimą bei sklaidą Lietuvoje ir užsienyje, Bibliotekininkystės metodikos ir tyrimų skyriaus darbuotojas doc. dr. Tomas Petreikis – už nuosekliai ir sistemingai įgyvendinamus Lietuvos knygų ir mokslo periodikos leidybos raidos tyrinėjimus, reikšmingus bibliografinius darbus, prisidedančius prie šalies kultūros paveldo pažinimo ir sklaidos.

📷 Lietuvos Respublikos kultūros ministerija / Gintarė Grigėnaitė

KRONIKA / ŽINIOS IŠ LIETUVOS BIBLIOTEKŲ

Biržai

Įvertinta iniciatyva „Knygvežystė“. Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija (LRT) 2026 m. pradžioje pagerbė ryškiausiai 2025-aisiais savo darbais išsiskyrusias asmenybes ir iniciatyvas. Šventiniame vakare buvo įteiktos septynios apdovanojimų statulėlės. Viena jų – „Metų kraštiečio“ nominacija – skirta iniciatyvai „Knygvežystė“. Šis įvertinimas skirtas už ištikimybę skaitytojams, atsidavimą bendruomenei ir lietuviško žodžio sklaidą. Bibliotekininkai kartu su savanoriais organizuoja knygų išvežiojimą atokiau gyvenantiems, vyresnio amžiaus ar sveikatos sunkumų turintiems žmonėms. Taip mažinama socialinė atskirtis ir stiprinamas bendruomeniškumas.

Apdovanojimą atsiėmė Biržų bibliotekos direktorė V. Voriene. 📷 Vilmantas Raupelis

Apdovanojimą atsiėmusi Biržų rajono savivaldybės Jurgio Bielinio viešosios bibliotekos direktorė Vilmantė Voriene pabrėžė knygnešystės reikšmę Lietuvai: „Reikia džiaugtis, kad knygnešystė yra fenomenas, žinomas tik Lietuvoje, atsiradęs iš poreikio platinti lietuvišką žodį, kai jis buvo uždraustas. Jei susiūbuotų lietuviybės pamatai, knygnešystė vis dėlto bus gyva ir lietuviškam žodžiui nebus leista numirti.“

Bibliotekos direktorė padėjo kolektyvui, savanoriams ir visiems Biržų krašto žmonėms, kurie dalijasi knygomis ir palaiko skaitymo kultūrą. Pasak jos, knygnešystę vykdo ir kitos Lietuvos bibliotekos, todėl šis apdovanojimas yra visų nuoseklaus ir nuosekliai darbo pripažinimas.

Simboliška šį apdovanojimą gauti Knygnešių metais, primenančiais tautos stiprybę, meilę gimtajai kalbai ir kultūrai. Šiandien knygnešystė reiškia ne tik knygų nešimą, bet ir vertybių, žinių bei bendruomeniškumo perdavimą iš kartos į kartą.

Džiaugiamės galėdami būti šios kilnios misijos dalimi ir prisidėti prie gyvo žodžio kelionės pas žmones. Dėkojame visiems, kurie tiki, palaiko ir kartu kuria šį prasmingą kelią.

Biržų rajono savivaldybės J. Bielinio VB inf.

Garliava

Kartas jungianti ekspozicija. 2026 m. sausio 13 d. Kauno rajono savivaldybės viešosios bibliotekos padalinyje – Sitkūnų bibliotekoje – atidaryta ekspozicija, skirta dramatiškų 1991 m. sausio 13-osios įvykių 35-osioms metinėms paminėti.

Ekspoziciją inicijavo Kauno rajono savivaldybė, jos mero Valerijaus Makūno teigimu, šiandien daugeliui jaunų žmonių Sausio 13-oji atgimsta tik istorijos vadovėlių puslapiuose. Tačiau tiems, kurie tvirtai susikibę už rankų skandavo Lietuvos vardą, tai – Pergalės diena. „O laimėjome todėl, kad buvome dvasiškai stiprūs ir vieningi, kad visa širdimi troškome laisvės. Ši ypatinga istorijos pamoka svarbi visoms kartoms: ir to meto įvykių dalyviams, ir ateitį kuriančiam jaunimui“, – įžanginiame žodyje teigė meras.

Pasak Kauno rajono savivaldybės viešosios bibliotekos direktorės Irenos Viktorijos Stan-

Bibliotekininkės su direktore I. V. Stančiauskiene (pirma iš dešinės), šalia jos – literatūrologė I. Daugirdė. 📷 Bibliotekos archyvas

čiauskiene, ši ekspozicija įkūnija istorinės atminties puoselėjimo pastangą ir svarbią bibliotekų atsakomybę: „Bibliotekos turi būti ne tik žinių saugyklos, bet ir atminties erdvės, kuriose gyvosios istorijos liudijimai perduodami iš kartos į kartą. Ši ekspozicija – mūsų indėlis į tai, kad jaunoji karta suprastų laisvės kainą, o gynėjai niekuomet nebūtų užmiršti. Tai ne tik istorijos pamoka, bet ir bendruomenės vienybės simbolis, primenantis, jog laisvę reikia nuolat saugoti ir puoselėti.“

Unikalų Sitkūnų radijo stoties vaidmenį pabrėžė literatūrologė, kultūros istorikė Inga Daugirdė: „Sitkūnų radijo stotis buvo pirmoji, pranešusi pasauliui apie tragiškus Sausio 13-osios įvykius Lietuvoje. Šiandien galime klausti: kaip būtų pasibaigę tos nakties įvykiai, jei apie siaubingus okupantų veiksmus pasaulis būtų sužinojęs pavėluotai? Bet jie susidūrė su nepalaužiamu inžinierių ir žurnalistų ryžtu, su masiniu pasipriešinimu – beginklių žmonių dainomis ir siekiu saugoti kiekvieną savos žemės pėdą.“ Pasak I. Daugirdės, galima drąsiai teigti, kad šios pastangos apgynė mūsų Laisvę.

Parengta ekspozicija liudija siekį praskleisti praėjusio laiko uždangas ir darskai pažvelgti į tuos, kurie nedvejodami išdrįso daryti viską, ko tomis valandomis Tėvynei labiausiai reikėjo. Joje pristatomi liudytojų, tuomet dirbusių Sitkūnų radijo stotyje ar ją saugojusių, atsiminimai, gausu archyvinės medžiagos.

Su ekspozicija galima susipažinti Sitkūnų bibliotekoje gyvai ir virtualiai – Kauno rajono savivaldybės viešosios bibliotekos svetainėje www.krsvbiblioteka.lt.

Kauno rajono savivaldybės VB inf.

Kupiškis

Pasakojimai apie žydų bendruomenę. Buvusioje Kupiškio sinagogoje veikianti Kupiškio rajono savivaldybės viešoji biblioteka stengiasi įvairiomis formomis įprasminti miesto žydų bendruomenės kelių šimtmečių gyvavimo atminimą.

Knygos viršelio autorė Regina Vilčinskienė

Iš hebrajų kalbos išversta ir išleista žydų tautybės kalbininko dr. Shlomo Kodesho knyga „Pasakojimai iš tėvo namų“ (2025) – apie žydų šeimos gyvenimo Kupiškyje papročius ir kasdienybę. Manome, kad šis autentiškas pasakojimas taps reikšmingu indėliu ne tik į Kupiškio krašto, bet ir į visos Lietuvos prieškarinio istorijos tyrinėjimą.

Dar 2023 m. lapkričio 21 d. Kupiškio miesto aikštėje buvusios Kupiškio miesto žydų bendruomenės atstovo Philipo S. Shapiro pastangomis, bendradarbiaujant su Kupiškio muziejumi ir Kupiškio rajono savivaldybės viešąja biblioteka, atidengtas informacinis stendas apie miesto žydų bendruomenę. Renginyje bibliotekai buvo padovanota iš hebrajų kalbos į anglų kalbą išversta Shlomo Kodesho knyga „Tales from My Father's Home Kupishok, Lithuania“. Kadangi nėra išlikusių rašytinių šaltinių apie to meto žydų gyvenimą Kupiškyje, kilo mintis šią knygą išversti į lietuvių kalbą.

2024 m. spalį Kupiškio biblioteka Geros valios fondui pateikė projektą „Pasakojimai iš mano tėvo namų“, kurio tikslas – Sh. Kodesho atsiminimų knygos vertimas iš anglų į lietuvių

kalbą, leidyba ir pristatymas visuomenei. Geros valios fondas projektą finansavo su sąlyga, kad knygos vertimas bus vykdomas tik iš originalo (hebrajų) kalbos. Aldonos ir Ph. S. Shapiro pastangomis Amerikoje buvo surasta knyga hebrajų kalba, nuskenuota ir perduota Kupiškio viešajai bibliotekai.

2025 m. knyga „Pasakojimai iš tėvo namų“ pagaliau išleista 250 egz. tiražu ir pristatyta Kupiškyje, Panevėžyje bei Rokiškio rajone.

Rugsėjo 23-ąją, minint Lietuvos žydų genocido dieną, Kupiškio bibliotekoje vyko pirmasis knygos pristatymas, kuriame dalyvavo iš Amerikos atvykę projekto mėcenatai Aldona ir Ph. S. Shapiro, svečiai iš Kupiškio rajono savivaldybės, mokiniai iš Kupiškio Povilo Matulionio progimnazijos bei Lauro-Stuokos Gucevičiaus gimnazijos. Renginyje muzikinius kūrinius atliko Panevėžio Vytauto Mikalausko menų gimnazijos auklėtiniai.

Lapkritį knygos pristatymai surenti Rokiškio rajono savivaldybės Juozo Keliuočio bibliotekos Panemunėlio geležinkelio stoties bibliotekoje (muzikinę dalį dovanojo Kupiškio kultūros centro Skapiškio padalinio kolektyvas „Linksmasis muzikantas“) ir Panevėžio Vytauto Mikalausko menų gimnazijoje. Renginiuose buvo klausomasi istorijų apie Kupiškio žydų bendruomenę, jos kultūrą ir tradicijas, atspindėtas Sh. Kodesho vaikystės prisiminimuose.

Projektą finansavo Geros valios fondas, Kupiškio rajono savivaldybė ir organizacija „Prisimenant Litvakus Inc“.

Skaistė Bakanienė

Marijampolė

Skatinome skaitymą ir kūrybiškumą. Marijampolės Petro Kriaučiūno viešosios bibliotekos Vaikų ir jaunimo edukacijos centras buvo ir yra patraukli erdvė vaikams, jaunimui ir šeimoms. Praėjusiais 2025 m. itin daug dėmesio buvo skirta vaikų ir jaunimo skaitymui skatinti. Centro darbuotojai įsitraukė į Europos autorių dienų minėjimą, organizavo edukacijas, spektaklius, pokalbius apie knygų kūrėjus. Centro lankytojams skaitymas buvo pristatomas ne kaip pareiga, o kaip nuotykis, emocija ir kūrybinė patirtis.

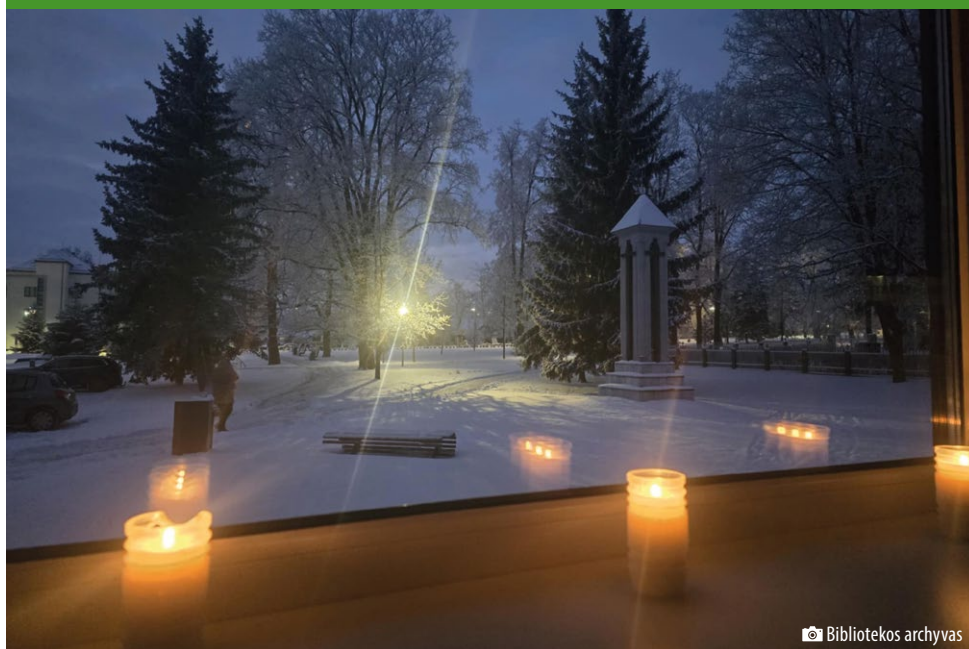

Centro lankytojai įtraukiami į įvairias kūrybines veiklas.

📷 Bibliotekos archyvas

Įtraukios buvo ir projektinės veiklos. „Knyginėtojai“ skatino vaikus (iki 13 m.) domėtis skaitymu ir dalyvauti kultūros renginiuose. Buvo sukurta nauja sensorinė edukacija „Kokios spalvos yra bučkis?“ (pagal Rocio Bonillos knygą), jau pelnusi pedagogų pripažinimą ir tapusi paklausi tarp priešmokyklinio amžiaus vaikų. Projektas „Meno kryptis'4“ kvietė jaunimą į šiuolaikinio meno ir kūrybos renginius, skatino savanorystę ir aktyvų įsitraukimą į kultūrinį miesto gyvenimą.

GALERIJA. Pilietinė akcija „Laisvės liepsna iš kartos į kartą“

📷 Bibliotekos archyvas

Marijampolė. Šiais metais minėjome Sausio 13-osios įvykių 35-ąsias metines – Laisvės gynėjų dieną, kai drąsa ir vienybė tapo stipresnės už baimę. 1991 m. sausį Lietuvos žmonės stojo ginti savo valstybės, savo teisės būti laisviems, o jų ryžtas padėjo išsaugoti nepriklausomą Lietuvą. Sausio 13-osios rytas šalyje tradiciškai prasidėjo žvakučių uždegimu languose, tarp kitų Lietuvos bibliotekų nušvito ir Marijampolės Petro Kriaučiūno viešosios bibliotekos langai. (Marijampolės P. Kriaučiūno VB inf.)

Jau galima išskirti ir pastebėtas praėjusių metų skaitymo tendencijas. Vaikams iki 6 metų renkantys knygas, įtaką darė animaciniai filmai, edukacinis turinys, pažįstami personažai (pvz., Kakė Makė), jaukios iliustracijos (pvz., Alison Jay „Bitė ir aš“). Vaikai iki 13 metų toliau aktyviai skaitė Tomo Dirgėlos ir serijines knygas, mistinius detektyvus, knygas pagal mėgstamus žaidimus, taip pat programinę literatūrą. Tarp jaunimo (14–23 m.) buvo populiarios socialiniuose tinkluose viešinamos knygos, draugų rekomendacijos, knygų tęsiniai (pvz., Holly Jackson „Įgyvens penki“), taip pat korėjiečių rašytojų knygos. Buvo skaitoma ir programinė literatūra, tačiau svarbus buvo puslapių skaičius (t. y. kuo mažiau).

Gerda Matusėvičienė

Pagėgiai

Paminėtas Sausio 13-osios 35-metis. Pagėgių savivaldybės Vydūno viešosios bibliotekos bendruomenė, minėdama Laisvės gynėjų dieną, sausio 13 d. prisijungė prie visuotinės pilietinės iniciatyvos „Laisvės liepsna iš kartos į kartą“. Bibliotekos darbuotojai dalyvavo Pagėgių savivaldybės kultūros centro organizuotame Laisvės gynėjų dienos minėjime „Mes Jūsų nepamiršome...“, o 8 val. ryte bibliotekos languose sužibo atminimo žvakutės, simbolizuojančios drąsą ir auką už Lietuvos laisvę. Bibliotekos erdvėse buvo rodomi bibliotekinių parengto dokumentinio prisiminimų ciklo „Sausio 13-oji: gyvoji atmintis pagėgiškių lūpomis“ vaizdo įrašai, kvietę susimąstyti apie laisvės kainą.

Edukacijos dalyviai kūrė Laisvės gynėjų dienos simbolį – neužmirštuolę. 📷 Asta Andriulienė

Minėjimo programą prasmingai papildė apskrities stalo diskusija-educacija „Širdies raktas – mūsų Lietuva“. Jos dalyvius ir svečius sveikino bibliotekos direktorė Inga Kuzmarskienė, Pagėgių savivaldybės meras Vaidas Bendaravičius. Renginyje dalyvavo pagėgiškiai, Pagėgių socialinės globos namų padalinio – Grupinio gyvenimo namų gyventojai, atvykę su socialinėmis darbuotojomis. Susitikimo pradžioje supažindinta su svarbiausiais 1991 m. sausio 13-osios faktais ir istorinėmis aplinkybėmis. Diskusija buvo skirta pilietiškumo, asmeninės atsakomybės ir gyvosios istorijos perdavimo ateities kartoms svarbai apmąstyti. Edukacijos dalyviai kūrė Laisvės gynėjų dienos simbolį – neužmirštuolės žiedą, primenantį atminties, pagarbos ir vienybės reikšmę.

Dalia Mankienė

Baigėsi 30-asis knygos pristatymo konkursas

Apskričių viešųjų bibliotekų asociacijos organizuojamas Knygos pristatymo konkursas 2025 m. vyko jau 30-ą kartą ir sulaukė itin didelio susidomėjimo – jame dalyvavo 360 dalyvių, kurie pateikė 155 knygų pristatymo vaizdo įrašus. Aktyviausiai konkurse dalyvavo skaitytojai iš Kauno, Vilniaus ir Klaipėdos.

Per tris dešimtmečius Knygos pristatymo konkursas tapo reikšminga skaitymo skatinimo iniciatyva, buriąčia įvairaus amžiaus žmones ir kviečiančia apie knygas kalbėti kūrybiškai. Jame dalyvauti gali tiek pavieniai skaitytojai, tiek komandos ar klasės, o dalyvių amžiaus amplitudė – nuo 5 iki 82 metų. Didžiąją dalį dalyvių sudarė pradinį klasių moksleiviai ir gimnazistai.

2025 m. Knygos pristatymo konkursą vertino trijų narių komisija:

rašytoja Ignė Zarambaitė, televizijos laidų vedėjas Paulius Ambrazevičius ir dramaturgas Aleksandras Špilevojus. Komisijos nariai pabrėžė pristatymų gausą, teminę įvairovę, augantį techninį (montažo, garso ir filmavimo kokybės) lygį ir dalyvių nuoširdų įsitraukimą. „Rinkdama laimėtojus įsitikinau, kad nėra vieno vienintelio recepto. Kartais sužavi nepriekiaštingas montažas, kartais – išradingas, dar nematytas atlikimas ar apgalvotai atrinkta ir smagiai suvaidinta knygos ištrauka, o kartais – iš pažiūros paprastas pristatymas, kuriame net per ekraną jausti, kiek daug širdies į jį sudėta“, – sakė I. Zarambaitė.

Šiemet komisija išrinko keturis pagrindinių prizų laimėtojus – du individualių ir du komandinių pristatymų autorius.

Individualių pristatymų laimėtojai: Eva Voitkevič (Erin Hunter. „Klanų kariai“); Justė Stanionytė (Hiro Arikawa. „Keliančio katinio kronikos“).

Komandinių pristatymų laimėtojai: Kajus Dauginis, Deimantas Daugšas, Atėnė Gliebutė (George Orwell. „1984“); Mija Bendoraitytė, Eva Medžinskaitė, Martynas Alčauskis, Emilijus Stoncelis, Lukrecija Demi Moreiko (Lewis Carroll. „Alisa stebuklų šalyje“). Jiems atiteko vertingos dovanos. Taip pat dar skirtos trys specialiosios nominacijos (už geriausiai pristatytą paauglių literatūros knygą, už geriausiai montažą, už geriausią bibliotekoje nufilmuotą filmuką) ir du skatinamieji prizai.

Knygos pristatymo konkursas kasmet suburia ne tik skaitytojus, bet ir mokytojus bei bibliotekininkus, kurie aktyviai skatina vaikus, jaunimą ir bendruomenes dalyvauti skaitymo skatinimo projekte. 2025 m. aktyviausia mokytoja tapo Rasa Bublaitienė (VDU Šakių „Žiburio“ gimnazija), pateikusi 11 rekomendacijų, antroje vietoje – Vaida Balabonienė (Herojaus progimnazija, Kaunas), pateikusi 9 rekomendacijas, o aktyviausia bibliotekininkė pripažinta Dalė Goštautienė iš Šilalės rajono savivaldybės viešosios bibliotekos, pateikusi 2 rekomendacijas.

Sveikiname laimėtojus ir dėkojame visiems dalyviams, mokytojams, bibliotekininkams bei partneriams, prisidėjusiems prie skaitymo kultūros puoselėjimo visoje Lietuvoje.

Apskričių viešųjų bibliotekų asociacijos informacija

Konkursą finansuoja Lietuvos Respublikos kultūros ministerija.

Panevėžys

Apie kvėpavimo galią. Psichikos sveikata daro tiesioginę įtaką mūsų fizinei savijautai, santykiams, darbingumui ir gyvenimo kokybei. Neatsitiktinai temos, susijusios su vidine ramybe, stresu ir emocine gerove, sulaukia itin daug dėmesio. Tą patvirtino ir sausio 14 d. Panevėžio Elenos Mezginitės viešojoje bibliotekoje vykęs nemokamas renginys apie kvėpavimo praktikas ir jų poveikį. Nepaisant šaltų orų, į renginį užsiregistravo daugiau nei 130 žmonių, tačiau dėl vietos stokos galima buvo priimti tik 70 panevėžiečių.

L. Navalinskaitė supažindino su kvėpavimo praktikomis. 📷 Indrė Rapkevičienė

Anykščiai. Anykščių rajono savivaldybės L. ir S. Didžiulių viešosios bibliotekos Krašto dokumentų ir kraštotyros skyriuje 2025 m. gruodį susitiko šios bibliotekos knygų mėgėjų klubo „Knyginyčia“ ir Anykščių trečiojo amžiaus universiteto knygų klubo „TAU“ nariai. Kalbėta apie knygas ir jų reikšmę, aptartos būsimos veiklos. Susitikimas atskleidė, kad žmonės gali jungti ne tik perskaitytos knygos, bet ir noras dalytis savo patirtimi bei atradimais.

Kaišiadorys. Kaišiadorių Jono Aisčio viešosios bibliotekos Žiežmarių padalinyje, Vaikų literatūros skyriuje 2025 m. gruodžio mėnesį „karaliavo“ Rimos Ostrauskienės sukurti nykštukai. Dideli ir maži, mėlynomis kelnytėmis ir margais batukais, pasislėpę po kepurėmis, o prie kiekvieno iš jų gulėjo pasakų knyga. Vykusiuose skaitymuose Žiežmarių gimnazijos pradinukams teko ieškoti nykštukų lauktuvių, nuspalvinti po kepurę, atsakyti, kiek perskaitė knygelių.

Pagėgiai. 2026 m. į Jaunimo savanoriškos tarnybos programos Pagėgių savivaldybės Vyduono viešojoje bibliotekoje veiklas įsitraukė dvi pagėgiškės gimnazistės – Evita Pilkionytė ir Urtė Rindokaitė. Bibliotekos direktorė Inga Kuzmarskienė pasidžiaugė merginų pasirinkimu savanoriauti bibliotekoje ir galimybe bendradarbiaujant siekti bendrų tikslų. Savanoriaudamas jaunimas mokosi įveikti sunkumus, suformuluoti tobulėjimo kryptis, o baigę programą, gauna pažymėjimą.

Panevėžys. Panevėžio Elenos Mezginaitės viešojoje bibliotekoje 2025 m. gruodžio pabaigoje vyko jaunosios kūrėjos Austėjos Šidlauskaitės debiutinės knygos „Gimę jausti“ pristatymas. Tai dienoraščio forma parašytas pasakojimas apie savęs pažinimą ir jautrumo priėmimą. Kaip teigia autorė, ši knyga skirta skaitytojui, kuris dažnai jaučiasi ne toks, kaip kiti: „per stipriai“ reaguojantis, „per giliai“ jaučiantis. Tai knyga jautriems žmonėms, jų tėvams ir draugams.

Knygos autorė A. Šidlauskaitė. 📷 Indrė Rapkevičienė

Informaciją pateikė Birutė Venteraitienė, Arina Keturkaitė, Gitana Baužaitė, Indrė Rapkevičienė

Užsiėmimą vedė tarptautinės jogos mokyklos „The Art of Living“ (Lietuvoje veikiančios jau per 30 metų) instruktorė Lina Navalinskaitė, ypatingą dėmesį skirianti ne tik fiziniams pratimams, bet ir kvėpavimo bei meditacijos praktikoms.

Viešnia dalijosi žiniomis apie kvėpavimo svarbą fizinei bei emocinei savijautai, streso mažinimą ir emocinės pusiausvyros stiprinimą. Buvo kalbama apie streso šaltinius ir kaip pasiekti vidinę tylą. „Pastebėta, kad žmonės linkę labiau prisiminti neigiamus nei teigiamus dalykus, o neišgyventos emocijos – baimė, liūdesys, įtampa – kaupiasi kūne ir ilgai gali paveikti sveikatą, vidaus organų veiklą“, – pasakojo L. Navalinskaitė.

Instruktorė pabrėžė, kad kvėpavimas – tai itin paprasta, tačiau dažnai neįvertinama priemonė, galinti padėti įveikti įtampą, nuraminti protą, atgauti energiją ir pajusti vidinę ramybę. Tačiau praktikuoti reikia reguliariai. Dalyviai itin džiaugėsi galimybe praktiškai išbandyti kvėpavimo pratimus, kuriuos vėliau galės taikyti savo kasdienybėje.

Renginys priminė, kad rūpintis reikia ne tik fizine, bet ir psichine sveikata, o vidinė ramybė dažnai prasideda nuo paprasto, sąmoningo įkvėpimo.

Indrė Rapkevičienė

Trakai

Renginyje – ypatingas svečias. 2025 m. gruodį Trakų viešojoje bibliotekoje vyko Vytauto Raškausko knygos „Žmogaus širdis sutverta dangui“ apie Jo Ekscelenciją Kauno arkivyskupą Kęstutį Kėvalą pristatymas. Buvo didžiulis džiaugsmas, kad K. Kėvalas savo gyvenimo bei tikėjimo kelionės šviesa pasidalijo ne tik knygoje, bet ir tiesiogiai susitikęs su susirinkusiais.

V. Raškauskas knygoje sugebėjo žodžiais atverti tai, kas paprastai lieka tik širdyje. Jo pažintis su arkivyskupu prasidėjo knygų mugėje, kurioje jis, kaip žurnalistas, nusprendė pakalbinti K. Kėvalą apie knygas ir gyvenimą. Šiltas ir įkvepiantis pokalbis po truputėlį išaugo į knygą.

Arkivyskupas pasidalijo mintimis apie ramybę ir viltį. Anot Jo Ekscelencijos, ramybė ateina tuomet, kai yra gera valia ir kai žmogaus širdis yra giedra. Ši ramybė yra užmokestis už gerą

Knygą pristatė arkivyskupas K. Kėvalas (priekyje centre) ir V. Raškauskas (dešinėje). 📷 Jolanta Zakarevičiūtė

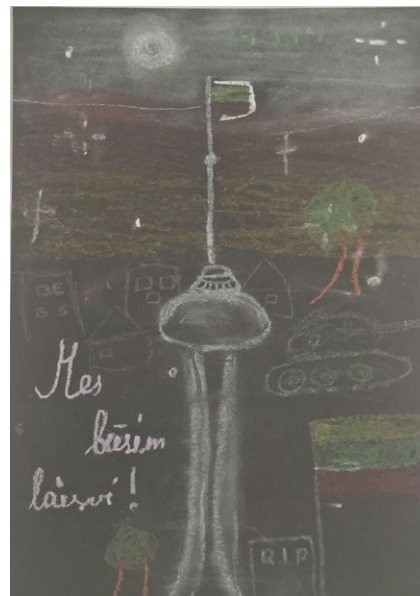
ir dosnią širdį, ypač mūsų laikų, kuris yra pažymėtas nerimo ženklų. Dvasininkas pabrėžė, kad viltis nesiejama vien su ateitimi, ji yra ir dabartyje. O viltį geriausiai lavina malda. Net tuomet, kai tavęs niekas negirdi, svečio teigimu, Dievas vis dar girdi.

Atvykimas į Trakus buvo viena iš paskutinių knygos pristatymo kelionių. Joje K. Kėvalą labiausiai džiugino šviesūs žmonių veidai ir giedros širdys, žavėjo Lietuvos bibliotekos ir jose dirbantys žmonės. O susitikimų įspūdis ir yra didžiausia knygos „Žmogaus širdis sutverta dangui“ dovana.

Kristina Serapinienė

Zarasai

Vaikų piešiniuose – atmintini įvykiai. Minint Sausio 13-ąją – Laisvės gynėjų dieną, vaikai Zarasų rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje savo jausmus ir supratimą apie istorinius 1991 m. įvykius išreiškė piešiniuose. Ant juodo popieriaus spalvotomis kreidelėmis jie kūrė vaizdus, primenančius tą lemtingą naktį, kai Lietuvos žmonės stojo ginti savo laisvės.

Sausio 13-osios naktis vaikų piešiniuose. 📷 Zina Černovienė

Piešiniuose vaizduojamas Televizijos bokštas – vienas svarbiausių Sausio 13-osios simbolių. Aplink jį vaikai piešė žmones, saugančius bokštą, laikančius plakatus ir Lietuvos trispalves. Daugelyje darbų juntama vienybės, drąsos ir ryžto nuotaika – žmonės pavaizduoti kaip stipri, susitelkusi bendruomenė. Dalis mokinių savo piešinius papildė šūkiais: „Mes laisvi!“, „Mes mylim Lietuvą!“. Šie paprasti, bet labai prasmingi žodžiai liudija, kad Sausio 13-osios istorija vaikams yra ne tik pasakojimas apie praeitį, bet ir vertybė, siejama su šiandiena.

Piešinius „Santarvės“ pradinės mokyklos mokiniai nupiešė dalyvaudami bibliotekos surengtoje edukacijoje „Drąsos naktis“. Jie eksponuojami Vaikų literatūros skyriuje.

Zina Černovienė

Raseiniai

Profesionalai skatino vaikų skaitymą. Raseinių rajono savivaldybės Marcelijaus Martinaičio viešoji biblioteka jau dešimtą kartą įgyvendino Lietuvos kultūros tarybos ir rajono savivaldybės finansuotą projektą „Dailininkas ir vaikiška knyga 2025“. Bibliotekoje ir jos padaliniuose vykusiose renginiuose žinomi knygų iliustratoriai, rašytojai ir aktoriai supažindino su naujausia vaikams skirta literatūra, pasitelkiant literatūrą ir dailę buvo skatinamas domėjimasis knyga, ugdyta vaikų saviraiška ir kūrybinės kompetencijos. Iš viso projekto veiklų ciklą sudarė 22 renginiai, juose apsilankė beveik 500 dalyvių.

Literatūrinėse edukacijose „Kaip sukurti veikėją ir jo istoriją?“ ir „Tu gali parašyti eilėraščių!“, kurias vedė poetė Indrė Pliuškytė-Zalickienė, mokiniai mokėsi rimuoti, kūrė eilėraščius, juos iliustravo. Menininkė Nomeda Marčėnaitė edukacijoje „Tekstai ir paveikslėliai“ pristatė savo sukurto knygą „Lėlė“ ir Brailio raštu išleistą vaikų pasakų knygą „Užsimerk“, pasakojo apie istorijų ir iliustracijų kūrimą. „Marmių“ knygų serijos vaikams autoriai Indrė Pavilonytė ir Martynas Pavilonis dalijosi mintimis apie kiekvieno žmogaus individualumą, o kūrybinėse dirbtuvėse su vaikais kūrė spalvingus „marmiškus“ akinius. Dailininkė, komiksų autorė Viktorija Ežiukas dirbtuvių dalyvius supažindino su komiksais ir jų raiškos galimybėmis, o dailininkė, knygų iliustruotoja Inga Dagilė surengė dvi intriguojančias edukacijas istorine tematika pagal savo iliustruotas knygas „Istorijos skanėstai“ ir „Lietuvos valdovai pasakoja vaikams“.

Vaikams kūrybinės dirbtuvės vedė dailininkė I. Dagilė.
Bibliotekos archyvas

Vasarą projekto renginiai pajavairino ir bibliotekoje veikusios vaikų vasaros stovyklėlės „Skaityk! Kurk! Tobulėk! 2025“ lankytojų popietes. Edukacijas vedė vaikų knygų iliustruotojas Gintaras Jocius ir vaikų rašytojas, dailininkas Paulius Juodišius. Rudenį bibliotekoje lankęsis vaikų rašytojas Tomas Dirgėla pristatė savo knygas, pasakojo vaikams, kaip sugalvoja savo kūrinių herojus ir jų nuotykius. Paskutinis projekto renginys – vasaros skaitymo iššūkio „Vasara su knyga“ baigiamoji šventė vaikams. Teatro P aktoriai Balys Ivanauskas ir Artūras Dubaka, pasitelkdami lietuvių rašytojų eilėraščius, sukūrė nuotaikingą koncertą-spektaklį „Gyvūnai ir gyvenimai“.

Jolanta Gudeikytė

Paaugliams – apie aplinkosaugos svarbą. Raseinių Marcelijaus Martinaičio viešoji biblioteka, siekdama tiesioginio moksleivių kontakto su kūrėjais, galinčiais įkvėpti juos geriau pažinti ir pamilti gamtą, 2025 m. įgyvendino projektą „Gamtą aplink mus: atrask, pažink, saugok!“, kurį finansavo Raseinių rajono savivaldybė. Buvo organizuoti susitikimai su gamtos tema rašančiais rašytojais, surengta edukacinė išvyka ir kūrybinės dirbtuvės, parengta literatūrinė paroda „Knygos atveria gamtos vartus“. Projekte dalyvavo 182 šeštų ir septyntų klasių moksleiviai.

L. Staliūno edukacijos tema – „Garsas ir garsovaizdis“. Bibliotekos archyvas

Gamtininkas, fotografas ir rašytojas Selmonas Paltanavičius bibliotekoje dalijosi prisiminimais apie pirmą perskaitytą knygą – zoologijos vadovėlį, pasakojo, kad gamta jam buvo svarbi nuo mažens. Svečias ragino vaikus susimąstyti apie biologinę įvairovę, kurią saugo miškai, vandenynai ir net mažiausia pieva. Savo kūrybą ir gyvenimą gamtoje moksleiviams pristatęs gamtininkas ir fotografas Marius Čepulis pasidalijo mintimis apie šaltyje ar purve praleistas valandas, atskleidė, kad gamtos fotografija reikalauja milžiniškos kantrybės ir gebėjimo susiliesti su aplinka. Įsimintiniausias akcentas – netikėtų faktų apie Lietuvos gamtą pamokėlė. Į dvi edukacijas pakvietė gamtos garsovaizdžių tyrinėtojas, aplinkosaugininkas, projekto „Garsų giria“ kūrėjas Linas Staliūnas. Jose moksleiviai tyrinėjo gamtos garsus, įgijo žinių apie garsą ir jo prigimtį.

Literatūra ir tiesioginis bendravimas su kūrėjais ugdė mokinių empatiją gamtai, skatino atsakingą elgesį, motyvavo įsitraukti į aplinkosaugos veiklas ir iniciatyvas.

Ona Smitrienė

Utena

Puoselėjama pasakojimo meno tradicija. Utenos A. ir M. Miškinų viešoji biblioteka 2025 m. įgyvendino iš dalies Lietuvos kultūros tarybos ir Utenos rajono savivaldybės finan-

suotą projektą „Pasakojimo meistrystė“, kurio tikslas – puoselėti Lietuvos žodinę tradiciją, skatinti domėtis krašto tautosaka, įkurti istorijų pasakojimo klubą.

Vienas iš projekto uždavinių buvo skatinti skirtingų kartų mokymąsi. Pavasarį vykusiuose keturių dienų istorijų pasakojimo mokymuose dalyvavo dvi skirtingos grupės: Utenos miesto, rajono gimnazistai ir Utenos trečiojo amžiaus universiteto klausytojai. Jaunimas kūrybinėse dirbtuvėse dirbo porose su senjorais, buvo dalijamasi atmintyje išlikusiomis istorijomis, regiono tradicijomis ir asmeninėmis patirtimis. Toks keitimasis žiniomis tapo ne tik patrauklia mokymosi forma, bet ir dialogu, suartinusiu skirtingas kartas.

Profesionalios pasakotojos Daiva Ivanauskaitė-Brown ir Milda Varnauskaitė renginių dalyvius mokė istorijų pasakojimo paslapčių: kaip pasirinkti tinkamą istoriją, kokią reikšmę turi balsas, intonacija, ritmas. Lektorės aiškino, kaip judesys, žvilgsnis ar net pauzė gali sustiprinti pasakojimą ir kurti ryšį su klausytoju. Mokymų dalyviai ir patys išbandė pasakotojo vaidmenį – pristatė individualius pasirodymus.

Profesionalias istorijų pasakotojų programas papildė muzikinės improvizacijos, jas kūrė grupės „Hansanova“ lyderis, gitaros virtuozas Giedrius Balčiūnas (Mr. Jumbo), sutartinių giedotojai „Auštaras“ (vad. A. Rinkevičienė), akordeonininkė Renata Buzėnaitė ir kanklininkė Jolita Novikienė.

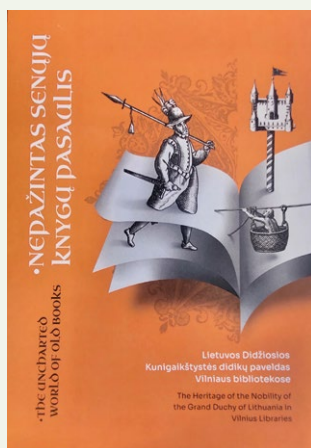
Istorijų pasakojimo paslapčių mokė D. Ivanauskaitė-Brown. Bibliotekos archyvas

Spalio mėnesį projekto dalyviai buvo pakviesti į pasakojimo popietes „Istorijos prie kavos“, surengtas netradicinėse erdvėse – kavinėje „This is Coffee“ ir Užpalių dvare. Baigiamajame projekto renginyje – muzikos ir istorijų vakare „Skambantys prisiminimai“ autorinę programą pristatė charizmatiškasis Julius Vaicenavičius, grupės „Kūjeliai“ lyderis.

Projektas baigėsi, bet istorijų pasakojimas Utenos rajone tęsiasi. Jau suplanuota 2026 m. pasakojimo popietė Užpalių dvare ir susitikimas kavinėje.

Jurgita Gudeliienė

Nepažintas senųjų knygų pasaulis: Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės didikų paveldas Vilniaus bibliotekose

Spausdintinis leidinys, 183, [1] p.

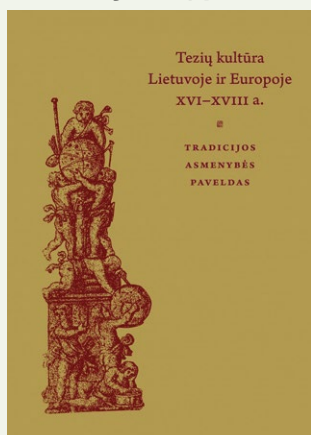
Išleido Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, 2025 m.

Sudarytojos Alma Braziūnienė, Rima Cicėnienė

Dailininkas Sigitas Gužauskas

Šiame kataloge susisteminta Vilniaus paveikslų galerijoje 2023–2024 m. eksponuota to paties pavadinimo parodos medžiaga. Knygoje pateikiama senųjų retų spaudinių panorama iš devynių garsių Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės giminių – Radvilų, Chodkevičių, Sapiegų, Kosakovskių, Pliaterių, Oginskių, Hutėn-Čapskių, Lopacinskių, Tiškevičių – dvarų bibliotekų. Knygos ir dokumentai buvo atrinkti iš Vilniaus universiteto, Vrublevskių bibliotekų ir Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos. Leidinyje aptariami didikų kolekcionavimo ypatumai, išskirtiniai jų bibliotekų veikalai. Šis katalogas – svarbus Lietuvos knygos kultūros liudijimas.

Tezių kultūra Lietuvoje ir Europoje XVI–XVIII amžiuje: tradicijos, asmenybės, paveldas

Spausdintinis leidinys, 400 p.

Išleido Vilniaus universiteto leidykla, 2025 m.

Sudarytojos Ina Kažuro, Brigita Zorkienė

I ankstyvųjų naujųjų laikų spausdintines tezes ir disertacijas Vilniaus universiteto (VU) bibliotekos tyrėjos siūlo pažvelgti kaip į kultūros istorijos reiškinį. Pastaruoju metu senuosiuose Europos universitetuose, akademijose publikuotos tezės, disertacijos sulaukia vis daugiau tyrėjų dėmesio, nes iš jų galima gauti informacijos apie to meto mokslo raidą, visuomenės sąmoningumą. Šis straipsnių rinkinys – tai dvejus metus trukusio projekto, skirto ištirti, skaitmeninti ir visuomenei pristatyti senąsias VU disertacijas, rezultatas.

Arvydas Juozaitis. Tikra Sąjūdžio istorija

Spausdintinis leidinys, 688 p.

Išleido „Obuolys“ [i. e. Lectio divina], 2025 m.

Ši asmeniniai archyvais, dienoraščiais ir gausiomis unikaliomis nuotraukomis papildyta knyga – autentiškas vieno iš Sąjūdžio iniciatyvinės grupės narių, filosofo dr. Arvydo Juozaičio pateikiamas Lietuvos atgimimo liudijimas. Knygoje autorius apžvelgia Sąjūdžio ištakas ir įdirbį nuo 1987 m. rugpjūčio 23 d. iki 1988 m. rugpjūčio Roko maršo. A. Juozaičio teigimu, rinkdamas medžiagą knygai, jis apklausęs apie 60 žmonių. „Atmintis, paremta gyvenimo laiko užrašais, liudijimais, dienoraščiais, gali virsti gyvybės balsu, kurio nenutildysi, nes jis pats nutildo fantazijas“, – ši A. Juozaičio mintis ant knygos viršelio paaiškina, kodėl jis ėmėsi šio darbo. O leidėjai agituoja imti į rankas knygą, nes ji „skaitosi kaip romanas“.

A Good Start to a Professional's Working Day 2

The website of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania features a new section "Space for the Library Professionals," intended for Lithuanian library specialists and anyone interested in library activities. As one of the country's library methodology centers, the National Library of Lithuania has undertaken to create a one-window information resource that provides with the latest news about the activities of various types of libraries. Viktorija Pukėnaitė-Pigagienė, Director of the Communications and Marketing Department at the Library, and Dr. Rasa Januševičienė, Senior Methodologist-Researcher at the Library Methodology and Research Unit of the Information Management Department, talk about the need for this new feature, its structure and prospects. (Prepared by Asta Stirbytė)

Silvija Stankevičiūtė. Solar Power Plants: A Nature-Friendly Helper 4

To ensure sustainable consumption and protect the environment, EU countries have committed to generating increasingly more electricity from renewable energy sources every decade. In Lithuania, the use of solar energy has recently become particularly popular among both private individuals and institutions. The country's libraries also take part in this initiative. In this article, we review the progress of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, the Gabrielė Petkevičaitė-Bitė Public Library in Panevėžys County and the Marcelijus Martinaitis Public Library in Raseiniai in harnessing solar energy to meet their electricity needs.

Libraries as Leaders in Lifelong Literacy. The Baltic Manifesto 8

In December 2025, during the 12th Congress of Baltic Librarians (CoBaL), which is held every five years alternately in Lithuania, Latvia and Estonia, a literacy manifesto for libraries, establishing a common regional position on the role of libraries in promoting literacy in society, was adopted. In this issue, we publish the Lithuanian version of the document, which was originally drafted in English.

Several Years of Cooperation Between Lithuanian and Ukrainian Librarians 9

After Russia's invasion of Ukraine, cooperation between Lithuanian and Ukrainian librarians has intensified. Since 2023, the Association of Lithuanian Counties Public Libraries has initiated several events for their Ukrainian colleagues. The article provides an overview of four internships for Ukrainian specialists that took place in Lithuanian libraries in 2025. The managers of Ukrainian national libraries and employees of school and academic libraries from various regions of the country took part in the internships. During the internships, the Lithuanian colleagues shared their experience in customer service, information literacy education, digitization of cultural heritage and restoration. The guests also learned how libraries can meet the different needs of different people. (Prepared by Larysa Sydorenko and Ieva Apulskė)

The Best Books by Talented Authors for Visitors to the Book Fair 12

With the 26th International Vilnius Book Fair approaching on February 26–March 1, publishers are also preparing for this special cultural event in the Baltic countries. What has the Science and Encyclopedia Publishing Center of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania prepared for visitors to the book fair? The author of the article presents the publications that will be presented at this huge book festival. According to Dr. Artūras Mickevičius, Head of the Science and Encyclopedia Publishing Center, the selection of publications includes significant works of great cultural value by foreign and Lithuanian authors. (Prepared by Loreta Jastramskienė)

Loreta Jastramskienė. Composer Who Wrote the Most Lithuanian Operas 14

Who was Lithuanian composer Vytautas Klova (1926–2009), who would have turned one hundred this January? What famous work of his is known even to those listeners who know little about the world of music? The author of the article poses these questions after attending an event, where a Paulius Andriuškevičius's book about Klova, published by the Science and Encyclopedia Publishing Center of the Martynas Mažvydas National Library of Lithuania, was presented. At the event, famous classical music singers and Klova's daughter Vaiva complemented the conversations with composer's colleagues and the memories of soloists who sang in his operas published in the book.

Arida Riaubienė. Two Decades of Ieva Simonaitytė in Kaunas 17

Born in Lithuania Minor, the Lithuanian writer Ieva Simonaitytė (1897–1978) is often referred to as the chronicler of this region. After becoming a famous writer she lived mainly in Vilnius and Kaunas. The author of the article, Dr. Arida Riaubienė, explores Simonaitytė's time in Kaunas from 1940 to 1963. She arrived there after Lithuania lost its independence and became part of the Soviet Union, having experienced both the Nazi and Soviet occupations. What works did Simonaitytė write while living in Kaunas? Whom did she socialize with? Who were her friends? What kind of personal library did she accumulate?

Ernesta Kazakėnaitė. A Lithuanian Man of Letters Baltramiejus Vilentas's Quincentenary 21

The year 2025 was a great opportunity to remember Baltramiejus Vilentas (Bartholomæus Wilentus), a Lithuanian priest in Königsberg, who left a mark on Lithuanian literature. Although the exact date and place of his birth are unknown, it is generally agreed that this translator of religious texts into Lithuanian was born around 1525, thus last year marking his 500th anniversary. In her article, Dr. Ernesta Kazakėnaitė from the Department of Baltic Studies at Vilnius University reviews the creative legacy of this sixteenth-century figure and evaluates his contributions to the Lithuanian language.

Laima Kutiščeva. Preserving Everything That Is Important to Ukmergė and Its Surroundings 24

The journal's "Local History" section features the Vladas Šlaitas Public Library of the Ukmergė District Municipality. How many years has the Library been collecting and accumulating local regional material? How many documents about famous people from this region, painful periods in the history of the nation, important events and protected natural objects in the district have been accumulated in the Library and its twenty-seven branches? The article provides all the answers.

Innovative Solutions for Commemorating Local Luminaries 27

Preserving the memory of local figures is an important task for Lithuanian public libraries. To achieve this goal the Vytautas Vitkauskas Public Library of the Šiauliai District Municipality has been using new technologies. It commemorates well-known local figures by creating virtual exhibitions using augmented reality tools, installations, outdoor galleries, websites, tourist route apps, and engaging educational games for both school-children and adults. These are some of the innovative projects recently implemented by the Library.

ISSN 0868-8826

„Tarp knygų“ archyvas

tarp KNYGŲ

Perspauddinant tekstus ar iliustracijas, ištiesai ar dalimis, būtinas leidėjo sutikimas.

2026 Nr. 1 (804)
Lietuvos nacionalinės
Martyno Mažvydo bibliotekos
mėnesinis žurnalas
Leidžiamas nuo 1949 m.
© „Tarp knygų“, 2026
Gedimino pr. 51, LT-01109 Vilnius
Tel. (0 5) 263 9110
E. paštas tk@lnb.lt
www.lnb.lt
2026-01-26
Tiražas 380 egz.
Spausdino bendra Lietuvos ir Danijos įmonė
UAB BĮ „Baltijos kopija“,
Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius

TARP KNYGŲ (IN THE WORLD OF BOOKS)
No 1 (804) 2026
Martynas Mažvydas
National Library of Lithuania
Monthly. Published in Lithuanian
F. 1949
© „Tarp knygų“, 2026
Address: Gedimino av. 51,
LT-01109 Vilnius, Lithuania
Tel. +370 5 263 9110
E-mail: tk@lnb.lt
www.lnb.lt

2026 m. prenumerata

Jeigu Jūsų nėra TARP KNYGŲ,

Jūsų nėra TARP BIBLIOTEKŲ!

Metinės spausdintinio varianto prenumeratos AB Lietuvos pašte ir svetainėje *prenumeruok.lt* kaina – 33,26 Eur. Tačiau žurnalą galima užsisakyti ir kiekvieną mėnesį visuose Lietuvos pašto skyriuose.

Spausdintinį žurnalą taip pat galima įsigyti Nacionalinės bibliotekos knygyne (Gedimino pr. 51, Vilnius), internetu adresu melc.lnb.lt/lt (spausdintinį arba PDF formatu) arba kreiptis el. p. pardavimai@lnb.lt.

Metinės PDF varianto prenumeratos kaina – 20,90 Eur. Užsakymus kviečiame siųsti el. paštu pardavimai@lnb.lt.